ΘΕΟΛΟΓΙΑ
ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΞΑ΄ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1990 ΤΕΥΧΗ Α΄-Β΄

ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὀρθοδόξου καὶ μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ προοπτικαὶ αὐτοῦ.

ΥΠΟ
Μητροπολίτου Περιστερίου
Χρυσοστόμου (Γερασίμου ΖΑΦΕΙΡΗ)
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ.

1. Τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα τῆς Χαλκηδόνος καὶ αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι.

Ὁ κατόπιν πολλῶν καὶ μακρῶν συζητήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων ἐπιτευχθεὶς τελικὸς προσδιορισμὸς τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος ὑπὸ τῆς Γ΄ ἐν Ἐφέσῳ (431) καὶ τῆς Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι (451) Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἡ εἰς διαφορὰν μᾶλλον τῶν λέξεων καὶ φραστικῶν διατυπώσεων ἢ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τοῦ δόγματος ὀφειλομένη ἄρνησις ἐνίων νὰ ἀποδεχθῶσι τοῦτο ἐγένετο, ὡς γνωστόν, κυρία αἰτία νὰ ἀποκοπῇ ἓν μέρος τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, συνεπικουρούντων εἰς τὴν ρῆξιν ταύτην καὶ ὡρισμένων μὴ καθαρῶς θεολογικῶν ἀλλὰ μᾶλλον πολιτικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν καὶ φυλετικῶν, θὰ ἐλέγομεν, παραγόντων. Οἱ διὰ λόγους μὴ καθαρῶς θεολογικοὺς καὶ ἐκκλησιολογικοὺς ἀποσχισθέντες ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Δυοφυσῖται καὶ Μονοφυσῖται χριστιανοὶ ἀπετέλεσαν τὸ πλήρωμα τῶν οὕτω καλουμένων π ρ ὸ ἢ ἀ ν τ ὶ ἢ μ ε τ α - Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν ἐ λ α σ σ ό ν ω ν Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν,

οἱ ἱδρυταὶ τῶν ὁποίων παρερμηνεύοντες τοὺς ἑλληνικοὺς ὅρους «ο ὐ σ ί α, φ ύ σ ι ς, ὑ π ό σ τ α σ ι ς καὶ π ρ ό σ ω π ο ν» εἴτε ἐτόνιζον ὑπὲρ τὸ δέον τὰς δύο μετὰ τὴν ἕνωσιν φύσεις τοῦ Χριστοῦ χωρὶς κἂν νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸ πρόσωπον (Νεστόριος), εἴτε ὡμίλουν περὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῆς ἑνώσεως καὶ περὶ μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἕνωσιν, συμφώνως πρὸς ὅσα ἐδίδασκεν ὁ αἱρεσιάρχης Εὐτυχής, ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Νεστόριον, ὡδήγησε τὴν Ἀλεξανδρινὴν Χριστολογίαν εἰς τὰ ἄκρα, τ.ἔ. εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν: «δ ύ ο φ ύ σ ε ι ς π ρ ὸ τ ῆ ς ἑ ν ώ σ ε ω ς, μ ί α φ ύ σ ι ς μ ε τ' α ὐ τ ή ν», χωρὶς κἂν νὰ χρησιμοποιῇ τὸν ὅρον «ἓ ν π ρ ό σ ω π ο ν».

Αἱ ἐλάσσονες αὗται Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι ἰδεολογικῶς διαιροῦνται εἰς δύο κυρίως μεγάλας κατηγορίας, ἤτοι α) εἰς τὴν τῶν Νεστοριανῶν καὶ β) εἰς τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν. Οἱ πρῶτοι, ἕνεκα παρερμηνείας τῶν ἑλληνικῶν ὅρων, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑποστατικῶς λαβοῦσαν χώραν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕνωσιν τῶν δύο φύσεων καί, ὡς ἐκ τούτου, τονίζουσι τὴν διαίρεσιν τούτων, ἀκολουθοῦντες πιστῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς αἱρέσεως ταύτης Νεστορίου, ὅστις, ὀπαδὸς ὢν τῆς φιλοσοφικῆς δυαρχίας καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ἐξαίρει τὰς δύο φύσεις, ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἑνότητος τοῦ προσώπου, καὶ ἀποδέχεται συνάφειαν οὐχὶ πραγματικὴν ἀλλὰ μόνον ἠθικὴν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας φύσεως, διὸ καὶ ποιεῖται σαφῆ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου Ἰησοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὁμιλῇ περὶ δύο ἀνεξαρτήτων προσώπων ἀντιστοιχούντων εἰς τὰς δύο φύσεις[1]. Οἱ δεύτεροι, διὰ διαφορετικοὺς λόγους, ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπερτονίζουσι τὴν μόνην, κατ' αὐτούς, ἐν αὐτῷ θείαν φύσιν. Συμφώνως πρὸς τὸν ἱδρυτὴν τῆς αἱρέσεως ταύτης Εὐτυχῆ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον προσέλαβεν ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἐνσάρκωσιν Αὐτοῦ ἦτο σῶμα οὐχὶ ὁμοούσιον πρὸς τὸ τῆς Μητρὸς Αὐτοῦ Μαρίας, ὡς ἐδίδασκεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸς τὸ ἡμέτερον, ἀλλ' ἕτερόν τι προσιδιάζον τῇ Θεότητι: «τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὐχ' ὁμοούσιον ἡμῖν, ἐπειδὴ οἶδα αὐτὸν Θεὸν ἡμῶν»[2]. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ κατηγορίᾳ, ἡ ὁποία ἀπὸ

1. Ἀναφερόμενος εἰς τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας ἐδίδασκεν ὅτι «τὸ παρελθεῖν τὸν Θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου Παρθένου παρὰ τῆς Θείας ἐδιδάχθην Γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι Θεὸν ἐξ αὐτῆς οὐδαμῶς ἐδιδάχθην» (F. LOOFS, Nestoriana. Die Fragmente des Nestorius gesammelt, untersucht und herausgegeben, Halle, 1905, σ. 277).

2. Acta Conciliorum Oecumenicorum, II, 1,1, 124. 142. Ἰδὲ ὡσαύτως II, 1,1,143: «Ἕως σήμερον οὐκ εἶπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ὁμοούσιον ἡμῖν... ὁμολογῶ ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν πρὸ τῆς ἑνώσεως, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μίαν φύσιν ὁμολογῶ». Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐπισήμου δηλώσεως

πάσης ἐπόψεως τυγχάνει νὰ εἶναι καὶ ἡ σπουδαιοτέρα, ὑπάγονται αἱ Κοπτική, 'Αρμενική, Συροϊακωβιτικὴ (Μαλαμπαρικὴ) καὶ Αἰθιοπικὴ 'Εκκλησίαι. Αἱ 'Εκκλησίαι αὗται, καίτοι ἀπεκόπησαν τοῦ σώματος τῆς 'Ορθοδόξου 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἔπαυσαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ παραμένωσιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποκοπῆς των μέχρι σήμερον πισταὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, εἰς τὸ πολίτευμα, τὴν λατρείαν, ἔτι δὲ ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῆς. Αἱ θ. Λειτουργίαι τούτων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν Κοπτῶν, παρὰ τὸν ἀρχέγονον τούτων χαρακτῆρα εἶναι πλήρεις ἑλληνικῶν ὅρων καὶ φράσεων, αἵτινες ἀποδίδουσι τὰ κεντρικώτερα καὶ τὰ σπουδαιότερα σημεῖα, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι ἡ δοξολογία, ὁ καθαγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων, ἡ εὐλογία κ.ἄ. Παρέμειναν δὲ πισταὶ διότι καὶ αὗται, ὡς καὶ ἡ 'Ορθόδοξος ἡμῶν 'Εκκλησία, καθωδηγοῦντο καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαχύτου ἐν 'Ανατολῇ κοινῆς βιβλικῆς, πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας 'Εκκλησίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ λάβωσι παρ' αὐταῖς χώραν δογματικαὶ παρεκκλίσεις, ἐμφανίσεις νεοφανῶν δογμάτων, παραφθορὰ τοῦ πατερικοῦ ἤθους καὶ ὕφους καὶ ἐν γένει ἀλλοίωσις τῆς ἐπὶ τῆς 'Αγίας Γραφῆς καὶ τῆς 'Ιερᾶς Παραδόσεως βαθέως ἐρειδομένης μυστηριακῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ζωῆς. Τοσοῦτον δὲ αὗται ἔμειναν προσηλωμέναι εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου 'Εκκλησίας καὶ κατεπολέμησαν μετὰ πάθους καὶ σταθερᾶς ἐμμονῆς πάντα δογματικόν, θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν νεωτερισμόν, ὥστε ὁ πρῶτος συστηματικὸς θεολόγος, ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἐν τῇ ἀξιολογήσει τῆς ἐν γένει δογματικῆς αὐτῶν διδασκαλίας, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ζωῆς νὰ μὴ διστάζῃ νὰ τονίζῃ ὅτι οἱ πιστοὶ τούτων μόνον «προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας... τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες»[3].

2. Φιλενωτικὴ πολιτικὴ τῆς 'Εκκλησίας καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου.

'Ο ἄρρηκτος δεσμὸς τῶν ἐλασσόνων τούτων 'Εκκλησιῶν μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, ἐξ ἧς καὶ ἀπεκόπησαν, ἤγειρεν, ὡς ἦτο φυσικόν, τὸ ἄμεσον καὶ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι, ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι διὰ τήν, πάσῃ θυσίᾳ, περιχαράκωσιν τῆς πολιτικῆς, θρησκευτικῆς, πολιτιστικῆς καὶ γεωγραφικῆς ἑνότητος τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῶν, κατέβαλον, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ῥῆξιν, οὐκ ὀλίγας ἀμέσους καὶ ἐμμέσους προσπαθείας πρὸς ἐπανένωσιν τῶν ἐλασσόνων τούτων

τοῦ Εὐτυχοῦς, δηλώσεως τὴν ὁποίαν οὗτος ἔκαμε πρὸ τοῦ Πατριάρχου Φλαβιανοῦ καὶ τῶν πρὸς κρίσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 448 ὁρισθέντων ἁγίων Πατέρων.

3. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Περὶ αἱρέσεων, 83 (P G, 94,741A).

Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς θρησκευτικῆς ἕδρας τοῦ Βυζαντίου Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας[4], ἡ ὁποία, αἰσθανθεῖσα μεγάλην θλῖψιν διὰ τὸν χωρισμὸν τούτων ἀπὸ τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, προκειμένου νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὰς προσπαθείας τῶν αὐτοκρατόρων, καθιέρωσεν εἰδικὸν Θεολογικὸν Διάλογον μετὰ τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας[5] καὶ τῆς Συροϊακωβιτικῆς τοιαύτης, ἐνῷ συγχρόνως κατεδίκασε πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς προσπαθείας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι, παρα-

4. Ὅλως ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα δέον νὰ ὑπογραμμισθῶσιν ὑφ' ἡμῶν αἱ μεγάλαι προσπάθειαι, τὰς ὁποίας κατέβαλεν ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ Α' Κομνηνὸς (1143-1180), ὁ ὁποῖος, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐπανένωσις τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνεκαινίασε διὰ «πρώτην φορὰν» τὸν θεολογικὸν διάλογον μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρμενίων. Οὗτος, ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Καθολικῶν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου Γ', Νερσῆ Δ' καὶ Γρηγορίου Δ', ἡγήθη προσωπικῶς τῆς κινήσεως ταύτης πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κινήσεως ταύτης ἦτο ἡ σημαντικὴ προσέγγισις ἡ ὁποία ἐπετεύχθη μεταξὺ τούτων. Ὅλως ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἐνταῦθα ὁ διεξαχθεὶς τὴν ἐποχὴν ταύτην Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ τοῦ φιλοσόφου Θεωριανοῦ, ἐκπροσώπου τοῦ Βυζαντίου, καὶ τοῦ ἀρμενίου Καθολικοῦ Νερσῆ Δ', ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος εἰς τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀρμενικῆς τοιαύτης διαφορὰς οὐδὲ κἂν ἐκωλύθη νὰ ὁμολογήσῃ ἐπισήμως τὴν προτίμησίν του εἰς «τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις, διότι οἱ Ἕλληνες, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν χριστιανικῶν ἐθίμων». Πλείονα περὶ τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου, ὁ ὁποῖος καταγράφεται ἐν P G, 133, 119-297, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἰδὲ Ἀθ. ΠΑΡΙΟΥ, Ἐπιτομὴ τῶν θείων τῆς πίστεως Δογμάτων, Λειψία, 1806, σσ. 441-516. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Μητροπολίτου Χίου, Περὶ ἑνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις, 1871, σσ. 26-35. P. TEKEYAN, Controverses christologiques en Arménocilicie dans la seconde moitié du XIIe siècle (1165-1198), Rome, 1939. Β. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι, 1948, σ. 380. Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἰδίως ὁ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα θεολογικὸς διάλογος μεταξὺ αὐτῶν, Ἀθῆναι, 1967, σσ. 35 ἑξ.

5. Πλείονα περὶ τοῦ θέματος τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ περὶ τοῦ διμεροῦς μεταξὺ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου ἀρκούμεθα νὰ παραπέμψωμεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν εἰς τὰς μελέτας τῶν: Ἀνωνύμου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας, ἔκδ. β' ὑπὸ Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ, Κωνσταντινούπολις, 1850. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Μητροπολίτου Χίου, Περὶ ἑνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις, 1871. ARSAK TERMIKELIAN, Die Armenische Kirche in ihren Beziehungen zur Byzantinischen von IV bis zum XIII Jahrhundert, Leipzig, 1892. F. TOURNEBIZE, Histoire politique et religieuse de l'Arménie, Paris, 1910. Π. ΨΩΜΙΑΔΟΥ, Μητροπολίτου Κολωνίας, Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία ἐξ

θεωροῦσαι τοὺς κατοχυρώσαντας τὴν θεοδίδακτον καὶ ἀποκεκαλυμμένην ἐπὶ τὴν θεότητα τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ ὡς τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τοῦ Θεοῦ δογματικοὺς ὅρους τῆς γερασμίας Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἕνωσιν τούτων μετὰ τοῦ Βυζαντίου βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ[6], ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δύο προσώπων, ὑπέπεσεν εἰς τὸ δογματικὸν σφάλμα τῆς μὴ ἀπο-

ἀπόψεως ὀρθοδόξου, Κωνσταντινούπολις, 1911. R. DEVREESSE, Négotiations eclésiastiques arméno-byzantines au XIIIe siècle, ἐν Studi Bizantini e Neoellenici, 5 (1939), σσ. 146-151. S. NERKESSIAN, Armenia and the Byzantine Empire, Cambridge-Mass., 1945. V. INGLISIAN, Die Biziehungen des Patriarchen Proklos von Konstantinopel und des Bischofs Akakios von Melitene zu Armenien, ἐν Oriens christianus, 41 (1957), σσ. 35-50. Δ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, (νῦν Μητροπολίτου 'Ελβετίας), "Ιδρυσις καὶ ὀργάνωσις τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας μέχρι τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, 'Αθῆναι, 1966. Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Σχέσεις 'Ορθοδόξων καὶ 'Αρμενίων καὶ ἰδίως ὁ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ αὐτῶν, 'Αθῆναι, 1967, ἔνθα δύναταί τις νὰ εὕρῃ καὶ πλουσιωτάτην σχετικὴν βιβλιογραφίαν ἐν σσ. 91-93.

6. Τοιαύτην ἐκδήλωσιν ἀποτελεῖ ἡ 'Εγκύκλιος τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλίσκου, ὅστις διὰ τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος ἐκδοθέντος τὸ 475 προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα, θέσας ὡς βάσιν τὸν Μονοφυσιτισμόν. Πρὸς τοῦτο ἀποδεχθεὶς μόνον τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας καὶ ἀρνούμενος ν' ἀποδεχθῇ τὰς λοιπὰς προέβη, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Μονοφυσιτῶν 'Επισκόπων, ἐν οἷς καὶ τοῦ 'Αλεξανδρείας Τιμοθέου Αἰλούρου, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ κύριος ἐμπνευστὴς τῆς ὡς ἄνω 'Εγκυκλίου τοῦ Βασιλίσκου. Οὗτος προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἴδιον ἐκκλησιαστικὸν πραξικόπημα καὶ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἕνεκα τῆς θαρραλέας καὶ σθεναρᾶς ἀντιδράσεως τοῦ 'Ακακίου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. 'Εν συνεχείᾳ ὁ ἐπανελθὼν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον Ζήνων (474-491) προσεπάθησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν ἕνεκα τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἑνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἐξέδωκε τὸ 'Ενωτικὸν δι' οὗ καταδικάζων τόν τε Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ θέτει ὡς βάσιν τῆς ἑνότητος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τὴν ὀρθοδοξίαν, χωρὶς ὅμως νὰ παραλείψῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προβῇ εἰς ἀρκούντως σημαντικὰς παραχωρήσεις εἰς τὴν παράταξιν τῶν μονοφυσιτιζόντων ἐπισκόπων καί, ἀφ' ἑτέρου, νὰ μὴ γίνῃ μνεία ἐν αὐτῷ τῶν ἐκφράσεων «δύο φύσεις», ἡ ὁποία ἐσκανδάλιζε τοὺς Μονοφυσίτας, καὶ «μία φύσις», ἡ ὁποία ἀπετέλει πέτραν σκανδάλου διὰ τοὺς ὀρθοδόξους. Τὸ 'Ενωτικὸν ὑπέγραψαν οἱ προκαθήμενοι τῶν 'Εκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως 'Ακάκιος, τῆς 'Αλεξανδρείας Πέτρος Μογγός, τῆς 'Αντιοχείας Πέτρος Γναφεὺς καὶ τῶν 'Ιεροσολύμων Μαρτύριος. 'Εκ τῶν τεσσάρων τούτων προκαθημένων τοὺς τρεῖς πρώτους ὁ πάπας Ρώμης Φῆλιξ κατόπιν αἰτήσεως τῶν ὀρθοδόξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς 'Αλεξανδρείας καὶ συγκλήσεως πρὸς τοῦτο γενομένης συνόδου (484-85) καθήρεσε καὶ ἀφώρισε, προκαλέσας οὕτω τὸ λεγόμενον 'Ακακιανὸν Σχίσμα, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ διὰ μακρὸν χρόνον ἐταλάνισε τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην, διῄρεσε τὰς 'Εκκλησίας 'Ανατολῆς καὶ Δύσεως καὶ ἐστοίχισε πολὺ ἀκριβὰ εἰς τὴν 'Εκκλησίαν τῆς 'Ανατολῆς, ἤρθη τὸ 519 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος 'Ιουστίνου.

δοχῆς τῶν δύο φύσεων ἀλλὰ μόνον τῆς μιᾶς. Δυστυχῶς αἱ προσπάθειαι αὗται, παρὰ τὸν ἐνδόμυχον καὶ τὸν εἰλικρινῆ αὐτῶν χαρακτῆρα, εἰς οὐδὲν αἴσιον ἀποτέλεσμα, παρὰ τὰς ἑκατέρωθεν προσδοκίας, κατέληξαν, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ λαβούσης χώραν ἱστορικῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πτώσεως ἥτις ἔσχε παγκοσμίους ἐπιπτώσεις ἐπὶ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος, τῆς ζωῆς, τῆς σκέψεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας γενικώτερον.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως αἱ ἐπαφαὶ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δὲν ἐσταμάτησαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐσυνεχίσθησαν ἄλλοτε μὲν καὶ κατ'ἐξαίρεσιν ἐπὶ «Πανορθοδόξου» ἐπιπέδου[7], ἄλλοτε δὲ καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα κατὰ τρόπον μεμονωμένον, σποραδικὸν καὶ περιστασιακόν[7α]. Τρεῖς εἶναι κυρίως οἱ χῶροι ἐν οἷς λαμβάνουσι χώραν αἱ συναντήσεις αὗται, τ.ἔ. ἡ Ἁγία Πόλις Ἱερουσαλήμ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ὀρθοδοξίας Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ ἱστορικὴ καὶ σημαντικὴ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀλεξάνδρεια.

Ἐν Ἱεροσολύμοις ἡ ἀπόφασις καὶ οἱ ἀτελείωτοι ἀγῶνες τοῦ ἑλληνοφώνου Πατριαρχείου, ὅπως, πάσῃ θυσίᾳ, διατηρήσῃ τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ προνόμια ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων προὐκάλεσαν τὰς ἀντιδράσεις τῶν ἀπὸ μακροῦ χρόνου καραδοκούντων Ἀρμενίων, οἱ ὁποῖοι, ἐπωφελούμενοι ὡρισμένων ἱστορικῶν γεγονότων, ἀρνητικῶν διὰ τὴν Ἁγιοταφικὴν Ἀδελφότητα, ἐπεχείρησαν πολλάκις, ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς βίας, νὰ ἀλλάξωσι τὸ status quo τῶν ἁγίων τόπων, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ὡδήγησε τὰς δύο Ἐκκλησίας εἰς μείζονος ἢ ἐλάσσονος σημασίας προστριβὰς καὶ εἰς τὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον σχηματισμὸν τῶν δύο ἄκρως διὰ μακρὸν χρόνον ἀντιτιθεμένων ἐκκλησιαστικῶν στρατοπέδων. Τοὐναντίον, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα δὲν ὑφίστατο θέμα ἱστορικῶν προνομίων, αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἀρμενίων δὲν ἔπαυσαν, κάτω ἀπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, νὰ συνεχίζωνται νὰ εἶναι ἐγκάρδιοι, ἀδελφικαὶ καὶ εἰλικρινεῖς. Τέλος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ ἑλληνόφωνον αὐτῆς Πατριαρχεῖον ἐσυνέχισε, παρὰ τὰς ὑφισταμένας δυσκολίας, νὰ ἔχῃ καλὰς καὶ ἀδελφικὰς σχέσεις καὶ ἐπαφὰς μετὰ τῶν δύο ἑτέρων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, τ.ἔ. μετὰ τῆς Κοπτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας.

---

7. Ἡ τοπικὴ Σύνοδος τῶν Ἱεροσολύμων (1672) ἐτάχθη, ὡς γνωστόν, ὑπὲρ τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἰδὲ τὸ σχετικὸν κείμενον ἐν Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τ. ΙΙ (1), Ἀθῆναι, 1953, σ. 731.

7α. Περὶ τῶν ἐπαφῶν τούτων καὶ τῶν προσπαθειῶν ἐπιτεύξεως τῆς ἑνώσεως μεταξὺ αὐτῶν ἰδὲ τὰς μελέτας τοῦ Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Τὸ πρόβλημα τῆς ἑνώσεως τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, Ἀθῆναι 1959. Περὶ τὸν Διάλογον μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ἑτεροδόξων. Α' Διάλογος μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων, ἐν Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, 52 (1970), 331-48, 53(1971), 150-173, 653-84,

3. Προσπάθειαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ἐπανένωσιν τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας.

"Ον τρόπον καὶ εἰς τοὺς ἑτέρους τομεῖς, οὕτω καὶ εἰς τὸν εὐαίσθητον καὶ λίαν λεπτὸν τομέα τοῦτον τῶν σχέσεων 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν τὸν μεγαλύτερον, σπουδαιότερον καὶ ἅμα καὶ ἀποφασιστικώτερον ρόλον διαδραματίζει τὸ ἡγούμενον πάλαι καὶ νῦν πάσης διορθοδόξου καὶ διαχριστιανικῆς κινήσεως πάνσεπτον καὶ ὄντως τύποις καὶ οὐσίᾳ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Τούτου ὁ προκαθήμενος 'Ιωακεὶμ Γ' (1902-1904), ὁ ὁποῖος, σημειωθήτω ἐν παρόδῳ, χαρακτηρίζεται, ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων ἱστορικῶν, ὡς μέγας Πατριάρχης καὶ ὡς ὄντως διεθνὴς καὶ ἐπιβλητικὴ προσωπικότης, ἐν τοῖς 'Εγκυκλίοις αὐτοῦ Πατριαρχικοῖς Γράμμασι πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας τῆς 'Ανατολῆς δὲν παρέλειψε νὰ θίξῃ, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένῃ ἐκκλησιαστικῇ πολιτικῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας μετὰ τῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν[8]. Πρόκειται περὶ τῆς ἀφετηρίας μιᾶς μεγάλης καὶ μακροπνόου ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε μετὰ μεγάλης πιστότητος καὶ ἄκρας συνεπείας ἠκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἀκολουθῇ ἡ 'Εκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Βραδύτερον, καὶ δὴ καὶ ἐν ἔτει 1920 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπηύθυνε τὸ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς πάλαι καὶ νῦν οἰκουμενικῆς κινήσεως περίπυστον διάγγελμα αὐτοῦ «Πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ 'Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», δι' οὗ καὶ ἔδωκεν ὤθησιν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνεργασίας πασῶν τῶν τοῦ Θεοῦ 'Εκκλησιῶν ἐὰν μὴ ἐπὶ καθαρῶς θεολογικοῦ τοὐλάχιστον ἐπὶ πρακτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πεδίου. Μεταξὺ δὲ τῶν 'Εκκλησιῶν τούτων συγκαταλέγονται καὶ αἱ 'Αρχαῖαι 'Ανατολικαὶ 'Ορθόδοξοι μὴ Χαλκηδόνειοι 'Εκκλησίαι.

'Η ἐν 'Αγίῳ "Ορει συνελθοῦσα Προκαταρκτικὴ Διορθόδοξος 'Επιτροπὴ (8-23 'Ιουνίου 1930) διὰ ὁμοφώνου γνώμης καὶ ἀποφάσεως μεταξὺ τῶν ἄλλων θεμάτων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ κατήρτισε διὰ τὸν προγραμματισμὸν «τῆς μελλούσης ἀκολούθως συγκληθῆναι πρὸς οὐσιαστικὴν ἀπόφανσιν γενικῆς 'Ορθοδόξου Συνόδου, κληθείσης καὶ ταύτης, διὰ τὴν ἐλπιζομένην μετ' αὐτὴν συγ-

54(1972) 194-236. 'Η 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία ἐν Διαλόγῳ μετὰ τῶν ἑτεροδόξων 'Εκκλησιῶν, 'Αθῆναι, 1975.

8. Περὶ τῆς μεγάλης σημασίας καὶ σπουδαιότητος γενικῶς τῶν Πατριαρχικῶν 'Εγκυκλίων Γραμμάτων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τὴν ἐπανένωσιν τῶν 'Εκκλησιῶν ἰδέ, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ ἀειμνήστου Χ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ, Αἱ τῆς ἑνώσεως τῶν 'Εκκλησιῶν βάσεις κατὰ τὰ ἀρτιφανῆ τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν Γράμματα, 1905.

κρότησιν Μεγάλης 'Ορθοδόξου ἢ Οἰκουμενικῆς Συνόδου»[9], ἀνέγραψε καὶ τὸ θέμα τῶν σχέσεων «τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας πρὸς τὰς 'Ετεροδόξους 'Εκκλησίας ἔν τε τῇ 'Ανατολῇ καὶ τῇ Δύσει, ἤτοι: α) Σχέσεις ἐν πνεύματι ἀγάπης, ἥτις κατὰ τὸν 'Απόστολον «πάντα ἐλπίζει», μετὰ τῶν 'Ετεροδόξων 'Εκκλησιῶν ('Αρμενίων, Κοπτῶν, 'Αβησσυνῶν, Χαλδαίων, 'Ιακωβιτῶν, Παλαιοκαθολικῶν, 'Αγγλικανῶν), ὅσαι τείνουσι νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν καὶ δὲν ἐνεργοῦσι προσηλυτισμὸν μεταξὺ τῶν 'Ορθοδόξων...»[10].

Μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν ἱστορικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἀειμνήστου μεγαλοπρεποῦς εἰς τὴν σκέψιν, τὰς ἰδέας, εἰς τὰς συλλήψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις, ὡς καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα 'Αθηναγόρου Α', τὰ οἰκουμενικὰ λαμβάνουσι νέαν ὤθησιν καὶ διάστασιν, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἀναθέρμανσις τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν. 'Η ἀναθέρμανσις δὲ αὕτη ἐγένετο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ πανηγυρικοῦ διορθοδόξου καὶ διαχριστιανικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐξαπέστειλε δι' εἰδικῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς 'Εγκυκλίου μήνυμα ἀδελφικῆς ἀγάπης πρὸς «τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ὅπως ποτὲ ἔκτοτε ἀποσπασθείσας καὶ οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τῆς ἀποστολοπαραδότου πίστεως καὶ διδασκαλίας κατὰ τὰ ἄλλα οὐδόλως ἢ μικρόν τι ἀπομακρυνθείσας Χριστιανικὰς 'Εκκλησίας τῆς 'Ανατολῆς», προσκαλοῦν ταύτας εἰς ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἑνιαῖον σῶμα τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, ἐξ ἧς καὶ ἀπεσπάσθησαν. 'Η γενομένη αὕτη τὸ 1951 πρόσκλησις ἐπιστροφῆς τῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἶναι πραγματοποιήσιμος, δεδομένου ὅτι αἱ μεταξὺ τούτων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ χωρισμοῦ ἕως τῆς σήμερον ὑπάρχουσαι τυχὸν δογματικαί, λατρευτικαί, ἐκκλησιολογικαί, ἁγιολογικαί, συνοδολογικαὶ καὶ κανονικαὶ διαφοραὶ «οὐκ εἰσὶ τοσοῦτον μεγάλαι, ὅσον συνήθως ὑπολαμβάνεται καὶ νομίζεται»[10α], ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον, ὅπως κατα-

---

9. 'Ιδὲ Πρόλογον ἐκδόσεως Πρακτικῶν τῆς Προκαταρκτικῆς 'Επιτροπῆς τῶν 'Αγίων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν 'Αγίῳ ῎Ορει 'Ιερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 'Ιουνίου, 1930), Κωνσταντινούπολις, 1930, σ. 3.

10. Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς 'Επιτροπῆς τῶν 'Αγίων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν 'Αγίῳ ῎Ορει 'Ιερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 'Ιουνίου, 1930), Κωνσταντινούπολις, 1930, σ. 144. 'Η ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη βάσει τῆς προτάσεως, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸς τὴν ὁλομέλειαν τῆς ὡς ἄνω 'Επιτροπῆς (πρβλ. ἔνθ' ἀνωτ., σ. 70) καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Σερβικῆς 'Εκκλησίας (πρβλ. ἔνθ' ἀνωτ., σσ. 73-74).

10α. 'Ιδὲ τὸ πλῆρες κείμενον ἐν 'Ορθοδοξίᾳ, 26(1951), 484-490.

βληθῇ πᾶσα μέριμνα καὶ σπουδὴ «ὅπως ἀρθῇ πᾶν κώλυμα ἐπιπροσθοῦν τῇ προσεγγίσει καὶ τῇ ἑνώσει διὰ συντόνου κοινῆς προσπαθείας, εἰς ἣν διαβεβαιούμεθα πάντας... ἐπιδειχθήσεται ἀγαθὴ διάθεσις καὶ ἀρωγὴ καὶ συναντίληψις»[11].

Παραλλήλως πρὸς τὸ ἄμεσον καὶ εἰλικρινὲς τοῦτο ἐνδιαφέρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἐκ λεκτικῶν καὶ φραστικῶν παρανοήσεων προκυψασῶν διαφορῶν μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως τὸ χριστολογικὸν δόγμα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐπανένωσιν τῶν δευτέρων μετὰ τῆς πρώτης, καὶ ἡ 'Εκκλησία τῆς Ρωσίας, ἀποδεχθεῖσα τὰς πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐξεδήλωσε παρόμοιον ἐνδιαφέρον, ὡς τοὐλάχιστον προκύπτει ἐκ τῆς ἀποστολῆς Ρώσων Θεολόγων εἰς Kottayam, προκειμένου οὗτοι νὰ συζητήσωσι μετὰ τῶν Συρορθοδόξων τοῦ Μαλαμπὰρ τὸ θέμα τῆς ἐπανενώσεως. Χάρις δὲ εἰς τὰς διμερεῖς ταύτας ἐν Kottayam τῶν 'Ινδιῶν σημαντικὰς συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν δύο ἔτη (1953-1954), ἐσημειώθη πρόοδός τις εἰς τὸ θέμα τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν, διὰ πρώτην δὲ φοράν, ἐξ ὅσων εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, διηυκρινίσθη ἐπισήμως καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος τελικοῦ κοινοῦ ἀνακοινωθέντος[12], ὅτι ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία καὶ αἱ 'Αρχαῖαι 'Ανατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι 'Εκκλησίαι «ἀντιπροσωπεύουσι δύο διαφόρους παραδόσεις ἐντὸς τῆς 'Ανατολικῆς 'Ορθοδοξίας, καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ὅλου σπουδαίου τούτου γεγονότος προὐκάλεσεν ἐν τῷ παρελθόντι τὴν διάρρηξιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ ἀλλήλων. 'Η εἰλικρινὴς ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο παραδόσεων, μεθ' ὅλων τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν αὐτῶν, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς παγίωσιν τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως μεταξὺ τούτων, δύναται δὲ νὰ ὁδηγήσῃ ἐν τέλει, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πλήρη συμφιλίωσιν αὐτῶν»[13].

*

11. 'Ιδὲ ἅπαν τὸ μήνυμα τοῦτο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν 'Εκκλησίᾳ, 29 (1952), σσ. 115-118.

12. 'Ιδὲ ἅπαν τὸ κείμενον τοῦ Κοινοῦ 'Ανακοινωθέντος ἐν 'Ορθοδοξίᾳ, τ. 32 (1957), σσ. 333-361.

13. 'Ενθ' ἀνωτ., σ. 348. Περὶ τῶν γενομένων ἐν Kottayam διμερῶν θεολογικῶν συζητήσεων ἰδὲ πλήρη ἀνάλυσιν ἐν Χρ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, Μητρ. Μύρων, Αἱ ἐν Kottayam τῶν 'Ινδιῶν θεολογικαὶ συνομιλίαι μεταξὺ «Συρορθοδόξων» τοῦ Μαλαμπὰρ καὶ 'Ορθοδόξων Θεολόγων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιευθεῖσα κοινὴ ἔκθεσις, ἐν 'Ορθοδοξίᾳ, τόμος 32 (1957), σσ. 153-168, καὶ 'Ανάτυπον Istanbul, 1957.

Ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, λόγῳ πάντοτε τῶν μακρῶν καὶ ἐπιπόνων πρωτοβουλιῶν καὶ προσπαθειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προαγωγῆς τῆς ἑνότητος τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας πολυειδῶν καὶ πολυπλόκων πνευματικῶν, κοινωνικῶν, οἰκουμενικῶν, θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν προβλημάτων, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας συνέβαλε τὰ μέγιστα εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου πρὸς διαλεύκανσιν τῶν ὑφισταμένων φραστικῶν καὶ λεκτικῶν παρερμηνειῶν καὶ παρανοήσεων τοῦ Δόγματος τῆς Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρὸς ἄρσιν τῶν ἑκατέρωθεν ὑπαρχουσῶν κατηγοριῶν, παρεξηγήσεων καὶ προκαταλήψεων, ὡς καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξὺ αὐτῶν κοινωνίας. Πρὸς ἐπίτευξιν ἀκριβῶς τοῦ μακροχρονίου τούτου στόχου, ὃν ἔθεσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἡ Α΄ ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, εἰς ἣν προσεκλήθησαν, πρωτοβουλίᾳ καὶ πάλιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπισήμως νὰ λάβωσι μέρος καὶ ἐκπρόσωποι τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν[14], ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἑκατέρωθεν ἀνταλλαγῆς ἐποικοδομητικῶν σκέψεων[15], ἀφ᾽ ἑτέρου δέ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ πινακίου τῶν θεμάτων τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Πανορθοδόξου Προσυνόδου δὲν παρέλειψε νὰ καταγράψῃ καὶ τὸ θέμα τοῦτο τῆς μελέτης «τῶν τρόπων προσεγγίσεως καὶ ἑνότητος τῶν ἐλασσόνων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς καλλιεργείας φιλικῶν σχέσεων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἑνώσεως μετ᾽ αὐτῶν, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων, διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν, δι᾽ ἐπαφῶν θεολογικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ὡς καὶ τῆς συνεργασίας μετ᾽ αὐτῶν ἐν τοῖς συνεδρίοις οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐν ζητήμασι πρακτικῆς φύσεως»[16]. Τοιοῦτον ὄντως ἆθλον ἐπετέλεσεν ἡ Πανορθόδοξος αὕτη ἐν Ρόδῳ Συνδιάσκεψις εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς συσφίγξεως τῶν σχέσεων

14. Ἐν τῇ Πανορθοδόξῳ ταύτῃ Διασκέψει παρέστησαν ὡς ἐπίσημοι παρατηρηταὶ τέσσαρες ἐκπρόσωποι τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, δύο τῆς Αἰθιοπικῆς, εἷς τῆς Ἀρμενικῆς, τέσσαρες τῆς Συροϊακωβιτικῆς καὶ δύο τῆς Μαλαμπαρικῆς τῶν Νοτίων Ἰνδιῶν.

15. Ὅλως ἰδιαιτέρως δέον ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀποτέλεσμα τῶν διαπροσωπικῶν τούτων ἐπαφῶν τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξεν ἡ ὡρίμανσις τῆς ἰδέας συγκλήσεως εἰδικῆς συνελεύσεως ἐκπροσώπων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς συζητήσεως τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τούτων διαφορῶν καὶ τῆς προετοιμασίας τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους μεταξὺ αὐτῶν κοινωνίας, ἡ ὁποία διεκόπη πρὸ δέκα καὶ πέντε αἰώνων.

16. Ἐν Ὀ ρ θ ο δ ο ξ ί α, τ. 37, 1962, σ. 80.

μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν καὶ τῆς ἐν παρασκηνίοις γενομένης προσεγγίσεως τῶν ἑκατέρωθεν διαφορετικῶν ἀπόψεων, ὥστε ξένος παρατηρητής, ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ἀξιολογήσει τοῦ ἐπιτελεσθέντος εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὑπ' αὐτῆς πρωτοποριακοῦ ἔργου, νὰ ὁμολογῇ, ὅτι πράγματι «μία ἐκ τῶν πλέον εὐτυχῶν συνεπειῶν τῆς Διασκέψεως ὑπῆρξε τὸ τράβηγμα τῶν 'Εκκλησιῶν τούτων, καλουμένων ἐλασσόνων, ἐκ τῆς ἀπομονώσεώς των καὶ ἡ σύνδεσις αὐτῶν εἰς τὴν μεγάλην κίνησιν τῆς ἑνότητος. Οἱ παρατηρηταὶ ὑπῆρξαν ἀντικείμενον ἀδελφικῆς φροντίδος. Ἔλαβον χώραν κοιναὶ συγκεντρώσεις καὶ χωρὶς νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν λῆψιν κοινῶν ἀποφάσεων —οἱ παρατηρηταὶ οὐδεμίαν τοιαύτην ἐντολὴν εἶχον,— ἅπαντες, 'Ορθόδοξοι καὶ Χριστιανοὶ τῆς 'Ανατολῆς, ηὐφράνθησαν ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμοιβαίας στοργῆς τῶν κοινῶν τούτων συναντήσεων»[17]. Παρὰ τὴν ἐνδόμυχον ταύτην πρόθεσιν καὶ τὴν ἐλπιδοφόρον ταύτην εἰλικρινῆ σκέψιν «τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅπως ἐγκαινιασθῶσιν ὠργανωμέναι θεολογικαὶ καὶ ἄλλαι ἐπαφαὶ μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν 'Εκκλησιῶν (τούτων) ἐντὸς τοῦ κλίματος αὐτοῦ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς διαφαίνεται... διὰ τοῦ μνημειώδους ἐν ἔτει 1951 διαγγέλματος αὐτοῦ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δι' ἄλλων αὐτοῦ μερικωτέρων ἀποφάσεων, πλήν», ὡς ὑπογραμμίζει ὁ ὁμιλῶν ἐξ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Μητροπολίτης Μύρων καὶ Καθηγητὴς τῆς κατὰ Χάλκην 'Ιερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς κύριος Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, «παρομαρτοῦσαι εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον δυσκολίαι τινὲς διορθοδόξου φύσεως καὶ ἄλλαι συνέτεινον ἵνα ἀναβάλληται διαρκῶς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς σκέψεως ταύτης καθ' ἑαυτήν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐγκαταλείπηται ἡ πρόθεσις» τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας, ὡς αὕτη δημοσίως ἐξεφράσθη καὶ διετυπώθη ἐν τῇ ἐν Ρόδῳ Α' Πανορθοδόξῳ Διασκέψει[18].

4. 'Επίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι Θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ συναντήσεις καὶ συζητήσεις 'Ορθοδόξων μετὰ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν.

Παρὰ τὴν ὕπαρξιν μειζόνων ἢ ἐλασσόνων δυσκολιῶν, αἱ ἀποφάσεις τῆς Α' ἐν Ρόδῳ Πανορθοδόξου Διασκέψεως δὲν ἐβράδυναν νὰ λάβωσι σάρκα καὶ ὀστᾶ, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς εὐκαιριακὰς εἶτα δὲ εἰς εἰδικὰς ἐπὶ τούτῳ καθορι-

17. A. WENGER, *Sur les chemins de l' unité*, Rhodos, ἐν «*La Croix*», 24 Octobre 1961. Περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος ὑπὸ τῆς Α' Πανορθοδόξου ἐν Ρόδῳ Διασκέψεως ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς παραπέμπομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ καθηγητοῦ 'Ιωάν. ΚΑΡΜΙΡΗ, *'Η Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ρόδου*, 'Αθῆναι, 1961, ἰδιαιτέρως σσ. 8-9 καὶ 17.

18. Χρ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, μνημ. ἔργ, σσ. 337.

νίας ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα, ὡς τοῦτο διδάσκεται ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι κυρίως τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐρειδομένης ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ἡ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως ἀποκήρυξις τῆς διδασκαλίας τῶν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καταδικασθέντων ὡς αἱρετικῶν Εὐτυχοῦς καὶ Νεστορίου, ὡς καὶ ἡ διευκρίνησις ἐκ μέρους τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, καθ' ἣν ἡ τυχὸν ἀποδοχὴ ἢ ἡ μὴ ἀποδοχὴ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴν τῆς αἱρετικῆς διδασκαλίας τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων δύο αἱρετικῶν τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος[24].

* * *

Ἐν συνεχείᾳ, καὶ δὴ καὶ ἓν ἔτος μετὰ τὴν ὡς ἄνω συνάντησιν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α', διακατεχόμενος ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς διασφαλίσεως τῆς ἑνότητος καὶ δραστηριοποιήσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῇ πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν ἀδελφῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε τῇ 9.6.1965, προτείνει ἓν συγκεκριμένον πρόγραμμα ἐνάρξεως τοῦ ἐπισήμου Ἐκκλησιαστικοῦ - Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

* * *

Ἐν ἔτει 1967 ἐκπρόσωποι τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν συνέρχονται ἐν Bristol, ὅπου διαπιστοῦνται νέοι χῶροι συμφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν των, ὅσον ἀφορᾷ πάντοτε εἰς τὸ καίριον χριστολογικὸν δόγμα, τὸ ὁποῖον μελετήσαντες οἱ εἰδικοὶ τὴν φορὰν ταύτην ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς σωτηριολογικῆς ἐδέχθησαν ὅτι ὁ προαιώνιος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἵνα «ὁ ἄνθρωπος γένηται», χάριτι καὶ οὐχὶ φύσει, «Θεός»[25]. Ὁ Θεός, διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγάπης, καλεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ἄνθρωπον, ὅπως διὰ τῆς συνεχοῦς πάλης ἐναντίον τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κακοῦ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἄκτιστον αὐτοῦ δόξαν. Προκειμένου δὲ οὗτος νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ τούτου ὑποβοηθεῖται ὡσαύτως, καὶ δὴ καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς συνεχοῦς κοινωνίας, τὴν

---

24. Πλείονας λεπτομερείας περὶ τῆς συναντήσεως ταύτης ἐν Aarhus ἰδὲ ἐν Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Ἀνεπίσημος συνάντησις Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων, ἐν Ἐκκλησίᾳ, τ. 41, 1964, σσ. 456-461. Τοῦ ἰδίου Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν Διασκέψεων Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων Θεολόγων, Ἀθῆναι, 1970, passim. Ἰδὲ ὡσαύτως ἀνωτέρω, σ. 12, ὑπ. 7α.

25. Πρβλ. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 54 (PG, 25, 192B).

ὁποίαν καλεῖται οὗτος νὰ ἔχῃ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέσῳ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ. Τούτου ἡ ἀνθρωπότης ἀποκαλύπτει καὶ συνάμα, μυστικῷ τῷ τρόπῳ, συνεργεῖ εἰς τὴν ἀληθῆ κλῆσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μεταμορφοῦται, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὑπεγράμμισαν τὴν στενοτάτην σχέσιν, ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ Χριστολογίας καὶ Σωτηριολογίας ἀφ' ἑνός, καί, ἀφ' ἑτέρου, μεταξὺ τούτων καὶ τῆς περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι εἶναι κοινοὶ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος χρησιμοποιοῦσι διαφορετικὴν ὁρολογίαν πρὸς ἔκφρασιν καὶ διατύπωσιν τῆς αὐτῆς κοινῆς ὁμολογίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τελείου Θεοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου (ἄνευ ἁμαρτίας)[26].

Καίτοι οἱ μὲν διαβεβαιοῦσι περὶ τῶν δύο φύσεων, θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν ὑποστατικῶς ἡνωμένων ἐν τῷ Θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ ἐπιβεβαιοῦσι τὴν μίαν ἡνωμένην θείαν καὶ ἀνθρωπίνην **φύσιν**, θέλησιν καὶ ἐνέργειαν ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ, ἐν τούτοις ἀμφότεροι ὁμιλοῦσι περὶ μιᾶς ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως γενομένης ἑνώσεως, χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο τὰ ὡς ἄνω τέσσαρα ἐπιρρήματα, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦσιν ὡς καθιερωμένην ὁρολογίαν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς κοινῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Πρὸς τούτοις, ἀμφότεραι αἱ διαλεγόμεναι πλευραὶ διεκήρυξαν, πανηγυρικῷ τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἐκφράσει, τὴν δυναμικὴν παρουσίαν τῆς Θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μεθ' ἁπάντων τῶν ἰδιωμάτων καὶ ἐνεργειῶν ἐν τῷ ἑνὶ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βαίνοντες δὲ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς ὑπαρχούσης σήμερον διαφορᾶς διευκρινίζουσιν, ὅτι «οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «δύο» δὲν διαιροῦσιν ἢ χωρίζουσι δι' αὐτοῦ. Οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «μία» δὲν συγχέουσιν ἢ συγχωνεύουσι. Τὸ «ἀδιαιρέτως» καὶ «ἀχωρίστως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «δύο» καὶ τὸ «ἀτρέπτως» καὶ «ἀσυγχύτως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «μιᾶς» πρέπει νὰ τονισθῶσιν εἰδικῶς, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον».

* * *

Ἐν συνεχείᾳ, καὶ δὴ καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν ἡ ἰδία ἀνεπίσημος θεολογικὴ ἐπιτροπὴ συνέρχεται ἐν Genacle τῆς Γενεύης ἀπὸ 16-21 Αὐγούστου 1970. Σκοπὸς καὶ στόχος τῆς συναντήσεως ταύτης ἦτο ἡ συνέχισις τοῦ διαλόγου ἐντὸς πάντοτε μιᾶς ἀτμοσφαίρας εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ἀμοιβαίας

26. Τινὲς ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ὡς ἄνω μνημονευθέντι περιοδικῷ The Greek Orthodox Theological Review, τ. XIII, 2, 1968. σσ. 123/320.

ΜΕΡΟΣ Β'

Η ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΜΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

I. Ἡ ἐπίσημος ἔναρξις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ ἡ πρώτη συνάντησις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Πρωτοβουλίᾳ καὶ ἀποφάσει τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ ἔτος 1985 συνῆλθεν ἐπισήμως, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Bishoy, διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ Σαμπεζὺ - Γενεύης ἀπὸ 10-15 Δεκεμβρίου 1985 ἡ συγκροτηθεῖσα Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπή. Ἡ πρώτη καὶ ἐπίσημος αὕτη συνέλευσις τῆς ὡς ἄνω Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα πολυετοῦς ἐργασίας, προητοιμάσθη δέ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, καταλλήλως καὶ μακροχρονίως θὰ ἐλέγομεν ὑπὸ διαφόρων ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν περισσότερον τῆς μιᾶς εἰκοσαετίας (1964-1985).

Τὸ πρῶτον μέρος τῶν συζητήσεων, κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην συνέλευσιν τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν τῆς αὐτῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, κατηναλώθη εἰς τὴν χρησιμότητα, ἀναγκαιότητα καὶ σπουδαιότητα, τόσον ἀπὸ καθαρῶς θεολογικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ εὐρυτέρας διαχριστιανικῆς - οἰκουμενικῆς ἐπόψεως τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ὡσαύτως μέρος τῶν συζητήσεων ἀφιερώθη εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου σχετικὴν ἐνημέρωσιν τῶν μελῶν τῶν δύο ἐπιτροπῶν, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἐπιτελεσθὲν θετικὸν καὶ λίαν ὠφέλιμον θεολογικὸν ἔργον τόσον τῶν ἀνεπισήμων τεσσάρων συναντήσεων ἐν Aarhus (1964), Bristol (1967), Geneva (1970) καὶ Addis - Ababa (1971) τῶν θεολόγων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ

Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ τῶν δύο ἐπισήμων Συσκέψεων τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Addis-Ababa (1971) καὶ Chambesy-Geneva (1979)[28], ἔτι δὲ καὶ τῶν κοινῶν συσκέψεων, τὰς ὁποίας εἶχον τὰ μέλη τῶν δύο Ἐπιτροπῶν (τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν) πρῶτον μὲν ἐν τῷ ἐν Πεντέλῃ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1973) καὶ δεύτερον ἐν Addis-Ababa (1975). Τὰ μέλη τῆς ἐξαμελοῦς ταύτης Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν τὰ μὲν τρία ὀρθόδοξα ὑπὸ τῆς ἐν Addis-Ababa τῷ 1971 συνελθούσης Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, τὰ δὲ ἕτερα τρία τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων ὑπὸ ἀντιστοίχου Ἐπιτροπῆς τῶν ἐν λόγῳ Ἐκκλησιῶν συνελθούσης ἐν Atchana Λιβάνου (1972).

Τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δύο ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν συνελεύσει, ἀξιολογήσαντα τὸ ἐπιτελεσθὲν τοῦτο ἔργον οὐχὶ ὡς ἄχρηστον ἀλλ' ὡς λίαν χρήσιμον διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τοῦ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἐθεώρησαν ὅτι τόσον αἱ γραφεῖσαι ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰδικαὶ θεολογικαὶ μελέται, ὅσον καὶ αἱ ἐπιτευχθεῖσαι μεταξὺ τῶν θεολόγων συμφωνίαι (Agreed Statements) δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι χρήσιμον ὑλικὸν διὰ τὸν ἡμέτερον ἐπίσημον Θεολογικὸν Διάλογον.

Ἡ Α' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, ἠσχολήθη μὲ τὰ ἀκόλουθα πέντε κυρίως θέματα, ἤτοι:

1. Μεθοδολογία τοῦ Διαλόγου.
2. Θεματολογία τοῦ Διαλόγου.
3. Ὀνομασία τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν[29].
4. Καθορισμὸς τῶν πρὸς ἐξέτασιν θεμάτων τῆς δευτέρας (τ.ἔ. τῆς ἐπισήμου) φάσεως τοῦ Διαλόγου, καὶ
5. Μελέτη πρακτικῶν θεμάτων καὶ λῆψις ἀποφάσεων.

Τὸ σημαντικώτερον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ἡ Α' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκ-

28. Παραλλήλως πρὸς τὰς συναντήσεις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ἔλαβον χώραν ὡσαύτως ὡρισμέναι συναντήσεις τῆς Διανατολικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων, προκειμένου νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ ὁδὸς καὶ νὰ δημιουργηθῇ τὸ κατάλληλον κλῖμα πρὸς ἔναρξιν τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ὡς τοιαύτας συναντήσεις μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰς λαβούσας χώραν ἐν Addis-Ababa (Ἰανουάριος, 1965), Caïro (1966), Antelias - Lebanon (1967) καὶ Atchana - Lebanon (1972). Κείμενα τῶν συναντήσεων τούτων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ περιοδικοῦ Proche—Orient Chrétien, 15 (1965), 164-85, 16 (1966), 29-34, 17 (1967), 44-61 καὶ 22 (1972), 380-81.

29. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θέλομεν εἴπει τὰ εἰκότα εὐθὺς κατωτέρω ἐν εἰδικῷ κεφαλαίῳ.

γ) Ἱστορικοὶ παράγοντες (The Historical Factors)[31], καὶ

δ) Ἑρμηνεία τῶν Χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον (Actual Interpretation of Christological Dogmes).

Ἡ θεματολογία αὕτη, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Συμπροέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ὁδεύσωσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον πρὸς μίαν κοινὴν θεώρησιν τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος, ἐγένετο, κατόπιν συζητήσεως ὑπὸ τῆς ὁλομελείας, ἀποδεκτή. Κατόπιν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ πινακίου τῶν θεμάτων τούτων ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ παρέπεμψε ταῦτα πρὸς μελέτην καὶ καταρτισμὸν κοινῶν κειμένων εἰς τὴν Ὑποεπιτροπήν.

II. Σύγκλησις τῆς Ὑποεπιτροπῆς καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς.

Συνῳδὰ τῇ ἀποφάσει τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τὰ Μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς συνῆλθον ἐν Κορίνθῳ, ὡς φιλοξενούμενοι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος, ἀπὸ 23—26 Σεπτεμβρίου 1987. Τὰ μέλη ταῦτα ἦσαν:

1. Τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, Συμπρόεδρος,

Σεβ. Μητροπολίτης Βηρυτοῦ κ. Ἠλίας (εἰς τὴν θέσιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ὄρους Λιβάνου κ. Γεωργίου),

Ἐλλογ. Βλάσιος Φειδᾶς, Γραμματεὺς καὶ ὁ

Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος (εἰδικὸς σύμβουλος).

2. Τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

Θεοφιλέστατος Bishoy, Ἐπίσκοπος Damiette (Συμπρόεδρος),

Αἰδεσ. πατὴρ Tadros Y. Malaty, καὶ

Δr. Mesrob K. Krikorian.

Τὰ μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἐπεδόθησαν εἰς τὴν μελέτην τοῦ πρώτου ὑποθέματος τοῦ γενικοῦ θέματος «πρὸς μίαν κοινὴν Χριστολο-

31. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ὅρων «ἱστορικοὶ παράγοντες» μέλη τινὰ τῆς Ὁλομελείας προέτειναν τὴν διατύπωσιν «μὴ θεολογικοὶ παράγοντες» (Non Theological Factors), ἡ ὁποία βεβαίως τελικῶς δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή.

γ ί α ν», τ.ἕ. τῆς προβληματολογίας τὴν ὁποίαν θέτει ἡ Χριστολογία ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς ὁρολογίας. Ἐρεύνης γενομένης καὶ συζητήσεως πραγματοποιηθείσης διεπιστώθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς, ὅτι καίτοι γίνεται χρῆσις ὡρισμένων ὅρων ὑπὸ διαφορετικὰς ἀποχρώσεις καὶ ἐννοίας, ἐν τούτοις ἀμφότεραι αἱ διαλεγόμεναι Ἐκκλησίαι διὰ τῶν ὅρων τούτων ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν Ὀρθόδοξον Θεολογίαν. Εἰδικώτερον, τὸ ἐπίκεντρον τῶν συζητήσεων τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς ἐπεκεντρώθη εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν τῶν ὅρων φ ύ σ ι ς, ο ὐ σ ί α, ὑ π ό σ τ α σ ι ς καὶ π ρ ό σ ω π ο ν, παρετηρήθη δὲ ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι δὲν χρησιμοποιοῦνται ὁμοιομόρφως ὑπὸ τῶν δύο παραδόσεων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν διαφόρων θεολόγων τῆς αὐτῆς πάντοτε θεολογικῆς παραδόσεως (Σχολῆς), διαπίστωσις γενομένη ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Γενεύῃ γενομένης Διασκέψεως (1970).

Ἀπόδειξιν τῆς ὡς ἄνω γενικῆς διαπιστώσεως ἀποτελεῖ ἡ γνωστὴ εἰς πάντας ἔκφρασις «μ ί α φ ύ σ ι ς τ ο ῦ Θ ε ο ῦ Λ ό γ ο υ σ ε σ α ρ κ ω μ έ ν η» τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὅστις πολλάκις ἀντικαθιστᾷ, εὐκαιρίας δοθείσης καὶ τοῦ περιεχομένου ἐπιβάλλοντος, τὴν ἔκφρασιν «μ ί α φ ύ σ ι ς» διὰ τοῦ ὅρου «μ ί α ὑ π ό σ τ α σ ι ς» ἢ διὰ τοῦ ὅρου «ἓ ν π ρ ό σ ω π ο ν» τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅστις ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ἐνῷ οἱ Ὀρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι ἐμμένουσιν ἐπὶ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Δ′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ὅλως ἰδιαιτέρως ὑπογραμμίζουσι τὸν ὅρον «ὑ π ό σ τ α σ ι ς», διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἑνότητα τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ μοναδικῷ θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, οἱ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἀνατολικοὶ Ὀρθόδοξοι ἐπικεντρώνουσι τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὅρου «μ ί α φ ύ σ ι ς», ὁμολογοῦντες συγχρόνως τὴν μίαν «ὑ π ό σ τ α σ ι ν» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ καθιερωθεὶς ὅρος Θ ε ο τ ό κ ο ς ἀποτελεῖ βασικὸν στοιχεῖον τῆς πίστεως τῆς κοινῆς παραδόσεως ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι, ὁμολογοῦσαι Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς γεννηθέντα διὰ Πνεύματος Ἁγίου ὑπὸ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀπορρίπτουσι καὶ καταδικάζουσι τὰς αἱρετικὰς διδασκαλίας τόσον τοῦ Εὐτυχοῦς ὅσον καὶ τοῦ Νεστορίου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς «τ ὸ γ ε γ ε ν ν η μ έ ν ο ν ἐ κ τ ῆ ς σ α ρ κ ὸ ς σ ά ρ ξ ἐ σ τ ί», δὲν ἀπεδέχετο τὴν δευτέραν γέννησιν τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὢν Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τῶν αἰώνων ἐγένετο καὶ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ γεννήσεώς Του ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἄχρι τοῦδε γενομένας ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν μελῶν τῆς Ὑποεπιτροπῆς τὰ ἰδιώματα τῆς ὑπερφυσικῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Χαλκηδονείου καὶ μὴ Χαλκηδονείου Χριστολογίας, δεδομένου ὅτι ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἐκκλησιῶν ὁμιλοῦσι περὶ ἑνώσεως γενομένης «ἀ σ υ γ χ ύ-

Γεώργιος), Ρουμανίας, Πολωνίας καὶ Γεωργίας. Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἠρνήθη ν' ἀποστείλῃ ἐκπροσώπους εἰς τὸν ἐν λόγῳ θεολογικὸν διάλογον, διότι, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἰς τὸ ἑξῆς ἀρνεῖται νὰ συμμετάσχῃ εἰς παντὸς εἴδους πολυμερεῖς ἢ διμερεῖς οἰκουμενικοὺς διαλόγους. Ἀρνεῖται δὲ γενικῶς ἡ ἐν λόγῳ Ἐκκλησία νὰ συμμετάσχῃ εἰς πάντα Θεολογικὸν Διάλογον μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, διότι, ὡς φρονεῖ, «ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Διαλόγους ἀποβαίνει ἐπιζήμιος καὶ ἐπικίνδυνος» δι' αὐτήν, καθότι «οἱ ἑτερόδοξοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς Θεολογικοὺς Διαλόγους εἰς βάρος τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας»[33].

---

33. Ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ληφθεῖσα τῇ 22/9 Μαΐου 1989. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ὡδηγήθη πρῶτον μὲν διότι φρονεῖ ὅτι «ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἀκράδαντα πιστεύει ὅτι κατέχει πλήρη τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ταμεῖον τῆς Χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας», πίστιν τὴν ὁποίαν καὶ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι αἱ συμμετέχουσαι εἰς τοὺς διαφόρους Θεολογικοὺς Διαλόγους καὶ πιστεύουσι καὶ τηροῦσιν ἀπαραχάρακτον καὶ διακηρύσσουσιν ἐν τοῖς διαλόγοις τούτοις μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, δεύτερον δέ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, διότι διὰ τῶν διμερῶν τούτων Θεολογικῶν Διαλόγων ἐνισχύεται ἡ προσπάθεια προσηλυτισμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων ἐκ μέρους τῶν ἑτεροδόξων. «Ἡ ἀφαίμαξις τοῦ ἡμετέρου ποιμνίου», ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, «ἀλλὰ πρωτίστως ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν νὰ κρατήσωμεν ἀνόθευτον τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν καὶ παράδοσιν μακρὰν τῶν ἐπικινδύνων ἐνεργειῶν τῶν ἑτεροδόξων, ὤθησεν ἡμᾶς εἰς τὴν διακοπὴν τῶν Διαλόγων ὄχι μόνον μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἐτῶν εἰσήγαγον τὴν χειροτονίαν τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν Παπικῶν, τῶν Ἀντι-χαλκηδονείων, τῶν Λουθηρανῶν καὶ τῶν Μετερρυθμισμένων Ὁμολογιῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξ ὑπαρχῆς δὲν συμμετεῖχεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων».

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ὡς ἄνω ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπόφασις ἡ ὁποία ἐκφράζει τὰς βαθείας ἀνησυχίας αὐτῆς καὶ γενικώτερον τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος διὰ τὸν ἐπιχειρούμενον σήμερον ἔμμεσον ἢ ἄμεσον προσηλυτισμὸν ἐκ μέρους τῶν τε Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ τῶν Προτεσταντικῶν παραφυάδων, ἔδει νὰ ὑποβληθῇ ὡς συνοδικὴ ἀπόφασις εἰς τὰς ἀντιστοίχους Διορθοδόξους Θεολογικὰς Ἐπιτροπάς, αἱ ὁποῖαι, ἐν συνεχείᾳ, ὤφειλον νὰ συζητήσωσι τὸ σχετικὸν αἴτημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων προκειμένου νὰ ἀποφασισθῇ ἀπὸ κοινοῦ ἡ διακοπὴ ἢ μὴ ἐπὶ Διορθοδόξου πλέον ἐπιπέδου τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα μὴ διασαλευθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἑνότης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἀκριβῶς συνέβη διὰ τῆς μονομεροῦς ἀποφάσεως τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων. Ἡ διαδικασία αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀπόφασιν τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ἡ ὁποία δὲν συνιστᾷ τὴν μονομερῆ ἀποχώρησιν μιᾶς ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν πανορθοδόξως ἀποφασισθέντων νὰ γίνωσι Θεολογικῶν Διαλόγων. Ἡ ἀποχώρησις ἐξ ἑνὸς Θεολογικοῦ Διαλόγου εἶναι δυνατὴ μόνον ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἐξαντληθῶσιν ἅπασαι αἱ δυνατότητες διευθετήσεως τοῦ λόγου ἢ τῶν λόγων ἀποχωρήσεως ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ Διορθοδόξῳ Ἐπιτροπῇ. Ἡ διαδικασία αὐτη, δυστυχῶς, δὲν ἠκολουθήθη, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ὁποία ἔχει μὲν ἀπόλυτον δίκαιον ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦ διενεργουμένου προσηλυτισμοῦ (καὶ ὡς τοιοῦτον

Β'. 'Εκ μέρους τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν ἐκπρόσωποι τῶν κάτωθι 'Εκκλησιῶν:

1. Κοπτικὴ 'Εκκλησία.

Θεοφιλέστατος 'Επίσκοπος Damiette κ. Bishoy (Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου καὶ Συμπρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς).
Παν/τος 'Αρχιμανδρίτης Tadros Y. Malaty.
Joseph Moris Faltas.

2. Αἰθιοπικὴ 'Εκκλησία.

Gregorios Mesghebe Selassie Keffe Archbishop of Shoa.
Gerima Girma «Walda» Giorgis Archbishop of Khartum and Nubia.

3. 'Εκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ.

Paulus Mar Gregorios Verghese, Metropolitan of Delhi.

Δυστυχῶς, ἕνεκα ὡρισμένων μᾶλλον τεχνητῆς φύσεως ἢ ἰδεολογικῆς ἀντιθέσεως ἢ ἀρνήσεως, δὲν ἠδυνήθησαν τελικῶς νὰ προσέλθωσι καὶ λάβωσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Συροϊακωβιτικῆς ὡς καὶ τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας.

Κύριον ἔργον τῶν μελῶν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ὑπῆρξεν ἡ ὑλοποίησις τῆς ἀποφάσεως τῆς Α' ἐν 'Ολομελείᾳ Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς, τ.ἔ. ἡ διὰ διαλογικῆς συζητήσεως ἐπεξεργασία, βελτίωσις καὶ ἀποδοχὴ τοῦ σχεδίου κειμένου, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἤδη ἐλέχθη, κατήρτισεν ἡ ὀλιγομελὴς ἐν Κορίνθῳ συνελθοῦσα 'Υποεπιτροπὴ καὶ τὸ ὁποῖον ἀφεώρα εἰς τὴν προβληματολογίαν τῆς ὁρολογίας τῆς Χριστολογίας. Τὸ θέμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον ὑπόθεμα τοῦ ὑπὸ τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς (Σαμπεζὺ-Γενεύης 10-25 Δεκεμβρίου 1985) σαφῶς καθορισθέντος καὶ προταθέντος πρὸς ἔρευναν καὶ συζήτησιν γενικοῦ θέματος, ἔχοντος οὕτω: «Πρὸς μίαν κοινὴν Χριστολογίαν»[34].

* * *

ἀκριβῶς δέον νὰ ἐξετασθῇ ὑπὸ τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς), οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει ἄδικον διὰ τὴν μονομερῆ ἀπόφασιν διακοπῆς τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τοὺς ἐν λόγῳ διαλόγους.

34. Περὶ τοῦ γενικοῦ τούτου θέματος καὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ὑποθεμάτων, ἰδὲ ἔνθ' ἀνωτ., σ. 27.

Τὸ σχέδιον κειμένου τῆς Ὑποεπιτροπῆς τῆς Κορίνθου παρουσιάσθη ἐν τῇ Ὁλομελείᾳ ὑπὸ τοῦ Γραμματέως Καθηγητοῦ κ. Βλασίου Φειδᾶ, ὅστις, ἐργασθεὶς διὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν, ἐξήγησεν εἰς αὐτὴν (sc. τὴν Ὁλομέλειαν) τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν ἐν τῇ συντάξει αὐτοῦ τὰ μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς, ὡς καὶ τὸ διέπον τοῦτο γενικὸν πνεῦμα καὶ τὸν στόχον. Ὡσαύτως, ὁ Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Γραμματέως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐτόνισεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι καίτοι ὁ διάλογος προὐχώρησε μετ' ἀργοῦ ρυθμοῦ, ἐν τούτοις ἡ ἀργοπορία αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν συζητήσεις ἐπὶ Χριστολογικῶν καὶ Ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεσήμανε τὰς δυσκολίας, μικρὰς ἢ μεγάλας, αἵτινες παρεμβάλλονται ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διαλόγου, ἰδιαιτέραν δὲ μνείαν ἐποιήσατο τῶν δυσκολιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπισεν ἡ Ὑποεπιτροπὴ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προγραμματισθεῖσαν σύσκεψιν.

Ἅμα τῷ πέρατι τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Γραμματέως ἐπηκολούθησε λεπτομερὴς εἰς βάθος καὶ πλάτος συζήτησις, ἐννοεῖται πάντοτε ἐν πνεύματι ἀμοιβαίας κατανοήσεως, ἀδελφικῆς ἀγάπης, συναινετικοῦ πνεύματος, ὡς καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ἐνδομύχου πόθου πρὸς ἔτι περαιτέρω προαγωγὴν τοῦ διμεροῦς τούτου Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κοινωνίας τῶν δύο Οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, βάσει πάντοτε τῆς κοινῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως τῆς Ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Αἱ διεξαχθεῖσαι συζητήσεις εἶχον, ὡς σαφῶς καὶ ρητῶς λέγεται ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ, «ὡς κοινὴν ἀφετηρίαν τὴν φράσιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρὸς ἁγίου Κυρίλλου: «μία φύσις (ἢ μία ὑπόστασις) τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ τὴν ρῆσιν αὐτοῦ ὅτι ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως «λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον»[35]. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, αἱ συζητήσεις ἀφεώρων κυρίως τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας καὶ σημασίας τῶν ὅρων φύσις, οὐσία, ὑπόστασις, πρόσωπον καὶ Θεοτόκος, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ προαιώνιος Λόγος καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός[36].

---

35. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ὁμιλίαι, XV,4: «Ἀρκεῖ τοιγαροῦν πρὸς ὀρθὴν καὶ ἀδιάβλητον τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν, τὸ Θεοτόκον λέγειν καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον» (PG, 77, 1093A). Πρβλ. ὡσαύτως τοῦ ἰδίου καὶ Ἐπιστολή, 39: «Ἔδει γάρ, ἔδει σαφῶς ἐννοεῖν, ὅτι σχεδὸν ἅπας ἡμῖν ὁ περὶ τῆς πίστεως ἀγὼν συγκεκρότηται, διαβεβαιουμένοις ὅτι Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Παρθένος» (PG, 77, 177C).

36. Ἀμφότεραι αἱ διαλεγόμεναι πλευραὶ ἐδέχθησαν ὅτι ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων αὐτοῦ ἀνησυχιῶν διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἦτο ἡ καταπολέμησις τῆς «ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ» διαιρέσεως τῶν ὑποστάσεων

Κατὰ τὰς διεξαχθείσας συνομιλίας ἐγένοντο ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν οὐκ ὀλίγαι παρατηρήσεις τόσον ἐννοιολογικοῦ καὶ γλωσσικοῦ, ὅσον καὶ καθαρῶς θεολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ περιεχομένου, αἵτινες καὶ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς[37], ἥτις βάσει τῶν νέων προτάσεων, βελτιώσεων καὶ διευκρινήσεων, προέβη εἰς τὴν σύνταξιν νέου σχεδίου κειμένου, τὸ ὁποῖον ἀκολούθως ὑπέβαλε διὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Paulos Mar Gregorios εἰς τὴν 'Ολομέλειαν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν. 'Η τελευταία, ἐπενεγκοῦσα ὡρισμένας νέας θεολογικὰς καὶ λεκτικὰς τροποποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκρίθησαν ἀπαραίτητοι διά τε τὴν σαφήνειαν, τὸ ὕφος καὶ τὴν σχετικὴν τελειότητα καὶ πληρότητα αὐτοῦ, ἄνευ μεγάλης δυσκολίας ἐνέκρινε τοῦτο καὶ ὑπεγράφη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Συμπροέδρων Σεβ. Μητροπολίτου 'Ελβετίας κ. Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου 'Επισκόπου Damiette κ. Bishoy[38].

μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἡ κατοχύρωσις τῆς πραγματικῆς ἑνότητος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ [πρβλ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, 'Απολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76, 340AD)] καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ καταδίκη τῆς «ἑνώσεως προσώπων» κατ' εὐδοκίαν, ὡς διεκήρυσσεν ὁ Νεστόριος. 'Η καταδίκη δύο φυσικῶν προσώπων καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς μοναδικότητος τοῦ προσώπου τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄμεσος συνέπεια τῆς ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως γενομένης ὑποστατικῆς ἑνώσεως: «'Ημεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταῦτα (δηλ. τὸν Λόγον καὶ τὸν ἄνθρωπον) ἕνα Χριστόν, ἕνα Υἱὸν τὸν αὐτόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν» [ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, 'Επιστολή, 44 (PG, 77,225AB). 'Αποσπάσματα εἰς 'Ιωάννην, Χ, 30-31 (PG, 74,24AD)]. Ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως δέον ἐνταῦθα νὰ μνησθῶμεν τῆς Χριστολογίας τῆς Σχολῆς τῆς 'Αντιοχείας, ἡ ὁποία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τονίζουσαν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἑνὸς προσώπου τοῦ Χριστοῦ Σχολὴν τῆς 'Αλεξανδρείας, δίδουσα ἔμφασιν εἰς τὴν ἔννοαν τῶν προσώπων ἐν τῇ ὑποστατικῇ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἑνώσει διδάσκει ὅτι συγκεκριμέναι πράξεις τοῦ Χριστοῦ δύνανται νὰ ἀναφερθῶσιν ἀναλόγως καὶ ποικιλοτρόπως εἰς τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὸ εἶναι παραμένει πάντοτε ἓν καὶ τὸ αὐτό, τ.ἔ. ὁ ἐνσαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως ἡ Σχολὴ τῆς 'Αντιοχείας ὁμιλεῖ περὶ «Χριστῶν» ὡς συνέπεια τῆς θέσεως αὐτῆς περὶ προσώπων. Οὐχ ἧττον ὅμως μεταξὺ τῆς Σχολῆς τῆς 'Αντιοχείας καὶ ἐκείνης τῆς 'Αλεξανδρείας δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ τούτου θέματος βασικὴ καὶ οὐσιώδης διαφορά, διότι ὡς ἡ πρώτη οὕτω καὶ ἡ δευτέρα πιστεύει ὅτι πάντες οἱ ἐν τῷ θείῳ Εὐαγγελίῳ ἀναφερόμενοι ὅροι καὶ τὰ γεγονότα ἀναφέρονται, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἰς τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸν πρόσωπον, τ.ἔ. εἰς τὴν σεσαρκωμένην ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἢ εἰς τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν. Περὶ τοῦ θέματος τούτου σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, 'Απολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76,340AD).

37. Μέλη τῆς ὡς ἄνω συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, καθηγητὴς π. 'Ιωάννης Ρωμανίδης, καθηγητὴς Ivon Dimitrov καὶ Joseph Moris Faltas. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ὅτι τὰ μέλη τῆς ὡς ἄνω συντακτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι μόνιμα, ἀλλὰ θὰ ἐναλλάσσωνται ἀναλόγως τῆς εἰδικότητος καὶ τῶν πρὸς συζήτησιν θεμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἀπαιτοῦσιν εἰδικοὺς ἐπιστήμονας.

38. 'Ο 'Αγιώτατος Πατριάρχης τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας Shenouda III ἐν τῇ

Ἡ ὑπογραφὴ τοῦ κοινοῦ τούτου κειμένου ἐγένετο ἄνευ μεγάλης δυσκολίας διότι οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἀδελφῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν συνεφώνησαν μετὰ τῶν θέσεων ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ ἀπεδέχθησαν, κατόπιν διαλογικῶν συζητήσεων, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς «ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα» καὶ ὡς ἔχοντα δύο τελείας φύσεις (κτιστὴν καὶ ἄκτιστον) καὶ δύο τελείας θελήσεις καὶ ἐνεργείας (κτιστὴν καὶ ἄκτιστον), χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ σημαίνη καὶ τὴν ὕπαρξιν δύο φυσικῶν προσώπων.

Τὸ ἄνευ πολλῶν διχογνωμιῶν, βασικῶν ἀντιρρήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων τελικῶς γενόμενον ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς

ὁμιλίᾳ αὐτοῦ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξέφρασε τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καθ' ἃς θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἐὰν τὸ συμπεφωνημένον κοινὸν τοῦτο κείμενον ὑπεγράφετο ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Καὶ τοῦτο διότι καὶ οἱ διαπιστώσαντες τὴν κοινὴν μεταξὺ τῶν δύο διαλεγομένων οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν θεολόγοι καὶ οἱ ὑπογράψαντες τὸ κοινὸν τοῦτο κείμενον Συμπρόεδροι οὐδὲν ἀπολύτως δύνανται νὰ πράξωσι δίχα τῆς γνώμης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐκπροσωποῦσιν ἐν τῷ διαλόγῳ: «I mean when we meet as individuals we find that we are one, but in order to have a legal unity we should have the approval of the Holy Synods of the Churches. Because the work of the theologians is to prepare the way of unity for the Holy Synods, and not to say to them that the matters are complicated».

Ἡ ἐν λόγῳ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda III εἶναι μὲν καλή, οὐχ' ἧττον ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ τό γε νῦν ἔχον ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ διότι προσκρούει εἰς ὡρισμένας ἀρχάς, ἰσχυούσας μέχρι τῆς σήμερον, κυρίως ὅμως διότι πρῶτον, εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς διμερεῖς διαλόγους μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἀκολουθεῖ ἀπαρεγκλίτως μίαν ἑνιαίαν γραμμὴν καὶ θεολογίαν ὡς καὶ μίαν σαφῶς καθωρισμένην διαδικασίαν, ἥτις ἀπεφασίσθη καὶ καθιερώθη πανορθοδόξως. Δεύτερον, ὅ,τι ἀποφασίζεται καὶ γίνεται ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων διὰ τῶν κοινῶν κειμένων ἐν τοῖς θεολογικοῖς διαλόγοις τοῦτο ἀποφασίζεται καὶ τελικῶς γίνεται ἀποδεκτὸν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ad Referendum πρὸς τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἀποφανθῇ τελικῶς περὶ τῆς πληρότητος ἢ μὴ ἑκάστου φακέλλου καὶ περὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἑνώσεως εἰς ἣν περίπτωσιν θὰ εὕρῃ τὸν φάκελλον πλήρη καὶ τὰ κοινὰ κείμενα ὡς ἐπιτρέποντα τὴν ἕνωσιν τῶν διαλεγομένων ἐκκλησιῶν. Τρίτον, πρέπει νὰ λάβωμεν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν εἰς πάσας γενικῶς τὰς οἰκουμενικὰς ἡμῶν προσπαθείας τοῦτο, τ.ἔ. ὅτι ἡ διαρκῶς ἀναζητουμένη καὶ διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου ἐπιδιωκομένη ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι θέμα ἑνὸς minimum Consensus τῶν διαλεγομένων μερῶν, οὔτε θέμα ὑπογραφῆς κοινῶν κειμένων ὑπὸ τῶν Συνόδων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὁπότε ἡ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda περὶ τῆς αὐτομάτου ἀνακηρύξεως τῆς ἑνώσεως ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τούτων θὰ εἶχε σοβαρὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἔρεισμα καὶ θὰ ἦτο λίαν αὐτονόητος, ἀλλὰ κυρίως εἶναι βασικὸν θέμα πνευματικῆς, ψυχικῆς, θεολογικῆς, ἐκκλησιολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ μακρᾶς καὶ καταλλήλου προετοιμασίας τῆς συνειδήσεως ὁλοκλήρου τοῦ πληρώματος τῶν ἐν πίστει, ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ διαλεγομένων ἐκκλησιῶν πρὸς γνῶσιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἀρχικῶς συμφωνηθέντων, ἀποφασισθέντων καὶ ὑπογρα-

'Επιτροπῆς κοινὸν τοῦτο κείμενον θέλει τεθῆ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν 'Ιερῶν Συνόδων τῶν κατὰ τόπους ἁγίων Αὐτοκεφάλων 'Εκκλησιῶν[38α].

2. Συμφωνία τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Χριστολογικοῦ Δόγματος.

'Η διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου κειμένου ἐπιτευχθεῖσα, τό γε νῦν ἔχον, ἐπὶ τῆς Χριστολογίας βασικὴ συμφωνία τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς εἶναι ὄντως θεμελιώδης, σπουδαία, σημαντική, πρωτοποριακὴ καὶ λίαν ἐλπιδοφόρος διά τε τὴν πορείαν τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλη-

---

φέντων εἴτε ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν τοπικῶν 'Εκκλησιῶν εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν 'Ιερῶν αὐτῶν Συνόδων. Συμφωνίαι καὶ ἑνώσεις (ἢ ὀρθότερον ψευδενώσεις) ἀπεφασίσθησαν καὶ τελικῶς ὑπεγράφησαν ἐν τῷ παρελθόντι ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἐκπροσώπων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐφαρμοσθῶσι. Καὶ δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐφαρμογὴ τούτων διότι ἀντετάχθη σθεναρῶς καὶ ἀποφασιστικῶς εἰς αὐτὰς τὸ Πλήρωμα τῆς 'Εκκλησίας, τὸ ὁποῖον, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἶναι ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν τηρητὴς καὶ ἐγγυητὴς τῆς τε 'Ορθοδοξίας καὶ τῆς ὀρθοπραξίας. "Οθεν, ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ἀποφάσεων, συμφωνιῶν καὶ κοινῶς ἀποδεκτῶν κειμένων οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὸν μέγαν τοῦτον καὶ τελεσίδικον παράγοντα, ὁ ὁποῖος καλεῖται λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος τελικῶς ἀποφασίζει περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ περὶ τῆς ἄρδην ἀπορρίψεως τῶν πάσης φύσεως προτάσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς 'Εκκλησίας αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὰ θέματα τῆς προαγωγῆς τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἑνώσεως τῶν 'Εκκλησιῶν. 'Ιστορικὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, τὰ ὁποῖα εἶναι λίαν γνωστὰ εἰς πάντας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀπαρίθμησίς των ἐνταῦθα δὲν κρίνεται ἀναγκαία, ἀποδεικνύουσι τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Συνελόντι εἰπεῖν ἡ πρότασις τοῦ Πατριάρχου Shenouda III δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ δι' εἰδικοὺς λόγους, κυρίως ὅμως διότι ἡμεῖς οἱ 'Ορθόδοξοι δὲν δυνάμεθα καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἄλλως τε νὰ παραθεωρήσωμεν τὴν ἄχρι τοῦδε πανορθοδόξως καθιερωθεῖσαν παγίαν καὶ ἑνιαίαν διαδικασίαν καὶ μεθοδολογίαν διὰ πάντα ἀνεξαιρέτως διμερῆ ἢ πολυμερῆ θεολογικὸν διάλογον, ἀλλ' οὔτε ἐπίσης ν' ἀγνοήσωμεν τὴν μὴ εἰσέτι ὡρίμανσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως τοῦ πληρώματος τῶν διαλεγομένων ἐκκλησιῶν. Τὸ πλήρωμα τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας, λόγῳ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἀπομονώσεως ἐκ τοῦ λοιποῦ Χριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῆς μὴ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθούσας ἀλλαγὰς ἐπὶ παγχριστιανικοῦ ἐπιπέδου, διακρίνεται διὰ τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ φανατισμόν. Φανατικοὶ ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ παρ' ἡμῖν. "Οθεν πᾶσα τυχὸν ὑπογραφὴ παντὸς εἴδους ἑνώσεως ἄνευ τῆς καταλλήλου καὶ ἐν πολλοῖς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς τοῦ πληρώματος ἀμφοτέρων τῶν 'Εκκλησιῶν θὰ δημιουργήσῃ, φρονοῦμεν ταπεινῶς, πολλὰ προβλήματα εἰς αὐτάς, ἰδιαιτέρως δὲ θὰ διασπάσῃ τὴν σήμερον ὑπάρχουσαν ἐσωτερικὴν ἑνότητα τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας διὰ τῆς δημιουργίας μείζονος ἢ ἐλάσσονος σημασίας καὶ σπουδαιότητος σχισμάτων ἐν αὐτῇ.

38α. 'Εν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῇ ὁλομελείᾳ τῆς 'Επιτροπῆς ἀνεγνώσθη τὸ κείμενον τοῦ διακόνου 'Ανδρέου Γιουρτσένκο, μέλους τοῦ τμήματος 'Εξωτερικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Τοῦτο δὲν ἐσχολιάσθη, διότι ἦτο ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ ἀξίας.

σιῶν ἐκκλησιαστικῆς καὶ μυστηριακῆς κοινωνίας. Ἡ μεγάλη ἀξία καὶ σπουδαιότης τοῦ συμπεφωνημένου τούτου κειμένου, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ σύντομον, σαφῆ, λιτὴν εἰς τὸ ὕφος, πλουσιωτάτην εἰς περιεχόμενον, ἄριστα ἐξ ἐπόψεως βιβλικῆς καὶ πατερικῆς θεολογίας τεκμηριωμένην, μὲ λογικὴν συνέπειαν καὶ συνεκτικότητα δήλωσιν πίστεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔγκειται, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τοῦτο, ὅτι ἀμφότερα τὰ διαλεγόμενα μέρη ὁμολογοῦσι καὶ διακηρύσσουσιν ὅτι:

1. Εἶναι αὐθεντικοὶ φορεῖς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως[39].

2. Βάσις καὶ ὅρος ἀπαραίτητος ἀποκαταστάσεως τῆς διακοπείσης πλήρους κοινωνίας θεωρεῖται ἡ ἀποστολικὴ πίστις καὶ παράδοσις τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, συνοψίζεται ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ πίστεως, τ.ἔ. ἐν τῷ γνωστῷ Συμβόλῳ Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως[40].

3. Τὸ μυστήριον τῆς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γενομένης ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δέον ἀπαραιτήτως νὰ νοηθῇ καὶ ἑρμηνευθῇ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τῆς μιᾶς οὐσίας ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἢ προσώποις, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς θείας οἰκονομίας.

4. Ὁ προαιώνιος ὑπάρχων Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ἐν ταὐτῷ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, τέλειος ἐν τῇ θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ[41], ἤ, διὰ ν' ἀπομακρυνθῶμεν ὀλίγον τι τοῦ κοινοῦ κειμένου

---

39. Μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως δέον ἐνταῦθα νὰ τονισθῇ ἡ ἐμμονὴ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν ἡ κοινὴ πίστις καὶ ἡ ἕνωσις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ταυτισθῇ μετὰ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ τῆς ἑνώσεως τῆς μιᾶς ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας.

40. Ἐν τῷ σχεδίῳ κειμένου τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἐγένετο ὀνομαστικὴ μνεία τῶν ὀνομάτων τῶν δύο τούτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων οἱ ἅγιοι Πατέρες συνέταξαν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σύμβολον Πίστεως. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῇ ἐπιμονῇ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀντιρρήσεις ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἡ ὀνομαστικὴ μνεία τῶν Συνόδων τούτων διεγράφη ἐκ τοῦ τελικοῦ κοινοῦ κειμένου τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

41. Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογιακὴν διευκρίνησιν προέβη καὶ ὁ φιλοξενῶν Πατριάρχης Shenouda III ἐν τῇ προσφωνήσει αὐτοῦ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς: «Πιστεύομεν ὅτι ὁ Κύριος Θεὸς καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος ἐν τῇ θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ. Ἥνωσε τὴν Θεότητα Αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος Αὐτοῦ ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ δύο φύσεων μετὰ τὴν μυστηριώδη ταύτην ἑνότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων ἐπίστευον εἰς τὴν Θεότητα καὶ τὴν Ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν». Καὶ ἀλλαχοῦ ἐπανερχόμενος ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀρχαίων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὁμολογεῖ τὴν πίστιν αὐτῶν λέγων:

τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς, ἐπικαλούμενοι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου 'Αλεξανδρείας, «σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἑνῶσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἕνα τε εἶναι Χριστὸν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, τὸν αὐτὸν δηλονότι Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον»[42]. 'Η ἐκ μέρους τῶν ἐκπροσώπων τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν ἀποδοχὴ τῆς τελειότητος τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ ὡς τελείου Θεοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου, ὁμοίου ἡμῖν κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, κατ' ἐπέκτασιν δὲ ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν τῇ ὑποστάσει ἢ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τρόπον μὴ ἀλλοιοῦντα τὴν ἰδιότητα τῆς φύσεως ἑκατέρας, ἀποτελεῖ ἐὰν μὴ ἄμεσον τοὐλάχιστον ἔμμεσον ἀναγνώρισιν τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου[43] καὶ διευκολύνει τὰ μέγιστα τὴν ἐπανένωσιν τούτων μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου ἡμῶν 'Εκκλησίας.

5. 'Η Παρθένος Μαρία καλεῖται Θεοτόκος διότι ὁ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς σκηνώσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξεν ὄντως τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος "Ανθρωπος[44]. Τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὁμολογίαν Κυρίλλου 'Αλεξανδρείας ('Ομιλίαι, 15. Πρβλ. καὶ 'Επιστολή, 39) διακηρύσσουσιν ὅτι «ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον» παραπέμποντα, διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης, εἰς τὸν ἅγιον Κύριλλον 'Αλεξανδρείας.

6. 'Η σύνθετος ὑπόστασις[45] τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χρι-

«Πιστεύομεν εἰς τὴν Θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὴν 'Ανθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τέλειος εἰς τὴν Θεότητα, τέλειος εἰς τὴν 'Ανθρωπότητα. Πιστεύομεν ὅτι ἡ 'Αγία Παρθένος Μαρία εἶναι ἡ «Θεοτόκος», ἡ Θεομήτωρ».

42. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, 'Επιστολὴ 17 πρὸς Νεστόριον (P G, 77, 120C).

43. 'Ιδοὺ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ὅρος πίστεως τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «'Επόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἕνα Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας... ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, υἱόν, κύριον, μονογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σῳζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης».

44. 'Ιδὲ ἔνθ' ἀνωτ., ὑποσ. 42.

45. 'Ο ὅρος «σύνθετος ὑπόστασις», τοῦ ὁποίου γίνεται μνεία ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς τοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν, σπανιώτατα χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς 'Εκκλησίας. 'Εν πάσῃ περιπτώσει ἐν τῷ κοινῷ τούτῳ κειμένῳ γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου τούτου ὑπὸ καθαρῶς ὀρθόδοξον ἔννοιαν, ἐφ' ὅσον καὶ διότι τονίζεται ὅτι ἡ τελεία καθ' ἑαυτὴν ὑπόστασις τοῦ Λόγου ἐγένετο σύνθετος προσλαμβάνουσα τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν.

στοῦ οὐδόλως σημαίνει ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι δύο ὑποστάσεις, ἤτοι μία θεία καὶ μία ἀνθρωπίνη, ὡς ἐδίδασκεν ὁ αἱρεσιάρχης Νεστόριος, πιστεύων ὅτι αὗται ὑπάρχουσι κεχωρισμέναι μετὰ τὴν ἀδιαίρετον ἕνωσιν[46], ἀλλ' ὅτι ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ αἰωνία ὑπόστασις τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην κτιστὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἥνωσε ὑποστατικῶς μετὰ τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ θείας φύσεως πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς θεανθρωπίνης ὑπάρξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ, συμφώνως πρὸς τὴν πατερικὴν πάντοτε παράδοσιν, αἱ φύσεις διακρίνονται «τῇ θεωρίᾳ μόνῃ». Ἡ ὑπόστασις τοῦ προαιωνίου Λόγου πρὸ τῆς ἐνσαρκώσεως δὲν ἦτο σύνθετος. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ σεσαρκωμένου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο οὔτε ἀνυπόστατος, οὔτε αὐθυπόστατος, οὔτε ἀπρόσωπος, ἀλλ' ἐνυπόστατος[47].

7. Οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ὅρους «φύσις», «ὑπόστασις» καὶ «πρόσωπον» χρησιμοποιοῦσιν ὡς συνωνύμους, ταυτοσήμους, ἐναλλακτικῶς καὶ ἄνευ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐδεμιᾶς διακρίσεως[48]. Ἡ ἄνευ δὲ διακρίσεως αὕτη χρῆσις τῶν ὅρων τούτων

46. Ὡς γνωστὸν ἡ Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (431) προέβη εἰς τὴν καθαίρεσιν καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Νεστορίου, διότι οὗτος, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐδίδασκεν ὅτι «μόνῃ τῇ σαρκὶ τὰ τῆς σωτηριώδους περιῆψεν οἰκονομίας, ψιλὸν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ γέννησίν τε καὶ τελευτὴν ὑπομεῖναι εἰπών» καὶ «διὰ πάντων ἔδειξεν ἑαυτὸν ὀνόματι μόνῳ τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν σάρκα ὁμολογοῦντα, πράγματι δὲ ταύτην πάντῃ ἀρνούμενον» (MANSI, IV, 1172).

47. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην τονίζοντες (τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς) ἀναφέρονται ἐμμέσως εἰς τὴν διάχυτον πατερικὴν παράδοσιν, καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν συνοψίζουσαν ταύτην παράθεσιν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, III, 2:... αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ προϋποστάτῃ καθ' ἑαυτὴν σαρκὶ ἡνώθη ὁ θεῖος Λόγος, ἀλλ' ἐνοικήσας τῇ γαστρὶ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ἐκ τῶν ἁγνῶν τῆς ἀειπαρθένου αἱμάτων, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑπεστήσατο, ἀπ' ἀρχὴν προσλαβόμενος τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος, αὐτὸς ὁ Λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ ὑπόστασις (PG, 94,985 BC). Πρβλ. ὡσαύτως καὶ III, 11 (PG, 94, 1024B-1925B).

48. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι οἱ ὅροι φύσις καὶ ὑπόστασις εἶναι συνώνυμοι καὶ ταυτίζονται, ἐκφράζουσι δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ (Χριστοῦ). Ἐν τῇ πατερικῇ παραδόσει οὗτοι χρησιμοποιοῦνται ὡς συνώνυμοι μὲ τὴν ἰδίαν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, τ.ἔ. ὁ ὅρος φύσις ὑποδηλοῖ τὴν ὑπόστασιν, τὸ πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ὅτε «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Γαλ. 4,4), «ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. 1,14). Εἰς τὴν Τριαδολογίαν δὲν εἶναι τόσον σαφὴς ὅσον εἶναι εἰς τὴν Χριστολογίαν ἡ διάκρισις φύσις καὶ οὐσία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπεβλήθη ἡ ἑρμηνεία τοῦ ὅρου «μία ὑπόστασις» ἀναφορικῶς πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ.

Ἡ ὑπόστασις δὲν ἐνεργεῖ ἀλλ' ἡ φύσις. Ὁ ἐνεργῶν δὲν εἶναι ἡ ὑπόστασις ἀλλ' ὁ ἐνυπόστατος Λόγος ὡς πρόσωπον. Ἴδιον τῆς φύσεως εἶναι τὸ βούλεσθαι καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ἐκφράζεται δὲ διὰ τοῦ προσώπου μέσῳ τῆς ὑποστάσεως. Οἱ λατινικοὶ ὅροι essentia,

ἰσχύει καὶ δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπερασπιστὴν τῆς ὀρθοδοξίας, Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος εἰς ἓν ἀπόσπασμα λέγει σαφῶς: «πλὴν ὅτι μόνον ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἤγουν ἡ ὑπόστασις, ὅ ἐστιν αὐτὸς ὁ Λόγος»[49].

8. Ἐν τῷ Θεανδρικῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχουσι δύο κεχωρισμέναι ἐνέργειαι καὶ δύο θελήσεις. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ θέλησις τῆς ἀκτίστου θείας φύσεως ἡνώθησαν μετὰ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς θελήσεως τῆς κτιστῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὅ,τι ἐνταῦθα ὑπάρχει εἶναι τὸ ἓν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι φορεὺς ἀμφοτέρων τῶν φύσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐμίγησαν, οὔτε ἤλλαξαν, οὔτε ἠλλοιώθησαν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον ἡνώθησαν ὑποστατικῶς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σύγχυσις, μεῖξις, ἀλλαγὴ καὶ ἀφομοίωσις τῆς μιᾶς ὑπὸ τῆς ἑτέρας[50]. Τὸ ἓν καὶ μοναδικὸν θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰμὴ ἀπόρροια τῆς ὡς ἄνω ὑποστατικῆς ἑνώσεως: «Οὐκοῦν, ὡς ἔφησεν... ὁ πατὴρ καὶ ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος, ὁ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κανὼν ἀδιάστροφος, δύο πραγμάτων ἀνομοίων κατὰ τὴν φύσιν ἐν ταὐτῷ γέγονε σύνοδος, θεότητος δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητος»[51].

9. Δὲν ὑφίσταται χωρισμὸς ἢ διαίρεσις τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ. Ἀμφότεραι ἡνώθησαν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ὡδήγησε τοὺς θεοφόρους Πατέρας τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι καὶ τὰς λοιπὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, μιᾷ δὲ λέξει τὴν ἀρχαίαν ἀδιαίρετον Ἐκκλησίαν ὡς καὶ τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς τοῦ ἐν λόγῳ Θεολογικοῦ Διαλόγου Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν καταδίκην τῆς διδασκαλίας τοῦ Νεστορίου, Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν[52], οἱ ὁποῖοι ἡρμήνευον τὸν

---

substantia καὶ natura εἶναι συνώνυμοι τῶν ὅρων οὐσία, ὑπόστασις καὶ φύσις.

49. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων (PG, 76, 401A).

50. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ σαφῆ διδασκαλίαν ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολὴ πρὸς Νεστόριον, 4: «Οὐ γάρ φαμεν ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιηθεῖσα γέγονε σάρξ· ἀλλ' οὐδὲ ὅτι εἰς ὅλον ἄνθρωπον μετεβλήθη, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι σάρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἑνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως τε καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ κεχρημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐ κατὰ θέλησιν μόνην, ἢ εὐδοκίαν· ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἑνότητα τὴν ἀληθινὴν συναχθεῖσαι φύσεις· εἷς δὲ ἐξ ἀμφοτέρων Χριστὸς καὶ Υἱός· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν· ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Υἱόν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἑνότητα συνδρομῆς» (PG, 77,45 BC).

51. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ὁμιλίαι ἑορταστικαὶ VIII, 6 (PG, 77,572 A).

52. Σήμερον αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι ἀποκηρύσσουσι καὶ καταδικάζουσι τὴν αἱρετικὴν θεολογίαν καὶ διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς.

όρον «μ ί α φ ύ σ ι ς» ούχὶ ὀρθοδόξως ὡς μία ὑπόστασις, ἓν πρόσωπον, ἀλλὰ ὡς «δ ύ ο φ ύ σ ε ι ς», τ.ἔ. ὡς δύο ὑποστάσεις, ἢ ὡς δύο πρόσωπα μετὰ τὴν ἕνωσιν. Βεβαίως, μετὰ τὴν ὑποστατικὴν ἕνωσιν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ μ ι ᾶ ς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, οὐχ' ἧττον ὅμως οὐχὶ ἐν μονοφυσιτικῇ ἐννοίᾳ ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μ ι ᾶ ς ὑ π ο σ τ ά σ ε ω ς προσδιοριζομένης ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἐπιρρημάτων τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τ.ἔ. ἀ σ υ γ χ ύ τ ω ς, ἀ τ ρ έ π τ ω ς, ἀ δ ι α ι ρ έ τ ω ς καὶ ἀ χ ω ρ ί σ τ ω ς.

10. Αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι εἰς τὸ Χριστολογικὸν Δόγμα διαφοραὶ μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν εἶναι μᾶλλον λεκτικαί, φραστικαὶ καὶ οὐχὶ οὐσιαστικαὶ-ἐννοιολογικαί, δεδομένου ὅτι, «ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, δὲν ἀρνοῦνται δι' αὐτοῦ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον ἕνωσιν αὐτῶν. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ δὲν ἀρνοῦνται τὴν συνεχῆ δυναμικὴν παρουσίαν ἐν Χριστῷ τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως»[53].

11. Δικλεὶς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ μεγάλας, μακρὰς καὶ ἀτελειώτους θεολογικὰς συζητήσεις καὶ ἔριδας προκαλέσασα κλασσικὴ ἔκφρασις τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μ ί α φ ύ σ ι ς τ ο ῦ Θ ε ο ῦ Λ ό γ ο υ σ ε σ α ρ κ ω μ έ ν η»[54], ἔνθα ὁ ὅρος «φ ύ σ ι ς» χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὅρου «ὑ π ό σ τ α σ ι ς»[55] ἢ πρόσωπον.

Τοῦτο δηλοῦται σαφῶς καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς προσφωνήσεως τοῦ Πατριάρχου Shenouda III, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμῶν νὰ διασκεδάσῃ πᾶσαν τυχὸν ἀμφιβολίαν καὶ δυσπιστίαν περὶ τῆς θέσεως ταύτης ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων ὡμολόγησεν εἰπών: «Ἀναθεματίζομεν τὴν θεολογίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τόσον τοῦ Νεστορίου, ὅσον καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς. Ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν εἶναι τέλειος ἐν τῇ Θεότητι Αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ Ἀνθρωπότητι Αὐτοῦ, τοῦτο σημαίνει ὅτι πιστεύομεν εἰς αὐτὸν ὡς Θεάνθρωπον ἢ ὡς ἐπιφανέντα ἐν σαρκὶ Θεόν...». Εἰς παρομοίας δηλώσεις προέβησαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν Aarhus,, Bristol καὶ Genève.

53. Ὁ Πατριάρχης Shenouda III διευκρινίζων ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς προσφωνήσει τὸ νόημα τῆς πίστεως τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μίαν φύσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρετήρησεν ὅτι «ὅτε ὁμιλοῦμεν περὶ μιᾶς φύσεως, δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ μόνης τῆς Θεότητος ἢ περὶ μόνης τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς μιᾶς ἐκείνης φύσεως, ἥτις, κατὰ τὴν ἡμετέραν κατανόησιν, σημαίνει τὴν φύσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου... «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ ὡς λέγομεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ παντὸς ἀνθρώπου, ὅτι δύο φύσεις ἑνοῦνται ἀπὸ κοινοῦ εἰς μίαν φύσιν, πνεῦμα καὶ σάρξ. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ δύο φύσεων διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐννοοῦμεν πνεῦμα μόνον ἢ σάρκα μόνην, ἀλλ' ἐννοοῦμεν ἀνθρωπίνην φύσιν».

54. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὅτι ἐν διαφόροις χειρογράφοις ἀπαντᾶται καὶ ἡ φράσις «μ ί α ὑ π ό σ τ α σ ι ς τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη».

55. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου σαφὴς εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ,

3. Ἡ ὀνομασία «Ὀρθόδοξοι μὴ Χαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι».

Ἀναδιφοῦντες τὰ διάφορα ἐγχειρίδια τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τῆς συστηματικῆς θεολογίας, ὡς καὶ τὰς διαφόρους εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας ἡμετέρων τε καὶ ξένων συγγραφέων καὶ ἐρευνητῶν παρατηροῦμεν ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι Κοπτική, Αἰθιοπική, Ἀρμενικὴ καὶ Συροϊακωβιτικὴ χαρακτηρίζονται γενικῶς διὰ τῆς ὀνομασίας κατ' ἀρχὰς μὲν «Μονοφυσιτικαὶ Ἐκκλησίαι», εἶτα δὲ «Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι» ἢ καὶ «Προχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι». Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τούτων διὰ τὸ διαρρεῦσαν μέγα χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς ἀποκοπῆς τούτων ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐνάρξεως πρῶτον μὲν τῶν διμερῶν ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐπισήμου μεταξὺ τούτων καὶ ἡμῶν ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἀνεπισήμων θεολογικῶν ἢ καὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ἐπαφῶν καὶ συζητήσεων μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἐτέθη θέμα ἐπισήμου ὀνομασίας τῶν δευτέρων, ὀνομασίας ἡ ὁποία θὰ κατεχωρίζετο ἐν τοῖς πρακτικοῖς καὶ διὰ τῆς ὁποίας οὗτοι ἐφεξῆς θὰ κατωνομάζοντο ἐν τῷ διμερεῖ τούτῳ διαλόγῳ.

Τὸ θέμα ἐτέθη ὑπὸ τούτων ἐπισήμως, ἐξ ὅσων τοὐλάχιστον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Addis Ababa (1971), ὅτε, κατόπιν μακρῶν συζητήσεων, ἡ Ὁλομέλεια κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὅρου «Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι», τίτλος γενικὸς ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ χαρακτηρίζωνται ἐν τῷ διαλόγῳ οἱ Κόπται, οἱ Αἰθίοπες, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Συροϊακωβῖται καὶ οἱ Ἰνδοὶ (Μαλαμπάρ), τ.έ. 50.000.000 ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐντεῦθεν ἀπεκόπησαν ἐκ τοῦ κορμοῦ τοῦ σώματος τῆς κατ' Ἀνατολὰς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς, ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ὅστις ἐν τῇ Ὁμολογίᾳ Πίστεως διαβεβαιοῖ ὅτι «ὁσάκις μίαν φύσιν εἶπε (sc. ὁ ἅγιος Κύριλλος) «τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη... ἀντὶ ὑποστάσεως ἐχρήσατο» (Mansi, Sacrorum Conciliorum... Colectio, 9,545 B). Ὡσαύτως λίαν διευκρινιστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ὁμολογιακὴ θέσις τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅστις ὀρθῶς ἑρμηνεύων τὸ πνεῦμα τῆς κυριλλείου ἐκφράσεως «μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ συνοψίζων τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ διάχυτον πατερικὴν παράδοσιν γράφει: «Καὶ μίαν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογοῦμεν, διὰ τοῦ εἰπεῖν σεσαρκωμένην, τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν σημαίνοντες, κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον... τῷ λόγῳ γὰρ τῆς οὐσίας ἑνούμενοι, δύο φύσεις οὐ δύνανται λέγεσθαι· καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες, δύο ὑποστάσεις λέγονται...» [Ἔκδοσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, III, 7-8, (PG, 94, 1012D-1016A). Πρβλ. ὡσαύτως καὶ IV, 7-8 (PG, 94, 1116 A-1117 A)].

Ἡ ἀπονομὴ ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων τῆς ὀνομασίας (τοῦ τίτλου τούτου) εἰς τὰς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐκ μέρους τούτων ἀποδοχὴ ταύτης ἐγένετο κατόπιν ἀπορρίψεως ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους ἁγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς προτάσεως τούτων, προτάσεως δι' ἧς οὗτοι ἐπεθύμουν νὰ κατονομάζωνται ἁπλῶς διὰ τοῦ ὅρου «Ὀ ρ θ ό δ ο ξ ο ι». Ἡ δοθεῖσα αὕτη λύσις δὲν ἱκανοποίησε πλήρως, ὡς τοὐλάχιστον ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων, τὴν ἐπιθυμίαν τῶν «μ ὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ὀ ρ θ ο δ ό ξ ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν», διὸ καὶ ἐπαναθέτουσι τὸ βασικῆς ὄντως σημασίας πρόβλημα τῆς ὁρολογίας εἰς τὰς πρώτας συνεδριάσεις τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ-Γενεύης (11-14 Δεκεμβρίου 1985), ζητοῦντες καὶ αὖθις νὰ χαρακτηρίζωνται διὰ τοῦ ὅρου «Ὀρθόδοξοι». Ὡς δὲ ἐν Addis Ababa οὕτω καὶ ἐν Γενεύῃ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατόπιν πολλῶν καὶ κοπιωδῶν συζητήσεων, ὡρίμου σκέψεως καὶ ἀναλογισμοῦ τῶν τυχὸν ἐκκλησιολογικῶν συνεπειῶν, δὲν ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν τῶν «Ἀ ρ χ α ί ω ν Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν» ἢ τῶν «μ ὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν».

Ἡ πρότασις τούτων σὺν τοῖς ἄλλοις ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἱστορικοὺς καὶ δογματικούς, εἰδικώτερον δὲ δι' ἐκκλησιολογικοὺς λόγους· ὅλως ὅμως ἰδιαιτέρως διότι αὐταὶ αὗται αἱ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι εἰς τὴν ἐπίσημον αὐτῶν ὀνομασίαν δὲν χρησιμοποιοῦσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸν ὅρον «Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι», ὡς ἀπαιτοῦσι ν' ἀποκαλῶνται αὗται ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοὺς ὅρους Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία, Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία, Κοπτικὴ Ἐκκλησία, Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία κ.λ.π. Ἄλλωστε ἡ ζητουμένη ὀνομασία τούτων ὡς «Ὀ ρ θ ο δ ό ξ ω ν», ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, θὰ γίνῃ ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπέλθῃ πλήρης δογματική, λειτουργικὴ καὶ κανονικὴ συμφωνία μεταξὺ τούτων καὶ ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων. Ἐπὶ πλέον ἡ τυχὸν ὀνομασία τούτων, ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, διὰ τοῦ ὅρου ἁπλῶς «Ὀρθόδοξοι» θὰ ἐπέφερεν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὸ ἡμέτερον ὀρθόδοξον πλήρωμα ἀφ' ἑνὸς καί, ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὴν μέχρι τῆς σήμερον καθιερωθεῖσαν ἐπιστημονικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν τῶν ὅρων «Ὀ ρ θ ό δ ο ξ ο ι Ἐ κ κ λ η σ ί α ι» καὶ «Ὀ ρ θ ό δ ο ξ ο ι» μόνον διὰ τὰς ἱστορικῶς, δογματικῶς, ἐκκλησιολογικῶς, θεολογικῶς, λατρευτικῶς, κανονικῶς καὶ διοικητικῶς (ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα) συντεταγμένας καὶ ἡνωμένας κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

Ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἕνεκα τῆς ἀνακυψάσης ὁρολογιακῆς δυσκολίας, δὲν ἦτο, ὡς ἦτο ἄλλωστε φυσικόν, καὶ τόσον εὐχάριστος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τῆς Α' ἐπισήμου Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ Συμπρόεδρος ταύτης Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος

Bishoy τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας τῆς Αἰγύπτου ἐπέμενεν εἰς τὴν συζήτησιν καὶ διευκρίνησιν τοῦ θέματος ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν 'Εκκλησιῶν των, δεδομένου ὅτι τοῦτο ἐνέχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὰς 'Εκκλησίας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐδήλωσε ρητῶς οὗτος, δὲν δύνανται νὰ διαλέγωνται μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ἄνευ ὀνομασίας τινός, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐκφράζῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον οὗτοι αἰσθάνονται καὶ ἀποδέχονται. 'Ο ἐκπρόσωπος τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας τῆς Κιλικίας Θεοφιλέστατος 'Επίσκοπος Aram Keshishian προέτεινεν ὡς λύσιν τοῦ τεθέντος προβλήματος τὴν ὀνομασίαν «'Ο ρ θ ό δ ο ξ ο ι Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» διὰ τὰς κοινῶς καθιερωμένας 'Ορθοδόξους 'Εκκλησίας καὶ «'Ο ρ θ ό δ ο ξ ο ι μ ὴ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» διὰ τὰς 'Αντιχαλκηδονείους 'Εκκλησίας. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐκπροσώπων τῶν 'Αντιχαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν. Τελικῶς ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Συμπρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος προέτεινεν ὡς μεσαίαν λύσιν τὴν ὀνομασίαν «'Α ν α τ ο λ ι κ α ὶ 'Ο ρ θ ό δ ο ξ ο ι μ ὴ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι 'Ε κ κ λ η σ ί α ι» (O r i e n t a l O r t h o d o x n o n C h a l c e d o n i a n C h u r c h e s), ὀνομασίαν (ὁρολογίαν) τὴν ὁποίαν ἅπαντες οἱ 'Ορθόδοξοι εὐχαρίστως ἀπεδέχθησαν. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν «μὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν 'Ε κ κ λ η σ ι ῶ ν» ἐδέχθησαν, ὡς λύσιν τοῦ ἀνακύψαντος προβλήματος, τὴν ὀνομασίαν (ὁρολογίαν) ταύτην μὲ τὴν θερμὴν παράκλησιν, ὅπως ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς προστεθῇ ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς «ἀρχαῖαι». Τὰ μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, προκειμένου νὰ βοηθήσωσι τὴν ἀπρόσκοπτον διεξαγωγὴν τοῦ διαλόγου, ὁ ὁποῖος ηὑρίσκετο ἔτι ἐν σπαργάνοις, καὶ νὰ ἐξευρεθῇ κάποια διέξοδος εἰς τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον ὡδηγεῖτο ἡ 'Ολομέλεια, ἐδέχθησαν τὴν προσθήκην ταύτην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν παροῦσαν φάσιν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως τὸ ὅλον ἀνακῦψαν θέμα ὁρολογίας (ὀνομασίας) ἐπιλυθῇ ὑπὸ τῆς προσεχοῦς συναντήσεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς.

Πράγματι· ἡ ὁλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἐν τῇ Β' αὐτῆς Συνελεύσει ἐν τῇ ἱστορικῇ 'Ιερᾷ Μονῇ Anba Bishoy ἐπελήφθη τοῦ ὡς ἄνω θέματος τῆς ὀνομασίας τῶν «'Α ν α τ ο λ ι κ ῶ ν 'Ο ρ θ ο δ ό ξ ω ν μ ὴ Χ α λ κ η δ ο ν ε ί ω ν 'Ε κ κ λ η σ ι ῶ ν» (O r i e n t a l O r t h o d o x n o n C h a l c e d o n i a n C h u r c h e s). Οἱ ἐκπρόσωποι τούτων διὰ τοῦ Γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς των Σεβ. Μητροπολίτου Paulus Mar Gregorios προέτειναν τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ «μ ὴ Χ α λ κ η δ ό ν ε ι ο ι» ὡς μὴ ἐκφράζοντος πλέον τὴν πεποίθησιν καὶ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῶν 'Εκκλησιῶν αὐτῶν. «'Ημεῖς», ἐτόνισεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, «εἴμεθα 'Α ν α τ ο λ ι κ α ὶ 'Ο ρ θ ό δ ο ξ ο ι 'Ε κ κ λ η σ ί α ι». 'Επηκολούθησε μακρὰ καὶ ζωηρὰ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου χωρὶς τελικῶς νὰ λυθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ προκαλοῦν μεγάλην πικρίαν εἰς τὰ

μέλη πρόβλημα τοῦτο[56], τὸ ὁποῖον ἄνευ τῆς ἐνδεδειγμένης αὐτοῦ κοινῶς ἀποδεκτῆς ὁριστικῆς ἐπιλύσεως ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ ἐκφράζῃ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῶν διαλεγομένων δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν καί, ἀφ' ἑτέρου, θὰ προκαλῇ μεγάλην σύγχυσιν εἰς τὸ θεολογικὸν κοινὸν καὶ τὸ πλήρωμα τῶν 'Εκκλησιῶν, ἔτι δὲ θὰ δηλητηριάζῃ τὸ κλῖμα τῶν συναντήσεων τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς καὶ θὰ προκαλῇ ἀμοιβαίαν δυσπιστίαν τῶν διαλεγομένων δύο πλευρῶν.

4. Πρακτικαὶ ἀποφάσεις τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς.

'Η ὁλομέλεια τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς 'Επιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν ἠσχολήθη οὐχὶ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον μὲ τὸν καταρτισμὸν τοῦ καθαρῶς θεωρητικοῦ θεολογικοῦ κοινοῦ κειμένου, ἀλλὰ καὶ μὲ θέματα πρακτικῆς φύσεως, ἔνια τῶν ὁποίων καθάπτονται τῆς μεθοδολογίας καὶ θεματολογίας τοῦ διαλόγου. Ταῦτα εἶναι:

1. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπισήμων ἐργασιῶν τῆς 'Ολομελείας καὶ εἰς ἰδιαιτέραν συνάντησιν μόνον τῶν ἐκπροσώπων τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης 'Ελβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἀνέφερε τὴν διὰ λόγους καθαρῶς φόρτου ἐργασίας παραίτησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου[57], ὡς

56. 'Ο Συμπρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης 'Ελβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἀντιμετωπίζων μετὰ συνέσεως, νηφαλιότητος καὶ ψυχραιμίας τὸ ἴδιον ἀδιέξοδον, τὸ ὁποῖον πρό τινων ἐτῶν ἀντιμετώπισε μετ' εὐθυκρισίας καὶ προοπτικῆς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς τῆς συνελθούσης ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης (1985), ἀνέπτυξε, διεξοδικῷ τῷ τρόπῳ, τοὺς βασικοὺς λόγους δι' οὓς κωλύεται ἡ ὀρθόδοξος ἀντιπροσωπεία νὰ δεχθῇ τὴν ἀπάλειψιν τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ, προέτεινε δὲ τελικῶς τὴν ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως τοῦ Μητροπολίτου Paulus Mar Gregorios ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ λόγους εἰρηνευτικούς, διὰ λόγους καθαρῶς τεχνητοὺς καὶ ὁμαλῆς συνεχίσεως τῶν ἐργασιῶν, ἤτοι διὰ λόγους διευκολύνσεως τοῦ ἔργου τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς καὶ προαγωγῆς τοῦ Διαλόγου. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται περὶ ἐνδεδειγμένης λύσεως τοῦ ἀνακύψαντος καὶ μακρὰς συζητήσεις προκαλέσαντος προβλήματος, ἀλλὰ περὶ λύσεως ἀνάγκης, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ δοθῇ ὑπὸ τοῦ Συμπροέδρου Σεβ. Μητροπολίτου 'Ελβετίας κ. Δαμασκηνοῦ διὰ λόγους καλῆς θελήσεως καὶ ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ κατανοήσεως, δευτερευόντως δὲ διὰ λόγους εὐρυτέρας σκοπιμότητος. 'Ως λύσις δ' ἀκριβῶς ἀνάγκης δὲν ἐπιτρέπει τὴν καθιέρωσιν τῆς ὀνομασίας ταύτης (Ancient Oriental Orthodox Churches) ὡς ἐπιστημονικοῦ terminus technicus.

57. Διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρόντος Θεολογικοῦ Διαλόγου σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ἀρχικῶς ὡς ἀντικαταστάτης τοῦ παραιτηθέντος Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου ὡρίσθη ὑπὸ τῆς 'Αγίας καὶ 'Ιερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περγάμου κ. 'Ιωάννης.

καὶ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ Προέδρου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐπιτροπῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς νέου Προέδρου εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰς ἄχρι τοῦδε ἰσχυούσας καὶ αὐστηρῶς ἐφηρμοσμένας ἀποφάσεις τῆς Δ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1968), καθ' ἃς οἱ διάλογοι εἶναι αὐτοτελῆ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐκλέγουσι τὸν Πρόεδρον καὶ τὸν Γραμματέα αὐτῶν. Μεγάλη συζήτησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ἐγένετο, διότι ἅπαντες οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἁγιωτάτων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προθύμως καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ ἀπεδέχθησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας Σεβ. Μητροπολίτου Πράγας κ. Δωροθέου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πρεβέζης κ. Μελετίου καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Σαλαμῖνος κ. Βαρνάβα ὑποβληθεῖσαν πρότασιν, καθ' ἣν εἰς τὴν θέσιν τοῦ παραιτηθέντος Προέδρου Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου πρέπει νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ γνωστὸς εἰς τοὺς οἰκουμενικοὺς καὶ θεολογικοὺς κύκλους Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος καὶ συμμετεῖχεν ὡς μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς ὁλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης. Μετὰ τὴν ὡς ἄνω πρότασιν καὶ τὴν ὁμόφωνον αὐτῆς ἀποδοχήν, ὁ νεοεκλεγεὶς Πρόεδρος Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ηὐχαρίστησε τὰ μέλη τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ὁμόφωνον ἐκλογήν του, ἡ ὁποία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπιστοσύνης μετὰ τῆς ὁποίας ταῦτα περιβάλλουσι τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐνημέρωσε ταῦτα περὶ τοῦ ἄχρι τοῦδε ἐπιτελεσθέντος ἔργου, περὶ τῶν δυσχερειῶν τῆς παρούσης συναντήσεως, ὡς καὶ περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας, σημασίας, σπουδαιότητος καὶ ἀναγκαιότητος τοῦ παρόντος διαλόγου ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιολογικῆς, πανορθοδόξου καὶ παγχριστιανικῆς. Ὡσαύτως ὑπέμνησεν εἰς τοὺς συνέδρους, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιστροπῆς ἡ μόνιμος Γραμματεία τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου θὰ ἑδρεύῃ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης. Αὕτη θὰ δέχηται γράμματα καὶ τηλεγραφήματα, θὰ διεκπεραιώνῃ τὴν σχετικὴν ἀλληλογραφίαν καὶ γενικώτερον θὰ συντονίζῃ ἅπαν τὸ ἔργον τόσον τῆς Ὑποεπιτροπῆς ὅσον καὶ τῆς ὁλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

2. Συμφώνως πρὸς τὰ ἄχρι τοῦδε πανορθοδόξως καθιερωθέντα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς προέτεινεν εἰς τὴν ὁλομέλειαν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἐπίσημοι γλῶσσαι τοῦ διαλόγου καθιερωθῶσιν ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ εἰς ἃς καὶ θὰ συντάσσωνται ἅπαντα τὰ ἐπίσημα κείμενα τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου.

3. Ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ ὑπὸ τῆς ὁλομελείας ἐγκρινόμενα κοινὰ κείμενα συνυπογράφωνται μόνον ὑπὸ τῶν Συμπροέδρων καὶ τῶν Γραμματέων τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

4. Προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Πατριάρχου Shenouda III ἀπεφασίσθη, ὅπως, συνῳδὰ ταῖς ἀποφάσεσι τῆς Γ′ Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1986), συγκροτηθῇ δεκαμελὴς κοινὴ μικτὴ Ὑποεπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῶν πρακτικῆς καὶ καθαρῶς ποιμαντικῆς φύσεως κοινῆς ἀποδοχῆς προβλημάτων ἀπασχολούντων τὰς δύο οἰκογενείας Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀποφυγὴν αὐθαιρέτων κατὰ περιοχὰς λύσεων[58]. Ἀπὸ ὀρθοδόξου μὲν πλευρᾶς ὡς μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς ταύτης προυτάθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτης Ὄρους Λιβάνου κ. Γεώργιος, Σεβ. Μητροπολίτης Ἀξώμης κ. Πέτρος καὶ ὁ Καθηγητὴς Stojan Gochevitch, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Shoa Gregorios (τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας), ὁ Καθηγητὴς κ. M. George (τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰνδίας) καὶ εἷς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ignatius Zakka Iwas τῆς Συρίας. Τῆς Ὑποεπιτροπῆς ταύτης συμμετέχουν ex officio οἱ δύο Συμπρόεδροι, Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Damiette κ. Bishoy, ὡς καὶ οἱ δύο Γραμματεῖς, Καθηγητὴς κ. Βλάσιος Φειδᾶς καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Mesrob Krikorian[59]. Ἡ ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπὴ θὰ συνέλθῃ, συμφώνως πρὸς σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς ὁλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ ἱστορικῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Νιτρίας Anba Bishoy ἀπὸ 5-9ης Δεκεμβρίου ἐ.ἔ. πρὸς συζήτησιν κοινῶν ποιμαντικῶν θεμάτων καὶ σύνταξιν εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐκθέσεως μὲ καθωρισμένας προτάσεις. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην θὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν ἑπομένην Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς περαιτέρω συζήτησιν καὶ τελικὴν ἀπόφασιν.

5. Κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ προσεχὴς ὁλομέλεια τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν συνέλθῃ ἐν τῷ ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης Πατριαρχικῷ Κέντρῳ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1990.

6. Ὡς πρὸς τὴν θεματολογίαν μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἀσχοληθῇ ἡ προσεχὴς

---

58. Ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα, ὅτι ἓν ἐκ τῶν πρώτων θεμάτων ποιμαντικῆς σημασίας καὶ ἀμέσου σπουδαιότητος καὶ ἀναγκαιότητος πρὸς ἐπίλυσιν διὰ τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀμοιβαία ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ τοῦ γάμου καὶ τοῦ βαπτίσματος. Ὡς γνωστὸν ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου δὲν ἀναγνωρίζει τὸ ὑπὸ ὀρθοδόξου Ἱερέως τελούμενον βάπτισμα, διὸ καὶ προβαίνει εἰς ἀναβαπτισμὸν τῶν ἤδη βεβαπτισμένων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς τελέσαντας ὀρθόδοξον γάμον.

59. Τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα προυτάθησαν ἐν τῇ Ὁλομελείᾳ ὡς μέλη τῆς εἰδικῆς ταύτης ad hoc Ὑποεπιτροπῆς εἶχον ἐκλεγῇ προηγουμένως ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι συνεδρίασαν πρὸς τοῦτο κεχωρισμένως.

Συνέλευσις τῆς ὡς ἄνω Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἀπεφασίσθη, ὅπως συνεχισθῇ καὶ ἀποπερατωθῇ ἡ μελέτη τοῦ πινακίου θεμάτων, τὰ ὁποῖα καθώρισεν ἡ Α' Συνέλευσις τῆς περὶ οὗ ὁ λόγος 'Επιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης (11-14 Δεκεμβρίου 1985), καὶ ἡ μελέτη τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ὁδεύσωμεν πρὸς μίαν κοινὴν θεώρησιν τοῦ ὅλου Χριστολογικοῦ Δόγματος. Βάσει ἀκριβῶς τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ Γ' Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰ ἀκόλουθα θέματα:

α. Συνοδικαὶ διατυπώσεις καὶ ἀναθέματα. Εἰσηγηταὶ τοῦ θέματος τούτου ὡρίσθησαν ὁ Καθηγητὴς πατὴρ 'Ιωάννης Ρωμανίδης, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν 'Ορθοδόξων, καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Paulos Mar Gregorios, ἀπὸ πλευρᾶς τῶν μὴ Χαλκηδονείων.

β. 'Ιστορικοὶ παράγοντες μὲ εἰσηγητὰς τὸν Καθηγητὴν Βλάσιον Φειδᾶν καὶ τὸν πατέρα Tadros Υ. Malaty.

γ. 'Ερμηνεία τῶν χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον μὲ εἰσηγητὰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην "Ορους Λιβάνου κ. Γεώργιον (Khodr), τὸν Θεοφιλέστατον 'Επίσκοπον Mesrop Krikorian καὶ τὸν Joseph Moris Faltas.

'Εν τῷ ὡς ἄνω καταλόγῳ τῶν πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν θεμάτων προσετέθησαν ὑπὸ τῆς 'Ολομελείας καὶ δύο ἕτερα, τ.ἔ.

δ. "Εκθεσις τῆς Μικτῆς 'Υποεπιτροπῆς διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα καὶ

ε. Μελλοντικαὶ προοπτικαί.

Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων τριῶν πρώτων θεμάτων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι καὶ τὴν 'Υποεπιτροπήν, ὀφείλουσι νὰ συναντηθῶσι πρὶν ἢ συνέλθῃ ἡ ὁλομέλεια τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπάρχωσιν ἤδη κοιναὶ διατετυπωμέναι θέσεις ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων λίαν σημαντικῶν διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τοῦ διαλόγου θεμάτων. Πρὸς τοῦτο ἀκριβῶς ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ 'Υποεπιτροπὴ αὕτη συνεδριάσῃ τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς Γ' Συνελεύσεως τῆς ὁλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης.

7. Συζητήσεως γενομένης ἀπεφασίσθη νὰ μελετηθῇ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἡ σχέσις μεταξὺ ὀρθῆς πνευματικότητος καὶ ὀρθῆς πίστεως, πρότασις ἡ ὁποία ἐγένετο ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς Γεωργίου Φλωρόφσκι.

8. Τέλος καὶ συνῳδὰ ταῖς συζητήσεσιν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὁρολογίαν ὀνομασίας τοῦ ἑτέρου διαλεγομένου μέρους (sc. τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν) προυτάθη, χωρὶς βεβαίως νὰ γίνῃ ψηφοφορία, ὅπως ἡ ἐπίσημος ὀνομασία τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς 'Επιτροπῆς εἰς τὸ ἑξῆς φέρῃ τὸν ἀκόλουθον τίτλον: «Μικτὴ 'Επιτροπὴ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν».

5. Προοπτικαὶ τοῦ Διαλόγου.

Ἡ συνεισφορὰ τῶν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον εἰκοσαετίαν (1964-1985) πραγματοποιηθεισῶν ἀνεπισήμων καὶ ἐπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως, ὄντως μεγάλη καὶ σημαντικὴ διὰ τὴν προσέγγισιν τούτων, αἱ ὁποῖαι καίτοι εἶναι ἐπὶ πολλὰ ἔτη κεχωρισμέναι ἀλλήλων, ἐν τούτοις αἰσθάνονται ἑαυτὰς ἐγγὺς ἡ μία τῆς ἄλλης. Εἰς τὴν βαθμιαίαν δὲ ταύτην προσέγγισιν καὶ βελτίωσιν τῶν σχέσεων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως συνέβαλον κατὰ τρόπον ὁριστικὸν καὶ τελεσίδικον αἱ κατὰ καιροὺς γενόμεναι συναντήσεις τῶν προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν, συναντήσεις αἱ ὁποῖαι κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐβοήθησαν εἰς τὴν θραῦσιν τοῦ ὑπάρξαντος πάγου καὶ εἰς τὴν κατάλληλον ψυχολογικὴν προετοιμασίαν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν καρδιῶν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν Θεολόγων τῶν ὡς ἄνω μνημονευθεισῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων συνθηκῶν καὶ πεδίων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ στηριχθῇ ὁ Διάλογος, ὁ ὁποῖος τελικῶς ἤρχισεν ἐν πάσῃ πνευματικῇ μεγαλοπρεπείᾳ ἐν Σαμπεζὺ - Γενεύης τὸν Δεκέμβριον (11-14) τοῦ 1985 ὑπὸ τοὺς καλυτέρους καὶ εὐνοϊκωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ θεολογικοὺς οἰωνούς[60]. Ὅλως ἰδιαιτέρως δέον νὰ μνησθῶμεν ἐνταῦθα τῆς ἱστορικῆς καὶ κατὰ πάντα ἐπωφελοῦς καὶ ἐποικοδομητικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πατριάρχου Σενούντα Γ' ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κέντρῳ τοῦ Σαμπεζὺ - Γενεύης, ὡς καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συναντήσεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν (Φεβρουάριος 1979). Ἔτι μεγαλυτέρας εἰς βάθος καὶ πλάτος θετικὰς προϋποθέσεις διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἐν λόγῳ Διαλόγου ἐδημιούργησαν αἱ ἱστορικαὶ καὶ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως λίαν σημαντικαὶ ἀξιολογήσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Ταύτης τὰ μέλη, λαβόντα σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν των τὰς εὐρείας καὶ σοβαρὰς ἀμέσους ποιμαντικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἐπιπτώσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ὑπὸ πάντων προσδοκωμένη καὶ ἅμα ἐπιδιωκομένη θετικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἐν λόγῳ Θεολογικοῦ Διαλόγου τόσον ἐπὶ καθαρῶς

---

60. Ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης Shenouda III ἰδιαιτέρως ὑπεγράμμισεν, εὐκαιρίας δοθείσης, τὴν βαρύτητα, σημασίαν, ἀξίαν, σπουδαιότητα καὶ ἐπικαιρότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ἱστορικὴ αὐτοῦ ἐπίσκεψις ἐν τῷ πρωτοστατοῦντι Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, ὡς καὶ ἡ ἀντεπίσκεψις, τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησεν ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος ἐν Καΐρῳ. Ὡσαύτως ἰδιαιτέραν μνείαν ἐποιήσατο οὗτος τῶν ἐπισκέψεών του ἐν Ἑλλάδι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὄρους (1963), ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐξ Ἀμερικῆς, ὅτε διελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπεσκέφθη τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σεραφείμ, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ὑπεδέχθη θερμότατα καὶ μετὰ τῶν κεκανονισμένων τιμῶν ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ αὐτοῦ μεγάρῳ.

τοπικοῦ, ὅσον καὶ ἐπὶ εὐρυτέρου πανορθοδόξου καὶ εὐρυτάτου παγχριστιανικοῦ ἐπιπέδου, μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς, ἀγαλλιάσεως καὶ πνευματικῆς ἱκανοποιήσεως τὴν πρὸ ἑνὸς ἔτους λαβοῦσαν χώραν ἔναρξιν τοῦ Διαλόγου τούτου, τοῦ ὁποίου ἐξαίρουσι τὴν ἐπιλογὴν τῆς Χριστολογίας ὡς πρώτου πρὸς ἐξέτασιν θέματος, ἐπισημαίνουσι, θεωροῦσιν ὡς ἀρίστας τὰς προοπτικὰς αὐτοῦ, ὑπογραμμίζουσι τὴν κοινὴν συνείδησιν τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι «ἡ σύγχρονος Χριστολογικὴ διδασκαλία» τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν «εὑρίσκεται ἐν πλήρει συμφωνίᾳ, καὶ ἡ διαφωνία ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν ὁρολογίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν θεολογίαν τῶν συνοδικῶν δογματικῶν διατυπώσεων περὶ τοῦ Χριστολογικοῦ ζητήματος», τέλος δὲ ὑπογραμμίζουσι «τὰς πραγματικὰς ἐκκλησιολογικὰς διαστάσεις τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἀκολούθως: α) Ἀποδοχὴ τῶν Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, β) Ἀποδοχὴ τοῦ ὅρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ἀρρήκτῳ ἑνότητι πρὸς τὰς χριστολογικὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, γ) Ἄρσις τῶν ἑκατέρωθεν ἐπιβληθέντων ἀναθεμάτων». Παρὰ τὰς ὡς ἄνω ἐπισημαινομένας ὑπαρχούσας δυσχερείας, «αἱ ὁποῖαι θὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὰς μελλοντικὰς συνελεύσεις αὐτῆς», τὰ μέλη τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως εἶναι λίαν αἰσιόδοξα καὶ πιστεύουσιν ἀκραδάντως, «ὅτι αἱ προοπτικαὶ τοῦ ἐν λόγῳ διαλόγου εἶναι ἄρισται, διότι αἱ λύσεις θὰ ἀνευρεθοῦν εἰς τὴν κοινὴν παράδοσιν τῶν ἐν διαλόγῳ Ἐκκλησιῶν. Θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ τις χωρὶς ὑπερβολὴν ὅτι ὁ διάλογος οὗτος θὰ ἐνισχύετο διὰ τῆς παραλλήλου μελέτης καὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν ὑφισταμένων κοινῶν ποιμαντικῶν προβλημάτων, διότι ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι Ἐκκλησιῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν βιοῦν εἰς ἀνάλογον περιβάλλον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχουν κοινὰς ἐκκλησιαστικὰς προϋποθέσεις», αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τούτων, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων Χρυσόστομος εἰς εἰδικὴν μελέτην[60α].

Αὐθεντικὸς ἐκφραστὴς τοῦ πνεύματος τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀποφάσεως τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὑπῆρξεν ὁ καὶ Γραμματεὺς αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνός, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ἀξιολόγῳ προσφωνητικῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ, γενομένῃ ἐν τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σημαντικῶν θέσεων ἐτόνισεν «ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς προωθήσεως τῆς ἑνότητος εἶναι σήμερον διαδεδομένη εἰς εὐρύτατον κύκλον ὀρθοδόξων θεολόγων, οἱ ὁποῖοι διαπιστοῦν ὑπάρχουσαν τὴν οὐσιαστικὴν ἑνότητα τῆς Χριστολογικῆς πίστεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν μας. Ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐπαναλαμβάνω, διαδίδεται ὁλονὲν καὶ περισσότερον μεταξὺ τῶν θεολόγων μας»[61].

60α. Ἰδὲ κατωτ., σ. 55, ὑποσ. 67.

61. Πρὸς κατοχύρωσιν τῆς εὐρέως ὑπαρχούσης ταύτης ἐνδομύχου ἐπιθυμίας πρὸς

Ἡ προσέγγισις τῶν δύο οἰκογενειῶν τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ παραδόσεως Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ ὄντως, ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεγραμμίσαμεν, ἱστορικὴν ἀπαίτησιν καὶ ἀναγκαιότητα τῶν καιρῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη ἀπαίτησις τῶν καιρῶν εἶναι ἐρριζωμένη βαθέως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο, ἄλλως τε, συνάγεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἀποφάσεως τῆς Γ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως[62], εἰς ὅτι ἀφορᾷ τοὺς ἡγέτας καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῆς Συνελεύσεως τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν συναντήσεων τῆς Μ. Ἀνατολῆς, συνελθόντες τὸ 1972 καὶ διὰ μακρῶν εἰς βάθος καὶ πλάτος συζητήσαντες μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀνατολῆς τὰ ἀπασχολοῦντα τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπίκαιρα ποιμαντικὰ καὶ ἑτέρας φύσεως συναφῆ προβλήματα, προέβησαν εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπίσημον διακήρυξιν: «Αἱ Ὀρθόδοξοι καὶ Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς ἀραβικῆς Ἀνατολῆς συνειδητοποιοῦσαι τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία τὰς ἐχώριζεν ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος, παρὰ τὴν προσήλωσίν των εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν πίστεως, ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ συναντηθοῦν διὰ νὰ μελετήσουν τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα, μέχρι τοῦ παρόντος, παρεκώλυσαν τὴν πλήρη ἑνότητα μεταξύ των. Δεδομένου ὅτι ζοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πραγματητος καὶ ἀντιμετωπίζουν τὰ αὐτὰ πνευματικὰ καὶ ἐγκόσμια προβλήματα, ᾐσθάνθησαν ὅτι μία κοινὴ εὐθύνη τὰς καλεῖ νὰ εἶναι ἡνωμέναι ἐν τῇ μαρτυρίᾳ καὶ τῇ διακονίᾳ ὑπερβαίνουσαι τὰς διαφορὰς λεξιλογίου καὶ τὰ ἱστορικὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα τὰς ἐχώριζαν κατὰ τὸ παρελθόν»[63].

Εἶναι περιττὸν νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ διὰ τοῦ διμεροῦς τούτου

ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνὸς παραθέτει, ἐν συνεχείᾳ, τὴν ἔκκλησιν τὴν ὁποίαν ἀπηύθυναν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ὄψει τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, οἱ διάσημοι Θεολόγοι P. Evdokimov καὶ O. Clement. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἔκκλησις αὕτη ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Μία ἐπείγουσα ἐπανόρθωσις ἐπιβάλλεται, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς Ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας. Μετὰ τρεῖς συναντήσεις ἀπὸ πάσης πλευρᾶς θετικὰς μεταξὺ θεολόγων, ἡ θεμελιώδης ἑνότης τῆς πίστεως δὲν τίθεται πλέον ὑπὸ ἀμφισβήτησιν. Ἤρκεσε πρὸς τοῦτο νὰ ἀνευρεθῇ ἡ κοινὴ πατερικὴ ἔμπνευσις καὶ ἡ τοποθέτησις τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὴν ὅλην διαλεκτικὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνδιαφέρει τώρα νὰ ἀποτινάξωμεν τὰς ἱστορικὰς τάσεις πρὸς ἀδράνειαν διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς πράξεις ἑνώσεως, αἱ ὁποῖαι θὰ καθιερώσουν τὴν παρουσίαν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας». (P. EVDOKIMOV - O. CLEMENT, Vers le Consile. Appel à l' Eglise, ἐν Contacts, 23, 1971, No 73-74).

62. «Ἡ ἁγία ἡμῶν Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διακηρύττει, ὅτι ἐπιθυμεῖ πάντοτε τὰς μεθ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν ἀγαθὰς σχέσεις ἐπ' οἰκοδομῇ τῆς ἑνότητος τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ μιᾷ, ἁγίᾳ, καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Κυρίου...».

63. Ἐν Ἐπίσκεψις, 14.3.1978, ἀριθμ. 50, σ. 5.

Θεολογικοῦ Διαλόγου μέλλουσα νὰ ἐπέλθῃ πλήρης ἀποκατάστασις τῆς κοινωνίας τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ σημάνῃ κατάργησιν τῶν ἰσχυόντων τοπικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπόλυτον σεβασμὸν καὶ μετὰ φόβου καὶ πίστεως ἀκριβῆ αὐτῶν διατήρησιν. Τὸ σημεῖον τοῦτο ὅλως ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν ὁ Σεβ. Πρόεδρος τῶν 'Ορθοδόξων Μητροπολίτης 'Ελβετίας κ. Δαμασκηνός, ὅστις μάλιστα πρὸς ἀποφυγὴν πάσης τυχὸν παρεξηγήσεως ἐπὶ τοῦ τόσον εὐαισθήτου δι' ἀμφότερα τὰ μέλη τομέως τούτου καὶ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν του τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεμελιώδη διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ἥτις ἔκτοτε εἶναι ἡ ἐπίσημος θέσις τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας, ἐξεφράσθη ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως εἰπών, ὅτι «δὲν ἰσχυριζόμεθα ὅτι δέον νὰ παραμερίσωμεν τὰς ἐπιτρεπτὰς θεολογικὰς διατυπώσεις μας ἢ τὴν ποικιλίαν τῶν τοπικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τὰ ὁποῖα ἐνίοτε ἐμπλουτίζουν τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐξ ἐπόψεως οὐσίας παράδοσιν τῆς πίστεως, προκειμένου νὰ ὁδηγηθῶμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν 'Εκκλησιῶν μας». 'Η ἐπιδιωκομένη ἀποκατάστασις τῆς πλήρους κοινωνίας τῶν δύο τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ παραδόσεως οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν δύναται κάλλιστα νὰ ἐπιτευχθῇ ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον δώσωμεν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν 'Αλεξανδρέων 'Εκκλησίας, προτεραιότητα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν διαπραγματευομένων θεμάτων καὶ οὐχὶ εἰς τὸ γράμμα, τὸ ὁποῖον, διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ 'Απ. Παύλου, ἀποκτείνει, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ[64]. Τὸ σημεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὴν πλέον σοβαρὰν καὶ βεβαίαν δικλεῖδα τοῦ προβλήματος, μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως ὑπεγραμμίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου 'Ελβετίας κ. Δαμασκησοῦ, ὁ ὁποῖος, προκειμένου νὰ ἑδραιώσῃ τὴν θέσιν του, ἐπεκαλέσθη τὸ ὑποδειγματικὸν φρόνημα καὶ τὸ ἦθος τοῦ Μ. 'Αθανασίου, «ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ τοποθετῇ τὰς δευτερευούσας πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσίαν λέξεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐχούσης πάντοτε τὴν προτεραιότητα οὐσίας. Καὶ ἡ οὐσία ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι μία: ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀναζήτησις τῶν προϋποθέσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ὅταν ὑπάρχουν θὰ μᾶς ὁδηγήσουν, τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος... εἰς τὴν τόσον εὐκταίαν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μας, προκειμένου νὰ συμβάλωμεν μετὰ περισσοτέρας ἀξιοπιστίας εἰς τὴν ὑπέρβασιν τοῦ χωρισμοῦ μεταξὺ 'Ανατολῆς καὶ Δύσεως».

'Η ἐπαναποκατάστασις τῆς πλήρους κοινωνίας τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται καὶ πάρα πολὺ δύσκολος, δεδομένου ὅτι εἰς τοὺς κόλπους ἀμφοτέρων τῶν 'Εκκλησιῶν ἔχει πρὸ καιροῦ ὡριμάσει καὶ βαθέως συνειδητοποιηθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ χωρισμὸς τούτων δὲν ἐγένετο μόνον ἢ κυρίως διὰ λόγους καθαρῶς θεολογικούς, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπέδρασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀρνητικῶς ὡρισμένοι μὴ θεολογικοί, μὴ ἐκκλησιολογικοί, μὴ

64. Πρβλ. Β' Κορ., 3,6.

δογματικοὶ καὶ μὴ ἐκκλησιαστικοὶ παράγοντες, ἡ μελέτη τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας τῆς προσεχοῦς Γ' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταδειχθῇ ἡ καταστρεπτικὴ τούτων ἐπιρροὴ ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν κατάλληλον ἀρνητικὴν προετοιμασίαν καὶ τελικῶς εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς διακοπῆς τῆς μυστηριακῆς μεταξὺ τούτων κοινωνίας[65]. Δεδομένου ὅτι ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι πιστεύουσι, διακηρύσσουσι καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὅτι δὲν χωρίζεται, οὔτε διαιρεῖται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἕπεται ὅτι ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τούτων διαφορὰ εἶναι μᾶλλον ζήτημα γλώσσης ἢ ὁρολογίας παρὰ δόγματος. Διὸ καὶ ἡ δυνατότης ἀποκαταστάσεως τῆς διακοπείσης μεταξὺ τούτων κοινωνίας διὰ τῆς ἀποδεκτῆς ὑπ' ἀμφοτέρων ἐπαναδιατυπώσεως ἢ ὀρθότερον σαφοῦς ἑρμηνείας τῆς κοινῆς πίστεως[66] (τ.ἔ. τῆς πληρότητος καὶ τελειότητος τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, ὡς καὶ τῆς τελείας ἑνώσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἑνὶ προσώπῳ ἢ ὑποστάσει τοῦ σεσαρκωμένου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ) δὲν ἀποτελεῖ καὶ ἀσφαλῶς δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ν' ἀποτελέσῃ πλέον ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων ἐπιστημονικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ἐρευνῶν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ὡς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σημερινῶν ἀρίστων οἰωνῶν ἐνάρξεως τοῦ διμεροῦς μεταξὺ τούτων Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ τοῦ εἰλικρινοῦς πνεύματος ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ συναινέσεως, ἀληθοῦς ἀγάπης καὶ χρηστῆς προσδοκίας, τὰ ὁποῖα διέπουν τὴν ὅλην γενικῶς ἀτμόσφαιραν τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Θεμελιώδης βάσις τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γνήσιος ἐκφραστὴς τῆς κοινῆς αὐτῶν πίστεως θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ εἶναι αὐτὴ αὔτη ἡ τόσον παρεξηγηθεῖσα καὶ παρερμηνευθεῖσα κυρίλλειος ἔκφρασις «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»[67], ἡ

65. Ὁ Πατριάρχης Shenouda III ἀναφερόμενος, ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς τοὺς παράγοντας τούτους καὶ υἱοθετῶν τὴν ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς τε ἐκκλησιαστικοῖς καὶ θεολογικοῖς ἡμετέροις τε καὶ ξένοις κύκλοις διάχυτον γνώμην, ἐδήλωσε ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως, ὅτι «for our Churches, we can say that the historical factors of the fifth century are not found to day, are not existing».

66. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπή. Ἤδη διὰ τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος κοινοῦ κειμένου προβαίνει εἰς δήλωσιν κοινῆς πίστεως, τ.ἔ. κοινῆς ἑρμηνείας τοῦ δόγματος τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος.

67. Θεωροῦμεν τὴν κυρίλλειον ταύτην ἔκφρασιν ὡς minimum βάσιν διατυπώσεως κοινῆς χριστολογικῆς πίστεως, διότι αὐτὴ εἶναι ἀποδεκτὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν διαλεγομένων μερῶν. Γενικώτερον περὶ τοῦ θέματος τῆς κοινῆς βάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας δέον νὰ στηριχθῇ ἰδιαιτέρως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῶν πολλῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Αἱ Ἀρχαῖαι Ἀντι-

ὁποία εἶναι καθαρῶς ὀρθόδοξος, καίτοι ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆς ἔκφρασις καὶ διατύπωσις δύναται, ἐὰν βεβαίως καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ἐξετασθῇ μεμονωμένως καὶ μακρὰν τῆς καθ' ὅλου ἐν γένει πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, νὰ συνηγορήσῃ, ἔν τινι τρόπῳ, ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, δυνατότης ἑρμηνευτικὴ βεβαίως, τὴν ὁποίαν ἀπέκλεισε καὶ ῥητῶς κατεδίκασεν ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, στηριχθεῖσα τόσον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Χαλκηδόνι, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ῥητῆς καὶ σαφοῦς ἑρμηνείας, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν αὐτὸς οὗτος ὁ καταδικάσας τὴν περὶ δύο φυσικῶν προσώπων τοῦ Λόγου διδασκαλίαν τοῦ Νεστορίου ἅγιος Κύριλλος 'Αλεξανδρείας[68] ὡς πρὸς τὸ ὀρθόν, ἀληθὲς καὶ βαθύτερον νόημα τῆς ὡς ἄνω μνημονευθείσης αὐτοῦ ἐκφράσεως: «δύο μὲν φύσεις ἡνῶσθαί φαμεν, μετὰ δέ γε τὴν ἕνωσιν, ὡς ἀνῃρημένης ἤδη τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, ὡς ἑνός, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σεσαρκωμένου. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο σαρκωθῆναι, καὶ ἐνανθρωπῆσαι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, διερρίφθω που μακρὰν τροπῆς ὑποψία (μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν), ὁμολογείσθω δὲ πρὸς ἡμῶν καὶ ἀσύγχυτος παντελῶς ἡ ἕνωσις. 'Ιδοὺ δὴ σαφῶς οἱ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ποιούμενοι, δύο μὲν ὀνομάζουσι φύσεις, διῃρῆσθαι δὲ τὰς τῶν θεηγόρων φωνὰς διατείνονται, κατά γε τὴν διαφορὰν αὐτῶν... Οὐδὲ γὰρ ἀνέχῃ προσώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσεσι, τὰς φωνὰς διανέμειν... Εἴ τις προσώποις δυσίν, ἤγουν ὑποστάσεσι, διανέμει τὰς φωνάς...

χαλκηδόνειοι 'Εκκλησίαι τῆς 'Ανατολῆς καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας, 'Αθῆναι, 1966. Τοῦ ἰδίου The Problem of the Unification of the Non-Chalcedonian Churches of the East with the Orthodox on the Basis of Cyril's Formula: Mia Physis tou Theou Logou Sesarkomene, ἐν PAULOS GREGORIOS, W. H. LAZARETH and N. NISIOTIS, Does Chalcedon divide or unite? Towards convergence in Orthodox Christology, Geneva, 1981, σσ. 29-42. Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, 'Αξιολογήσεις καὶ Προοπτικαὶ τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν 'Εκκλησιῶν, ἐν Θεολογία, 51 (1981), 22-48 καὶ 222-247 (καὶ ἀνάτυπον, 'Αθῆναι 1980).

68. Τὴν δυνατότητα ταύτην συνηγορίας τῆς ὡς ἄνω ἐκφράσεως ὑπὲρ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ διὰ τῆς παρερμηνείας αὐτῆς ἀποκλείει ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος 'Αλεξανδρείας τονίζων, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι «Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, οὐ κατὰ συνάφειαν ἁπλῶς, ὡς γοῦν ἐκεῖνος (sc Νεστόριος) φησί, τὴν θύραθεν ἐπινοουμένην, ἤτοι σχετικήν· ἀλλὰ καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ, ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν. Οὕτω τε, εἷς νοεῖται καὶ μόνος· ἅπας τε αὐτῷ πρέπει λόγος, καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς προσώπου τὰ πάντα λελέξεται· μία γὰρ ἤδη νοεῖται φύσις μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἡ αὐτοῦ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη... ἄνθρωπος γὰρ εἷς ἀληθῶς συγκείμενος ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος...». [ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν, ΙΙ (PG, 76, 60Α-61Α)].

οὗτος ἔστω κατάκριτος...»[69]. Ἔτι εἰδικώτερον ὡς sine qua non προϋπόθεσις τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ὅρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ἀρρήκτῳ βεβαίως ἑνότητι πρὸς τὰς χριστολογικὰς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὸ πρῶτον σοβαρόν, ἀποφασιστικὸν καὶ ἅμα σημαντικὸν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην βῆμα ἐγένετο ἤδη ὑπὸ τῆς Α' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς δευτέρας τοιαύτης, ἡ ὁποία καὶ κατέληξεν εἰς μίαν ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Ἡ ἀμοιβαία δὲ αὕτη συμφωνία, ὡς ρητῶς τονίζεται ἐν τῷ κοινῷ κειμένῳ, «δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογίαν, ἀλλὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Συμφωνοῦμεν ἐπίσης εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ συνδοξάζεται πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ».

Ἡ θύρα τῆς εἰσόδου εἰς τὸν προετοιμασθέντα δι' ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν συναντήσεων καὶ συζητήσεων χῶρον τῆς ἐπανενώσεως τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἤνοιξε ἤδη καὶ ἁπλοῦται ἔμπροσθεν ἡμῶν. Ἡ πορεία ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ἑνωτικῇ ὁδῷ, ἡ ὁποία δὲν στερεῖται ὡρισμένων ἀκανθῶν καὶ δυσκόλων ἀτραπῶν, διὰ μὲν τοὺς ἄκρως αἰσιοδόξους θεωρεῖται ὅτι θὰ εἶναι λίαν βραχεῖα, διὰ δὲ τοὺς ἀπαισιοδόξους ὀλίγιν τι μακρὰ καὶ δύσκολος. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ὑποχρεωτικῶς θὰ διανύσωμεν ἕως ὅτου φθάσωμεν αἰσίως εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, καλούμεθα νὰ ἐργασθῶμεν ἅπαντες σκληρῶς, τιμίως καὶ εἰλικρινῶς, ἄνευ οἱωνδήποτε προκαταλήψεων καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐθύνης καὶ προοπτικῆς, προκειμένου νὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακάμψωμεν τοὺς τυχὸν ὑπάρχοντας ὑφάλους, μικροὺς ἢ μεγάλους, οἱ ὁποῖοι προέρχονται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐκ τῶν διαφορῶν ἐκείνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὁρολογίαν ἁπλῶς καὶ οὐχὶ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν συνοδικῶν δογματικῶν διατυπώσεων περὶ τοῦ χριστολογικοῦ ζητήματος, καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ ἑνὸς προσώπου καθόλου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἑνώσεως ἐν Αὐτῷ τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης (εἰς τὰς ὁποίας ἀντιστοιχοῦσι δύο φυσικαὶ θελήσεις καὶ δύο φυσικαὶ ἐνέργειαι), νὰ εὕρωμεν τὰ κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι οὐκ ὀλίγα, τέλος δὲ νὰ προσανατολισθῶμεν μὲ τὴν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ πυξίδα

69. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολή, 40 (PG, 77, 192D-193B).

τῆς κοινῆς πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πλήρους κοινωνίας. Ἡ ὑφισταμένη καὶ ὑπό τινων ὑπερβολικῶς καὶ ἀδίκως τονιζομένη μακροχρόνιος διαίρεσις τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀρρήκτως συνδέουσαν ταύτας κοινὴν πίστιν καὶ παράδοσιν, ἀποτελεῖ δὲ αὕτη μίαν ἀνώμαλον καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἀδικαιολόγητον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ διέπον σήμερον τὰς Ἐκκλησίας οἰκουμενικὸν πνεῦμα συνεργασίας καὶ συμπαρατάξεως αὐτῶν τοὐλάχιστον ἐπὶ πρακτικῶν θεμάτων, κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν, ὡς ἔχοντες «πνεῦμα Χριστοῦ» νὰ ὁμαλοποιήσωμεν, μὲ τὸ πνεῦμα πάντοτε καὶ τὸν νοῦν Χριστοῦ. Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι χρέος πάντων ἡμῶν, ὡς ἐνεργῶν καὶ ὑπευθύνων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς γνησίων καὶ αὐθεντικῶν φορέων περισσότερον τοῦ πνεύματος καὶ ὀλιγώτερον τοῦ γράμματος τῆς πατερικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου ἀρχαίας Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ θεραπεία τῆς ἀνωμάλου ταύτης καταστάσεως, ἡ ὁποία οὐδένα ἀπολύτως ὠφελεῖ, ἢ μᾶλλον ὠφελεῖ τοὺς ἀρνητὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ θεραπεία ὅμως αὕτη πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον δυνατὸν μὲ τὴν ἀπαιτουμένην πάντοτε ὑπομονήν, σύνεσιν, εὐθύνην καὶ συναίνεσιν. Εἰς τὴν θεραπευτικὴν ταύτην ἀγωγὴν καὶ πορείαν ὅλως ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ ἑλληνόφωνοι ὀρθόδοξοι ἔχομεν ἰδιαίτερον χρέος νὰ χωρήσωμεν ἄνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ἐπιφυλάξεων, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην, ἐκτίμησιν καὶ ἐμπιστοσύνην, τὰς ὁποίας τρέφει δι' ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ ἡγεσία καὶ τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον, συνειδητοποιῆσαν τὴν ἄμεσον καὶ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν του μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ στόματος τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας Πατριάρχου Shenouda Γ' καλεῖ ἡμᾶς, λέγον: «Δὲν γνωρίζω ἐὰν καὶ κατὰ πόσον θὰ ἀπαιτηθῇ μακρὸς χρόνος (διὰ νὰ ὑπογραφῇ ἓν κείμενον συμφωνίας διὰ τὴν Χριστολογίαν) μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἢ ὄχι. Ἐπιθυμῶ νὰ εἴπω εἰς ὑμᾶς, ὅτι θεωροῦμεν ὑμᾶς ὡς τὰς πλησιεστέρας Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἔχομεν μὲ ὑμᾶς ἓν πρόβλημα, τ.ἔ. τὸ Χριστολογικόν. Φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι ὑπόθεσις (καθαρῶς) γλωσσική, ἐνῷ μὲ τοὺς ΡΚαθολικοὺς ἔχομεν πολλὰ προβλήματα ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐκ τοῦ παρόντος, καὶ μὲ τοὺς Προτεστάντας πολὺ περισσότερα. Οὕτως θεωροῦμεν ὑμᾶς ὡς τὰς ἐγγύτερον πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀνατολικὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας κειμένας Ἐκκλησίας»[70].

Οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ νὰ θεραπευθῇ ἡ βαθεῖα αὕτη πληγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἰδιαιτέρως κρίνεται ὅλως ἀπαραίτητον, ὅπως, διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀναγνωρίσεως τῆς ἐγκυρότητος τῶν μυστηρίων γενικῶς, δώσωμεν προτε-

---

70. Σχόλια Πατριάρχου Shenouda III εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἑλβετίας κ. Δαμασκηνοῦ.

ραιότητα πρῶτον μὲν εἰς τὰ καθαρῶς ποιμαντικὰ-πρακτικὰ θέματα καὶ εἶτα εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ καθαρῶς θεωρητικῶν-δογματικῶν ζητημάτων. Βεβαίως τὸ ἓν δὲν ἀποκλείει τὸ ἕτερον καὶ δύνανται, ὡς ἐκ τούτου, νὰ συμβαδίζωσιν «ἵνα μήτε» (διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν συμφώνως πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τοῦ Μ. Βασιλείου) «τὸ θεωρητικὸν ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον» γένηται.

Πάντα ταῦτα οὐδόλως σημαίνουσιν ὑποτίμησιν ἢ παραθεώρησιν τῶν τυχὸν ὑπαρχουσῶν δογματικῶν, κανονικῶν, λειτουργικῶν, ἐκκλησιολογικῶν καὶ ἄλλων τινῶν διαφορῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον λυσιτελεστέραν ἐπίλυσιν τούτων διὰ τῆς de facto πράξεως, τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως καὶ συμπαραστάσεως εἰς τὰ ἀπασχολοῦντα τὰς διαλεγομένας Ἐκκλησίας ποιμαντικὰ προβλήματα[71], ἔτι δὲ διὰ τῆς βαθμιαίας ὑποχωρήσεως τοῦ «συντηρητικοῦ πνεύματος», τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ κατευνασμοῦ τοῦ μεγάλου φανατισμοῦ, ὁ ὁποῖος διακρίνει τὸ πλήρωμα τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ δὴ ἐκεῖνο τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας ἐν τῇ εἰσηγητικῇ αὐτῆς ἐκθέσει πρὸς τὴν Γραμματείαν τῆς προπαρασκευῆς τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἀναφερομένη εἰς τὸ θέμα τοῦτο τοῦ διαλόγου μεταξὺ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν ὑπογραμμίζει ἀκριβῶς τὴν πρακτικὴν ταύτην ὄψιν τοῦ ἐν λόγῳ θεολογικοῦ διαλόγου, ἐπισημαίνουσα μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφύγῃ τις τὸ εἶδος τῶν συζητήσεων τούτων, ἀλλ' ὅμως ἐπιθυμοῦμεν ὅπως αἱ συζητήσεις αὗται μὴ συγκαλύψουν ἅπαντα τὸν χρόνον τῶν συναντήσεων μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὅθεν φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἔδει νὰ περάσωμεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο εἶναι ἐπεῖγον, καθ' ὅσον ζῶμεν εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴν ὑπὸ συνθήκας πλήρως ἀναλόγους, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν ἀναγκαίαν μίαν ἑνιαίαν ἔκφρασιν ἔναντι τοῦ μὴ χριστιανικοῦ κόσμου».

Συνυπογράφοντες πάντα τὰ ἀνωτέρω, προσθέτομεν ὅτι ὁ χριστιανικὸς

---

71. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Προκαθήμενος τῆς Κοπτικῆς μὴ Χαλκηδονείου Ἐκκλησίας Πατριάρχης Shenouda III, ὁ ὁποῖος, ἐν τῇ προσφωνήσει του πρὸς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς προέβη εἰς μακρὰν καὶ ἐμπεριστατωμένην μνείαν τῶν προβλημάτων τούτων, καὶ δὴ καὶ τῶν προβλημάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα θέτει εἰς ἅπασαν τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὁ σύγχρονος Οἰκουμενισμός. Τοιαῦτα προβλήματα εἶναι ἡ δι' ὡρισμένων ἀποσπασμάτων τῆς Βίβλου προβολὴ τῆς οὕτω καλουμένης «νέας θεολογίας», ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν, οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, οἱ Ἀντβενισταὶ κ.λ.π. «Ὁλόκληρος ὁ κόσμος», ἐπισημαίνει ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, «ἀναμένει ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξίαν νὰ πράξῃ τι διὰ τὰς αἱρέσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι διαδίδονται εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν σημασίαν τους, διὰ τὴν ἀσέβειαν, διὰ τὴν ὁμοφυλοφιλίαν καὶ δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται PROFANE κληρικοί, ἤτοι ἡ ἀποδοχὴ ὡρισμένων ὁμοφυλοφίλων εἰς τοὺς κληρικούς, εἰς τοὺς κεχειροτονημένους κληρικούς».

κόσμος δὲν γνωρίζει ἀλλ' οὔτε καὶ ἐνδιαφέρεται τόσον πολὺ νὰ γνωρίσῃ, ὡς συνέβαινεν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν μεγάλων αἱρέσεων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἰς βάθος καὶ πλάτος τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν 'Εκκλησιῶν ἡμῶν χριστολογικάς, πνευματολογικάς, ἀνθρωπολογικάς, ἐκκλησιολογικὰς καὶ τριαδολογικὰς γενικῶς διαφοράς, ὅσον γνωρίζει καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ πληροφορῆται συνεχῶς περὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀγλαῶν ἀποτελεσμάτων-καρπῶν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἀμοιβαίας συνεργασίας τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν.

"Οταν διὰ τῆς ἀμέσου προσεγγίσεως τῶν διαλεγομένων 'Εκκλησιῶν, μέσῳ τῆς συνεργασίας ἐπὶ πρακτικῆς φύσεως καιρίων καὶ ἐπικαίρων προβλημάτων καὶ συμπαραστάσεως, καλλιεργηθῇ τὸ κατάλληλον κλῖμα ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ πιστότητος —εἰς τοῦτο ἡ ἐνεργὸς ἀγάπη διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον— τότε τὰ καθαρῶς θεωρητικὰ προβλήματα δύνανται κάλλιστα, καίτοι ἔνια ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀκανθώδη καὶ ὀλίγον τι δυσεπίλυτα, ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἐπιλυθῶσιν, εἰς τρόπον, ὥστε ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἑκατέρωθεν ὑπάρχοντος καὶ πολλαπλῶς ἐκδηλωμένου διακαοῦς πόθου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν νὰ τίθεται ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς παρούσης γενεᾶς καὶ οὐχὶ τῆς μελλούσης. Βεβαίως, ἡ ὕπαρξις τοιούτων πρακτικῆς φύσεως καιρίων καὶ ἐπικαίρων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δι' ὡρισμένας 'Εκκλησίας πρέπει, πάσῃ θυσίᾳ, τὸ ταχύτερον δυνατὸν νὰ ἐπιλυθῶσι, καθ' ὅτι συνδέονται μὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεως αὐτῶν[72], ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ὁδη-

72. "Ολως ἰδιαιτέρως δέον ἐνταῦθα νὰ ὑπογραμμισθῇ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεως, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει μετὰ μεγάλης καρτερίας καὶ θάρρους ὁ χριστιανικὸς γενικῶς κόσμος τῆς 'Αφρικῆς καὶ τῆς 'Ασίας, καὶ δὴ καὶ τῆς Μ. 'Ανατολῆς, ὅπου χῶραι, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε ἦσαν ἀμιγῶς χριστιανικαὶ ἔγιναν, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου καὶ τῇ ἀδρανείᾳ καὶ τῇ πρωτοφανεῖ ἀδιαφορίᾳ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, μουσουλμανικαί. Αἱ ἄλλοτε ἐν αὐταῖς ἀπόλυτοι χριστιανικαὶ πλειοψηφίαι γίνονται σήμερον μεγάλαι μειοψηφίαι. 'Ο χριστιανικὸς λαός, ἕνεκα τῶν πολλαπλῶν καὶ δυσκόλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει καθημερινῶς εἰς τὰς μουσουλμανικὰς χώρας, ἀναγκάζεται νὰ μεταναστεύσῃ εἰς τὴν Δύσιν, ἐγκαταλείπων οὕτω τὴν πατρῴαν γῆν καὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς 'Ιερὰς ἱστορικὰς Μονὰς μεθ' ὧν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ. "Οθεν, πρόβλημα ἐπειγούσης προτεραιότητος, σημασίας καὶ σπουδαιότητος διά τε τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ὁλοκλήρου τῆς χριστιανωσύνης εἶναι ἡ σθεναρὰ καὶ ἀποφασιστικὴ συλλογικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ μεγάλου τούτου προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐὰν δὲν λυθῇ θετικῶς καὶ ἐγκαίρως ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ τότε, ὁ τελευταῖος, «μοιραίως» θὰ ἔχῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐν καιρῷ πρόβλημα ἐπιβιώσεως καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Δύσει, δεδομένου ὅτι τὸ μουσουλμανικὸν θρήσκευμα, ἕνεκα τῆς ἀνυπαρξίας ἠθικῶν περιορισμῶν, καθημερινῶς ὁλονὲν καὶ περισσότερον κερδίζει εἰς βάθος καὶ πλάτος ἔδαφος ἐν τῇ «Χριστιανικῇ Δύσει», καὶ δὴ καὶ εἰς λίαν ἀνησυχητικὸν διὰ τὸν Χριστιανισμὸν βαθμόν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Δύσις νὰ κινδυνεύῃ νὰ χάσῃ τὴν χριστιανικὴν αὐτῆς ταυτότητα καὶ φυσιογνωμίαν, —ἤδη σήμερον ἐν Γαλλίᾳ ἀρνοῦνται τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν παράδοσιν ὡς βάσιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ— μὲ ἄμεσον ἀπο-

γήση ἡμᾶς εἰς τὴν λῆψιν βεβιασμένων ἀποφάσεων ἀφορώντων εἴτε εἰς τὸ δόγμα καθαρῶς, εἴτε εἰς τὴν θείαν Λατρείαν, εἴτε εἰς τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε τέλος εἰς τὰς ἰσχυούσας καὶ δι' ἀποφάσεων Ἱερῶν Συνόδων καθωρισμένας ἐκκλησιαστικὰς δικαιοδοσίας[73]. Βυζαντινισμοί, εἴτε οὗτοι

τέλεσμα οἱ Μουσουλμάνοι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης νὰ μάχωνται διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ μουσουλμανικοῦ θρησκεύματος εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν σκέψιν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν παιδείαν τῶν Εὐρωπαίων. Εἰς τὴν θεαματικὴν ταύτην προσπάθειαν οὗτοι ἔχουσιν ὡς ἀμέσους συμμάχους τοὺς φανατικοὺς Σιωνιστάς, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν περιθωριοποίησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ λάθος τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ διὰ μίαν εἰσέτι φοράν. Τοὐλάχιστον τὰ παθήματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, τοῦ παρελθόντος πρέπει νὰ γίνωσιν εἰς ἡμᾶς μαθήματα, εἰς τρόπον ὥστε, ν' ἀνανήψωμεν καὶ νὰ ἐνδιαφερθῶμεν σήμερον ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καὶ ταχύτερον διὰ ν' ἀναχαιτίσωμεν τὸν ἐλαύνοντα μέγαν κίνδυνον τοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπερχομένου ἐξισλαμισμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ διὰ ν' ἀποτρέψωμεν ἐδῶ καὶ τώρα τὰ ἐπερχόμενα δεινὰ ὥστε νὰ μὴ εἶναι αὔριον ἀργά, πολὺ ἀργά.

Ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπαυξάνεται ἔτι περισσότερον δοθέντος ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι εὑρίσκονται πολὺ πλησίον τοῦ πειρασμοῦ νὰ διολισθήσωσι καὶ τελικῶς νὰ πέσωσιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ἀφαιρέσωμεν τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τότε αὐτομάτως ὑποπίπτομεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὸν Τίμιον Σταυρόν, ὁ ὁποῖος παραμένει μοναδικὸν σύμβολον διαρκοῦς ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ πάθους καὶ τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἐσωτερικῆς πνευματικότητος καὶ τῆς μεταφυσικῆς πλευρᾶς τοῦ στόχου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τότε μοιραίως ὑποπίπτομεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει μεταφυσικὴ ἀλλ' ὑπερβολικὴ εἰς ποιότητα καὶ ποσότητα ἀπόλαυσις πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Τέλος, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὴν διακρίνουσαν τὸν Χριστιανισμὸν μονογαμίαν τότε φυσικῷ τῷ τρόπῳ θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν πολλαπλῶς σήμερον ἐν τῷ κόσμῳ τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας σκανδαλωδῶς προβαλλομένην πολυγαμίαν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Ἡ περαιτέρω παραμονὴ ἢ μὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Μέσῃ Ἀνατολῇ ἐν πολλοῖς θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς μὴ περαιτέρω ἐσωτερικῆς ἐνισχύσεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ πανισλαμικοῦ κινήματος. Χριστιανικὰ Κράτη νὰ ἐνδιαφέρωνται ἀληθῶς διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Μ. Ἀνατολῆς πρῶτον καὶ εἶτα διὰ τὰ πετρέλαια δυστυχῶς —καὶ πρὸς μεγάλην ἀπογοήτευσιν ὀφείλομεν νὰ τὸ ἐπισημάνωμεν— δὲν ὑπάρχουσι σήμερον. Ἐξαίρεσιν τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ἀποτελοῦσιν ἡ κυβέρνησις τῆς Γαλλίας καὶ τὸ Κράτος τοῦ Βατικανοῦ. Ἀμφότεροι ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ διαλελυμένον δυστυχῶς χριστιανικὸν Κράτος τοῦ Λιβάνου. Τὰ λοιπὰ «Χριστιανικὰ Κράτη» τῆς Εὐρώπης ὡς καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, καίτοι γνωρίζουσιν ὅτι μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Λιβάνου τὸ μόνον Χριστιανικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι ἡ Αἰθιοπία, ἐν τούτοις οὐδαμῶς συγκινοῦνται ἀπὸ τὰς ἀπελπιστικὰς κραυγὰς καὶ τὰς ἐπανειλημμένας κλήσεις πρὸς βοήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς.

73. Καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἔχωμεν ἀπὸ σήμερον ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐργασιῶν ἀσφαλῶς θὰ προκύψῃ θέμα δικαιοδοσίας τοῦ ἑλληνοφώνου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κοπτικοῦ τοιούτου. Τὸ θέμα τοῦτο τῆς δικαιοδοσίας δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς καθαρῶς διοικητικὸν θέμα, ἀλλὰ δέον νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτοῦ ἔννοιαν, ὁπότε καὶ συνδέεται ἀρρήκτως μετὰ τῆς Ἐκκλησιολογίας, τῆς ἑνότητος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται διὰ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τοῦ πρεσβυτερίου αὐτοῦ ἐν τῇ τελέσει τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διὰ τοὺς ὀρθοδόξους βεβαίως τὸ θέμα τοῦτο

ἀναφέρονται εἰς καθαρῶς δογματικὰς διαφοράς, εἴτε εἰς γλωσσικὰ θεολογικὰ προβλήματα, εἴτε εἰς καθαρῶς πρακτικά, καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἀποφεύγωνται, πάσῃ θυσίᾳ, ἐκ τοῦ χώρου τοῦ παρόντος Θεολογικοῦ Διαλόγου, ὁ ὁποῖος δέον σοβαρῶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τόσον τὸ λίαν δυσάρεστον ἱστορικὸν παρελθόν, ὅσον καὶ τὸ λίαν ἐπιφορτισμένον δραματικὸν παρόν, προκειμένου νὰ διακονήσῃ τὴν ἐνυπόστατον ἀλήθειαν, καθιστῶν αὐτὴν ἐπίκαιρον· νὰ οἰκοδομήσῃ ἀργῶς μὲν ἀλλὰ σταθερῶς τὴν ἑνότητα τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν καὶ νὰ συμβάλῃ ἀποτελεσματικῶς καὶ ὑποδειγματικῶς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν. Περιττὸν νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὰ πρακτικὰ θέματα δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσι τελείως τῶν θεωρητικῶν τοιούτων, δεδομένου ὅτι ταῦτα ἐκφράζουσι τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος θεωρίαν τῆς 'Εκκλησίας. Θεωρία καὶ πρᾶξις συνυπάρχουσιν, ἄλλοτε μὲν προηγεῖται ἡ θεωρία τῆς πράξεως καὶ ἄλλοτε ἡ πρᾶξις τῆς θεωρίας.

'Ωσαύτως καὶ ἡ ἐπιτευχθεῖσα μεταξὺ τῶν 'Εκκλησιῶν τούτων συμφωνία εἰς τὸ Χριστολογικὸν δόγμα μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς 'Εκκλησίας[74]

τῶν δικαιοδοσιῶν, τὸ ὁποῖον οἱ 'Ιεράρχαι τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας θέτουσι μετὰ διακρίσεως εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας, εἶναι λελυμένον, διὸ καὶ οὐδὲ κἂν τίθεται. Καὶ δὲν τίθεται διότι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Προκαθήμενον τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κοπτικῆς 'Εκκλησίας ὁ ἑκάστοτε Προκαθήμενος τοῦ ἑλληνοφώνου 'Ορθοδόξου Πατριαρχείου τῆς 'Αλεξανδρείας δὲν εἶναι μόνον Πατριάρχης 'Αλεξανδρείας ἢ ὁλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου ἀλλά, βάσει ἀμεταβλήτων συνοδικῶν ἀποφάσεων, καὶ πάσης 'Αφρικῆς, ὅπερ, ἐν ἄλλαις λέξεσι, σημαίνει ὅτι οὗτος ἔχει μείζονα δικαιοδοσίαν ἢ ὁ Κόπτης Πατριάρχης. 'Υπογραμμίζοντες πάντα τ' ἀνωτέρω δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ παραλείψωμεν νὰ εἴπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἡ τυχὸν ἕνωσις τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν δὲν σημαίνει ἀπαραιτήτως καὶ τὴν κατάργησιν ἑνὸς ἐκ τῶν δύο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὑφισταμένων ἐν Αἰγύπτῳ Πατριαρχείων. Βεβαίως τὸ θέμα τοῦτο τῆς συνυπάρξεως τῶν δύο Πατριαρχείων ἀσφαλῶς θ' ἀποτελέσῃ ἐκκλησιολογικὸν θέμα συζητήσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται τελικῶς νὰ ἐξευρεθῇ ἐκκλησιολογικῶς ἓν modus vivendi, ὅμοιο πρὸς τὸ ὑφιστάμενον σήμερον ἐν τῇ διασπορᾷ μὴ κανονικὸν ἐκκλησιολογικὸν φαινόμενον ὑπάρξεως δύο ὀρθοδόξων ἐπισκόπων ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πόλει. 'Η λύσις αὕτη θὰ ἐξαρτηθῇ ἢ τοὐλάχιστον θὰ ἐπηρεασθῇ τὰ μέγιστα ἐκ τῆς τελικῆς μορφῆς ἐπιλύσεως τοῦ μεγάλου καὶ τόσον ἐπικαίρου θέματος τῆς Διασπορᾶς μὲ τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, θ' ἀσχοληθῇ ἡ προσεχὴς προπαρασκευαστικὴ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ Πανορθόδοξος ἐν Γενεύῃ Διάσκεψις.

Ἕτερον δικαιοδοσιακὸν κανονικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ἐν λόγῳ διμεροῦς θεολογικοῦ διαλόγου, εἶναι ἡ θέσις γενικῶς τῆς Αἰθιοπικῆς 'Εκκλησίας. Τὴν 'Εκκλησίαν ταύτην οὐδέποτε ἡ Κοπτικὴ 'Εκκλησία ἀνεγνώρισεν ὡς Αὐτοκέφαλον ἀποσπασθεῖσαν ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν θεωρῇ ὡς ἀναπόσπαστον αὐτῆς μέρος, διὸ καὶ συνεχῶς τὴν κατηγορεῖ διὰ τὴν ἀπόσπασιν αὐτῆς. Παρὰ τὴν πολεμικὴν ταύτην ἡ Αἰθιοπικὴ 'Εκκλησία πρὸς τιμήν της δὲν θέτει θέμα διπτύχων. 'Αναμφιβόλως πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἑνὸς καθαρῶς ἐσωτερικοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ προσεχεῖ ἢ ἀπωτέρῳ μέλλοντι θὰ κληθῶσιν ἀσφαλῶς νὰ ἐπιλύσωσιν ἀδελφικῶς καὶ κανονικῶς μεταξύ των αἱ ἀδελφαὶ 'Αρχαῖαι 'Ανατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι 'Εκκλησίαι.

74. Εἰς τὴν διμερῆ ταύτην συμφωνίαν ἀναφερόμενος ὁ Πατριάρχης Shenouda

ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς βεβιασμένας καὶ ἀκρίτους συμφωνίας καὶ εἰς ὑπερβολικὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ διεξαγωγῆς τοῦ διαλόγου μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον νὰ ἐπιταχύνῃ τοῦτον ἐντὸς τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν ὁρίων καὶ τοῦ εἰδικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀμφοτέρων τῶν μελῶν πρὸς προαγωγὴν καὶ ἐπιτάχυνσιν αὐτοῦ[75]. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι βασικῆς σημα-

---

III, ἐν τῇ προσφωνήσει αὐτοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὑπεγράμμισεν, ὅτι αὕτη ἐπετεύχθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως δυσκολίας. Τὸ Χριστολογικὸν πρόβλημα «ἠδυνήθημεν πολὺ εὐχερῶς νὰ λύσωμεν μετὰ τῶν Καθολικῶν καὶ συνεφωνήσαμεν ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἔχωμεν κοινὸν τύπον πίστεως ἀποδεκτὸν καὶ ὑπὸ τῶν δύο πλευρῶν. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι ὁ ὅρος «μονοφυσῖται» ἡρμηνεύθη ἐσφαλμένως καὶ παρουσίασε τοσαύτας δυσχερείας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας». Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ὄντως ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὑπὸ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ ἁγίου Bishoy (12.2.1988) συμφωνία (Agreed Statement Christology) ἐπετεύχθη μετὰ μεγάλης εὐκολίας ἢ ὄχι. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα αὕτη συμφωνία ἐπὶ τῆς Χριστολογίας εἶναι λίαν σύντομος, γενικὴ καὶ ἀόριστος, οὐδεμίαν δὲ ρητὴν (expressis verbis) θέσιν λαμβάνει ἔναντι τῶν ἐπιμάχων ἐκείνων προβλημάτων τῆς Χριστολογίας τὰ ὁποῖα προὐκάλεσεν ἡ ὁρολογία τοῦ ὅρου τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐπῆλθε ρῆξις μεταξὺ τῶν Χαλκηδονείων καὶ τῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἕνεκα δὲ τούτου ἡ συμφωνία αὕτη ἀφήνει πολλὰ κενὰ καὶ γεννᾷ εὐλόγως ὡρισμένα καίρια ἐρωτηματικὰ εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἰδιαιτέρως δὲ ὅταν αὕτη συγκριθῇ μετὰ τῆς ἀντιστοίχου σαφοῦς, συγκεκριμένης, πλήρους καὶ ἀναλυτικῆς συμφωνίας τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Ὀρθοδόξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία ἀγνοεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου «φύσις», ἀποφεύγει τὴν διατύπωσιν «ἐν δύο φύσεσι» καὶ εἰσάγει τὸν χωρισμὸν τῆς Χριστολογίας ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιολογίας καὶ τῆς Πνευματολογίας, χωρισμὸν τὸν ὁποῖον ἀποκλείει ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία μεταξὺ Ὀρθοδόξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν. Ἡ συμφωνία τῶν τελευταίων μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἔχει οὕτως: «We believe that our Lord, God and Saviour Jesus Christ, the Incarnate - Logos is perfect in his Divinity and perfect in His Humanity. He made His Humanity One with His Divinity without Mixture, nor Mingling, nor Confusion. His Divinity was not separated from His Humanity even for a moment or twinkling of an eye.

At the same time, we anathematize the Doctrines of both Nestorius and Eutyches».

75. Εἰς τὸ θέμα τοῦτο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μὲ ταχὺν ρυθμὸν ἀναφερόμενος, ὁ Πατριάρχης Shenouda III κατὰ τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ (7.2.1979) συνάντησιν μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Διαλόγου τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐτόνισε καὶ τοῦτο: «Νομίζω ὅμως, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν οὐδενός, εἶναι ὁ ἄπειρος χρόνος. Διότι θεωρῶ ὅτι, ἂν κάποτε εἶναι καλὸν νὰ εἴμεθα βραδεῖς, εἶναι καλύτερον συχνὰ νὰ ταχύνωμεν τὸ βῆμα μας. Ἡ γενεὰ αὕτη, ἡ ὁποία φέρει τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἑνότητα, ἀγνοεῖ τὰ πάντα ὡς πρὸς τὸ μέλλον». Ὁ Πατριάρχης Shenouda βιάζεται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας του μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου τοιαύτης, διότι ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει μεγάλα καὶ δύσκολα προβλήματα ἐντὸς τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐδείς,

σίας καὶ προτεραιότητος σήμερον εἶναι ὁ ἀναγκαῖος συντονισμὸς τοῦ ἔργου τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς 'Επιτροπῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἐκ τῶν Προέδρων αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται νὰ ὁδηγήσωσι τοῦτον εἰς αἴσια ἀποτελέσματα. Πᾶσα τυχὸν σκοπιμότης, ἡ ὁποία δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀποκλειστικήν, διὰ τῆς ὀρθῆς ἑρμηνείας τῆς ἐνυποστάτου ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας, ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν κοινωνίας πρέπει, πάσῃ θυσίᾳ, ν' ἀποκλεισθῇ διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου. 'Η σκοπιμότης ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς ὡρισμένους ἑτέρους διμερεῖς ἢ πολυμερεῖς οἰκουμενικοὺς διαλόγους δὲν ἔχει θέσιν εἰς τὸν παρόντα διάλογον, ὡς ἀκριβῶς δὲν εἶχε θέσιν εἰς τὸν αἰσίως πρὸ καιροῦ ἀποπερατωθέντα Θεολογικὸν Διάλογον μεταξὺ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. Καὶ τοῦτο πρέπει ἀπαραιτήτως νά γίνῃ, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἡμεῖς οἱ 'Ορθόδοξοι ἐπιθυμῶμεν νὰ εἴμεθα συνεπεῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς ὅσα εἰς τοὺς ἑτεροδόξους διδάσκομεν. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας δὲν εἶναι θέμα ἐμπορικῶν ἢ πολιτικῶν ἢ διακρατικῶν συμφωνιῶν, ὁπότε ἡ σκοπιμότης εἰς τοὺς διμερεῖς ἢ πολυμερεῖς Θεολογικοὺς Διαλόγους θὰ εἶχε, καὶ δὴ καὶ ἐξέχουσαν θέσιν. Εἶναι καθαρῶς θέμα ἀποκαταστάσεως τῆς ἱστορικῆς καὶ δογματικῆς ἀληθείας, ἡ ὁποία διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἀρκετὸς χρόνος καὶ βαθεῖα ἐπιστημονικὴ ἀντικειμενικὴ ἔρευνα, ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή, προσοχὴ καὶ περίσκεψις, εἰδικοὶ φορεῖς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐνσαρκώσωσι τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην προσπάθειαν, ἐμπιστοσύνη, προσευχὴ καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν διὰ τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος καθοδηγοῦντα τὴν 'Εκκλησίαν εἰς λιμένας εὐδίους 'Ιησοῦν Χριστόν, ὅλως ὅμως ἰδιαιτέρως ἀπαιτεῖται ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ θαύματα καὶ εἶναι ὄντως ἱκανὴ καὶ «ὄρη μεθιστάναι», ἔτι δὲ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ κυριώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἀντίρροπον τοῦ ὑπάρχοντος σήμερον ἀντιχαλκηδονικοῦ φανατισμοῦ, οὗτινος ἡ ρίζα χάνεται μέσα εἰς τοὺς αἰῶνας. Οἱ διεξάγοντες τὸν θεολογικὸν τοῦτον διάλογον ἔχουσιν ἀνάγκην φωτισμοῦ περισσότερον καὶ ὀλιγώτερον θεωρητικῶν γνώσεων, διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἅγ. Διάδοχος Φωτικῆς, «οὐδὲν πτωχότερον διανοίας φιλοσοφούσης τὰ θεῖα ἄνευ θείου φωτισμοῦ».

Ἤδη ἓν καὶ δὴ καὶ ἀρκούντως σημαντικὸν βῆμα πρὸς μίαν κοινὴν διατύπωσιν, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐκφράζῃ τὴν μοναδικὴν πίστιν εἰς τὸν ἐσταυρωμένον 'Ιησοῦν Χριστόν, ἕν, ἐπαναλαμβάνομεν, μεγάλο βῆμα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας ἐγένετο διὰ τῆς ἐπιτευχθείσης, ὑπὸ τῆς Β' Συνελεύσεως

ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τύχην τῆς 'Εκκλησίας ταύτης, τῆς ὁποίας τὸ πλήρωμα δύναται ἐν μιᾷ καὶ μόνον νυκτὶ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁλοσχερῶς ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπικρατήσωσιν οἱ φανατικοὶ μουσουλμάνοι.

τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀμοιβαίας συμφωνίας, ἡ ὁποία, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, «δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογίαν, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων». Ἡ σημαντικὴ αὕτη καὶ ἅμα καὶ ὁριακὴ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία ὡς πρὸς τὴν πληρότητα καὶ τελειότητα τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων, ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, ὡς καὶ πρὸς τὴν τελείαν ἕνωσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἑνὶ προσώπῳ ἢ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰ μὴ μόνον «μία ἁπλῆ εὐλαβὴς δήλωσις περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐν τῇ πορείᾳ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν Ὀρθοδόξων ἡμῶν Ἐκκλησιῶν»[76], ἐκφράζει δὲ κατὰ τρόπον λίαν ρεαλιστικὸν τὴν ὑπ' αὐτῶν ληφθεῖσαν πρὸ ἐτῶν ἀπόφασιν καθ' ἣν «αἱ δύο πλευραὶ εἶναι ἀποφασισμέναι νὰ συμβάλλουν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐμποδίων εἰς τόν δρόμον τῆς συνεργασίας των, εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς μεταξύ των ἑνότητος, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εἰρήνης εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχήν των»[77]. Ἐναπόκειται πλέον διὰ τὸν διανοιχθέντα πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν δρόμον νὰ ἐπιδείξωμεν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, ἰδιαιτέραν προσοχὴν καὶ περίσκεψιν, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποφευχθῇ πᾶσα δυνατὴ ἐκδήλωσις φανατισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀποκλεισθῇ πᾶν εἶδος δογματικοῦ μινιμαλισμοῦ, ὅστις, παραθεωρῶν τὰ βιβλικά, πατερικά, ἐκκλησιολογικά, θεολογικά, λειτουργικὰ καὶ κανονικὰ δεδομένα, ἐνδέχεται νὰ ὁδηγήσῃ τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ἀνεδαφικὸν τριομφαλισμόν, εἰς παραθεώρησιν πάσης ἐποικοδομητικῆς κριτικῆς, εἰς ὑποτίμησιν τῶν ὑπαρχουσῶν χριστολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν διαφορῶν, εἰς ἐσφαλμένας ἀποφάσεις καὶ εἰς μίαν λίαν εὐάλωτον ψευδένωσιν[78].

* * *

Ταῦτα πάντα ὑπογραμμίζοντες, οὐδόλως παραθεωροῦμεν καὶ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἔχει ὁ παρὼν Διάλογος καὶ τὰς ὁποίας ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ κληθῶσι ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Αἱ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος ἐπιφορτισθεῖσαι διὰ καθαρῶς ἀπολογητικοῦ ἢ πολεμικοῦ χαρακτῆρος δυσκολίαι αὗται τυγχάνουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ εἶναι ἐλάσσονος σημασίας καὶ βαρύτητος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑνοῦντα τὰς δύο οἰκογενείας Ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς καί, ἀφ' ἑτέρου, πρὸς τὰς ὑπαρχού-

---

76. Κοινὸν ἀνακοινωθὲν τῆς Β' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μεταξὺ Ὀρθοδόξου καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν.

77. Ἀνακοινωθὲν τῆς ἐν Γενεύῃ συνελθούσης Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν (7-11.12.1977).

78. Περὶ τῆς δυνατότητος ταύτης ἀνακηρύξεως μιᾶς ψευδενώσεως μέσῳ τῶν κοινῶν κειμένων καὶ τῶν ἐπιπτώσεων αὐτῆς ἰδὲ ἀνωτ., ὑποσ. 38.

σας πολλάς, μεγάλας καὶ ἐνίοτε καὶ ἀνυπερβλήτους δογματικὰς διαφορὰς τῶν λοιπῶν 'Εκκλησιῶν καὶ ὁμολογιῶν, μεθ' ὧν ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία εὑρίσκεται εἰς Θεολογικὸν Διάλογον, μὲ ἀπώτερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν καὶ στόχον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος ἢ ἑνώσεως τῶν χριστιανικῶν 'Εκκλησιῶν. Αἱ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν ὑπάρχουσαι δυσκολίαι ἀφορῶσι, κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον, εἰς τὴν 'Εκκλησιολογίαν καὶ τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ' καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐπιβληθέντων ἀναθεμάτων[79] εἰς τοὺς αἱρεσιάρχας Εὐτυχῆ καὶ Νεστόριον, εἰς τὴν θέσιν ὡρισμένων ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς ὡρισμένας λειτουργικὰς καὶ κανονικὰς διαφοράς, ὡς καὶ εἰς ὡρισμένα ἤθη καὶ ἔθιμα. Ἕνεκα ἀκριβῶς τῆς ἐλάσσονος σημασίας καὶ σπουδαιότητος τῶν διαφορῶν τούτων, ἐννοεῖται ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας μεταξὺ τούτων πολλὰς καὶ ποικίλας δογματικὰς ὁμοφωνίας καὶ ὁμοιότητας, καὶ τῆς μεγάλης δυνατότητος συνεννοήσεως τῶν δύο διαλεγομένων μερῶν καὶ διατυπώσεως τῆς κοινῆς αὐτῶν πίστεως, φρονοῦμεν ταπεινῶς ὅτι μετὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ Χριστολογικοῦ

79. 'Η ἀποδοχὴ τῶν ὡς ἄνω Συνόδων ὡς Οἰκουμενικῶν δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος τῶν ἀναθεματισμῶν, ἀλλὰ συνδέονται ἐσωτερικῶς καὶ ἀρρήκτως μεταξύ των. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ 'Αρχαῖαι 'Ανατολικαὶ μὴ Χαλκηδόνειοι 'Εκκλησίαι δὲν ἀποδέχονται τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, διότι αὕτη, σὺν τοῖς ἄλλοις, προέβη καὶ εἰς ἀναθεματισμούς. Οὗτοι ἀπαιτοῦσι τὴν ἄρσιν τῶν ἑκατέρωθεν ἀναθεμάτων (Λέοντος, Διοσκόρου, Φιλοξένου, Σεβήρου κ.ἄ.). 'Εν πάσῃ περιπτώσει, «τὸ πρόβλημα τῶν Συνόδων καὶ τῶν 'Αγίων δὲν εἶναι ἄλυτον, διότι εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι αἱ Σύνοδοι, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν συμμετάσχει», λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Πατριάρχης Shenouda III, «ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, εἶναι γνωσταὶ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν 'Εκκλησιῶν μας. Δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἀλλὰ δὲν ἀρνούμεθα τὴν 'Ορθοδοξίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀποδέχονται. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς 'Αγίους, ὅσους δὲν ἀποδεχόμεθα. Θὰ συνεχίσωμεν νὰ τοὺς ἀναγνωρίζωμεν ὡς τοπικοὺς ἁγίους» (SHENOUDA III, Χαιρετιστήριος ὁμιλία πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐν Γενεύῃ συνελθούσης Διορθοδόξου 'Επιτροπῆς Διαλόγου μετὰ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν).

'Επὶ τοῦ θέματος τούτου τῶν Συνόδων ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν ἐπέδειξαν τὰ ὀρθόδοξα μέλη κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Γ' ἀνεπισήμου Διασκέψεως μεταξὺ Θεολόγων τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τῶν 'Αρχαίων 'Ανατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων 'Εκκλησιῶν ἐν Γενεύῃ (1970). 'Εν τῇ κοινῇ ἐκθέσει τῆς ὡς ἄνω μνημονευθείσης Διασκέψεως τὰ ὀρθόδοξα μέλη, ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὑπαρχούσας ἐκκλησιολογικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν, «ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι παρ' αὐτοῖς ἡ 'Εκκλησία διδάσκει, ὅτι αἱ ἑπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἃς ἀποδέχονται, ἔχουσιν ἐσωτερικὴν συνάφειαν καὶ συνέχειαν, ἀναδεικνύουσαν αὐτὰς εἰς μίαν μοναδικὴν καὶ ἀδιαίρετον ἑνότητα, διαπιστουμένην ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ δογματικῷ καθορισμῷ αὐτῶν. Θεολόγοι τῶν 'Ανατολικῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν φρονοῦσιν ὁπωσδήποτε, ὅτι ἡ αὐθεντικὴ χριστολογικὴ παράδοσις διετηρήθη παρ' αὐταῖς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τριῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως τῆς 'Εκκλησίας». Διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκ μέρους τῶν 'Αρχαίων 'Αν. 'Εκκλησιῶν, ἰδὲ Χ. ΚΩΝΣΤΑΝ-

προβλήματος, τὸ ὁποῖον διήρεσε τὰς δύο οἰκογενείας Ἐκκλησιῶν, τὰ λοιπὰ ὑφιστάμενα προβλήματα θὰ ἐπιλυθῶσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον, διότι ταῦτα καὶ ὀλιγώτερα καὶ ἁπλούστερα τυγχάνουσι νὰ εἶναι. Πάντα ταῦτα ἐνισχύουσι τὴν πεποίθησιν ἡμῶν περὶ μιᾶς ἀμέσου θεαματικῆς προαγωγῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, προαγωγῆς διὰ τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι», ὅπως ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνισχύῃ τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν τε ἀρχηγῶν καὶ τῶν μελῶν τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν, φωτίζῃ δὲ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, τὴν ὁποίαν καλοῦνται νὰ διανύσωσιν αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν εἰς τὴν ἀνειλημμένην ἱστορικὴν προσπάθειαν κοινῆς θεολογικῆς διατυπώσεως, ἡ ὁποία θὰ ἐκφράζῃ τὴν μοναδικὴν πίστιν ἀμφοτέρων τῶν διαλεγομένων μερῶν εἰς τὸν τέλειον κατὰ τὴν θεότητα καὶ τέλειον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ κοινῆς ἀποφασιστικῆς πορείας πρὸς ἐπανένωσιν τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπανένωσιν ἡ ὁποία ἀπὸ ἁπλοῦν ὅραμα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ πραγματικότης, χωρὶς νὰ προδώσωμεν τὴν πίστιν τῆς Δ΄ Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς ἀκριβῶς ἔπραξαν πλείονες θεοφόροι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς πίστεως ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀντλοῦντες τὴν ἰσχὺν τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐκ τῆς ἀποκεκαλυμμένης καὶ μόνον ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἔστησαν θριαμβευτικὰ τρόπαια τῆς τε Ὀρθοδοξίας καὶ ὀρθοπραξίας πρὸς δόξαν τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς πιστὴν διακονίαν τοῦ περιουσίου Αὐτοῦ λαοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἐπιτευχθῇ —ἡμεῖς προσωπικῶς οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ἔχομεν— τότε ὁ κόσμος τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς ἓν συμπαγὲς καὶ ἑνιαῖον ὅλον, θὰ ἔχῃ ἐπιτελέσει ἓν μεγάλον, σπουδαῖον καὶ ἱστορικὸν ἔργον, θὰ ἔχῃ πραγματοποιήσει, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πάντων, ἓν σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὴν ἄκρως ἐπείγουσαν ὑπόθεσιν τῆς ἑνώσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, θὰ ἔχῃ σφυρηλατήσει ἤδη κατὰ τὸν ἀποδοτικώτερον καὶ σταθερώτερον τρόπον τὴν τόσον ἀναγκαίαν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἑνότητα, προσέτι δὲ θὰ ἔχῃ ἐνισχύσει ἀποφασιστικῶς καὶ τελεσιδίκως τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς ρόλον, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ τόσον εὐαισθήτῳ καὶ λίαν νευραλγικῷ τούτῳ χώρῳ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς[80], ὅλως δὲ ἰδιαιτέρως ἐν τῷ χώρῳ τῆς Μ. Ἀνατολῆς, ἔνθα «περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε συνειδητοποιεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ μία ἡνωμένη ἔκφρασις τῆς Ἀνατολικῆς Παραδόσεως πρὸς ὁλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον», μία ἑνιαία ἔκφρασις καὶ ἑνότης ἐν τῇ χριστολογικῇ κυρίως πίστει, ἡ ὁποία μὲ τὴν σειράν της θέλει καταστήσῃ τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν πολὺ ἰσχυροτέραν καὶ περισσότερον δυναμικωτέραν, ἱκανὴν νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἄνευ οὐδενὸς πάθους θετικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον οὐ μόνον τὰ καθαρῶς ἐκκλησια-

ΤΙΝΙΔΟΥ, Ἀξιολογήσεις καὶ προοπτικαὶ τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, Θεολογία, 51 (1980), 222-232.

80. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ ἀνωτ., ὑποσ. 72.

στικά, διορθόδοξα, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὰ παγχριστιανικὰ καὶ τὰ παγκόσμια κοινωνικά, ἠθικά, ἐργατικά, πολιτικὰ καὶ περιβαλλοντολογικὰ ἐπίκαιρα προβλήματα, προβλήματα τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις ἢ τοὐλάχιστον ἡ εἰς βάθος καὶ πλάτος ἔρευνα ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας οὐδεμίαν ἀναβολὴν ἐπιδέχεται, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως, ὡς ἐκκλησιαστικοὶ ὑπεύθυνοι ἄνδρες, ἐπιθυμῶμεν ἡ Ἐκκλησία νὰ μὴ τεθῇ ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς συγχρόνου ἱστορίας, νὰ μὴ ἀποξενωθῇ παντελῶς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ καιρίας σημασίας καὶ σπουδαιότητος πολυδιαστάτων καὶ πολυεδρικῶν προβλημάτων καὶ βαθέων ἀνησυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον καὶ τέλος νὰ μὴ ἐγκλεισθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν της. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα ὅτι εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως τὸ γεγονὸς καθ' ὃ διατρέχομεν ἱστορικὰς στιγμὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους βαθείας ἀλλαγὰς καὶ μεταπτώσεις τοῦ κόσμου γενικώτερον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰδικώτερον, ὁ ὁποῖος, ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ πρὸ νέων τοπικῶν καὶ παγκοσμίων κοινωνικῶν, πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν, φιλοσοφικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πνευματικῶν ἀνακατατάξεων εὑρισκόμενος, ὀφείλει, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας καὶ τυχὸν καθυστερήσεως, νὰ ξεπεράσῃ τὰς τυχὸν διαιρετικάς, ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην μορφήν, διαφορὰς τῶν αἰώνων, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐδῶ καὶ τώρα τοὺς ἀνωφελεῖς βυζαντινισμούς, νὰ ἐκσυγχρονισθῇ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκκοσμικευθῇ ὅσον καὶ ὅπου κρίνεται τοῦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ διακονίᾳ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀνερματίστου κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς σημερινῆς κοινωνίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ νὰ διατρανώσῃ περισσότερον δι' ἔργων καὶ ὀλιγώτερον διὰ λόγων τὸ ἄκρως δυναμικὸν καὶ ἐλπιδοφόρον αὐτοῦ παρών, ἐὰν βεβαίως, ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν, δὲν ἐπιθυμῇ νὰ γίνῃ ἁπλοῦς οὐραγὸς ἀλλὰ τοὐναντίον κατ' ἐξοχὴν πρωτοπόρος, διαδραματίζων οὐσιαστικὸν καὶ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὰς τόσον ἐπὶ τοπικοῦ ὅσον καὶ ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου καθημερινῶς καὶ ραγδαίως λαμβανούσας χώραν ἰδεολογικάς, πνευματικάς, ἠθικάς, πολιτικάς, πολιτιστικάς, περιβαλλοντολογικάς, οἰκονομικάς, γεωγραφικάς, τεχνολογικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνακατατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἀναμφισβητήτως ἀνατρέπουσι τὰ παραδοσιακὰ δεδομένα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ ἄχρι σήμερον κατεστημένου καὶ ἀνοίγουσι νέους ὁρίζοντας μὲ νέας ἐλπίδας, μὲ νέα ὄνειρα καὶ μὲ νέας χρηστὰς προσδοκίας. Ὡς Ἑλληνόφωνος Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, εἰδικώτερον δὲ ὡς Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ἔχομεν (καὶ ἐὰν τυχὸν δὲν ἔχωμεν θὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἔχωμεν) βραχυπροθέσμους καὶ μακροπροθέσμους ἀντικειμενικοὺς καὶ ἅμα καὶ ρεαλιστικοὺς καθωρισμένους στόχους, σκοποὺς καὶ οραματισμούς, μεταξὺ δὲ τούτων ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως μίας ἑνιαίας καὶ δυναμικῆς ὑπό τε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐκφράσεως τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν καὶ μὴ κόσμον, ἡ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς, ἀντικειμενικότητος, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης θε-

τική, ἐποικοδομητικὴ καὶ γόνιμος ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυθμοῦ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν μὴ Χαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἐπίτευξις τῆς ἐπανενώσεως τῶν δύο τούτων οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν, ἔτι δὲ εὐρύτερον ἡ πάσῃ θυσίᾳ, χωρὶς κἂν νὰ ἀλλοιωθῇ ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν πίστις, οἰκοδομὴ τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος διὰ τῆς σταθερᾶς, ὡρίμου καὶ συναινετικῆς ἀντιμετωπίσεως, ἐννοεῖται βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, τῶν ἐν τῇ πορείᾳ ταύτῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνδιαλλαγῆς ἐμφανιζομένων ἐλασσόνων ἢ μειζόνων ἐμποδίων ἔχουσιν ἀπόλυτον προτεραιότητα καὶ θὰ πρέπει ν' ἀποτελῶσι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ἐπειγούσας πρὸς ἐπίλυσιν ὑποθέσεις[81].

ΚΟΙΝΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν ἐξεδόθη τὸ κοινὸν ἀνακοινωθὲν ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ τελικὸν κείμενον τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔχον οὕτως:

Ἡ δευτέρα συνάντησις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Μονὴν Anba Bishoy ἐν Vadi-El -Natroun τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ 20ῆς μέχρις 24ης Ἰουνίου 1989.

Οἱ ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τῶν δύο οἰκογενειῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συνηντήθησαν εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν θερμῆς ἐγκαρδιότητος καὶ χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὸν ξενῶνα τῆς Πατριαρχικῆς διαμονῆς εἰς τὴν Μονὴν καὶ ἀπέκτησαν ἐμπειρίαν τῆς γενναίας φιλοξενίας καὶ ἀγάπης τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Ὁ ἁγιώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης Shenouda ἀπηύθυνε προσφώνησιν κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίαν τῆς συναντήσεως καὶ ἔκκλησιν πρὸς τοὺς μετέχοντας νὰ εὕρουν ὁδὸν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ μετέχοντες μετέβησαν ἐπίσης εἰς Κάιρον διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἑβδομαδιαίαν ὁμιλίαν τοῦ πάπα Shenouda πρὸς χιλιάδας πιστῶν εἰς τὸν Μέγαν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Καΐρου. Ὁ Πάπας Shenouda ἐδεξιώθη ἐπίσης τοὺς μετέχοντας εἰς τὴν κατοικίαν του βραδύτερον.

Οἱ εἴκοσι τρεῖς ἐκπρόσωποι προήρχοντο ἐκ δεκατριῶν χωρῶν καὶ

81. Περὶ τῶν γενομένων καὶ τῶν δεόντων ἐπὶ τοῦ προκειμένου γενέσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην ἡμῶν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν: QUO VADIS Ἑλλαδικὴ Ὀρθοδοξία; Ἡ πορεία τοῦ Γένους σήμερον καὶ αἱ ἱστορικαὶ εὐθῦναι τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι, 1988.

ἐξεπροσώπουν δεκατρεῖς 'Εκκλησίας. Τὸ κύριον θέμα πρὸς ἐξέτασιν ἦτο ἡ ἔκθεσις τῆς Μικτῆς 'Υποεπιτροπῆς ἀπὸ ἓξ θεολόγους περὶ τῶν προβλημάτων ὁρολογίας καὶ ἑρμηνείας τῶν χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον. Συμπρόεδροι τῆς συναντήσεως ἦσαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης 'Ελβετίας Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Σεβ. 'Επίσκοπος Δαμιέττης Bishoy. Εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Shenouda ὁ Μητροπολίτης Δαμασκηνὸς ἐκάλεσε τοὺς μετέχοντας νὰ παρακάμψουν τὰς δυσχερείας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῶν διαφορῶν εἰς τὴν διατύπωσιν. Αἱ λέξεις πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ ἐκφράζουν τὴν οὐσίαν, ἡ ὁποία ταυτίζεται πρὸς τὴν κοινὴν ἀναζήτησιν ἡμῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας. «'Η διαίρεσις αὐτὴ εἶναι μία ἀνωμαλία, μία αἱμάσσουσα πληγὴ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μία πληγή, ἡ ὁποία κατὰ τὴν θέλησίν Του, ἣν καὶ ταπεινῶς ὑπηρετοῦμεν, πρέπει νὰ θεραπευθῇ».

Μία ὀλιγομελὴς συντακτικὴ 'Επιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Paulos Mar Gregorios τοῦ Νέου Δελχί, τοῦ καθηγητοῦ κ. Βλασίου Φειδᾶ, τοῦ καθηγητοῦ πατρὸς 'Ιωάννου Ρωμανίδη, τοῦ καθηγητοῦ κ. Ivan Dimitrov καὶ τοῦ κ. Joseph Moris Faltas, συνέταξαν σύντομον Δήλωσιν Πίστεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκθέσεως τῆς Μικτῆς 'Υποεπιτροπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν διετυπώθησαν αἱ κοιναὶ χριστολογικαὶ ἀντιλήψεις τῶν δύο πλευρῶν. 'Η Δήλωσις αὐτὴ μετά τινας τροποποιήσεις υἱοθετήθη ὑπὸ τῆς Μικτῆς 'Επιτροπῆς διὰ νὰ ἀποσταλῇ πρὸς τὰς 'Εκκλησίας ἡμῶν πρὸς ἔγκρισιν καὶ ὡς μία ἔκφρασις τῆς κοινῆς ἡμῶν πίστεως εἰς τὴν πορείαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν. 'Η δήλωσις ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΚΟΙΝΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Παρὰ τῶν ἐν Χριστῷ Πατέρων ἡμῶν ἐκληρονομήσαμεν τὴν αὐτὴν ἀποστολικὴν πίστιν καὶ παράδοσιν, καίτοι ἐχωρίσθημεν ἀπ' ἀλλήλων ὡς 'Εκκλησίαι ἐπὶ αἰῶνας. 'Ως δύο οἰκογένειαι 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, ἐπὶ μακρὸν ἄνευ τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας, προσευχόμεθα καὶ ἐμπιστευόμεθα τῷ Θεῷ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας ταύτης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινῆς ἀποστολικῆς πίστεως τῆς ἀδιαιρέτου 'Εκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων, ἣν καὶ ὁμολογοῦμεν. Εἶναι ἡ πίστις ἐκείνη τῆς 'Αποστολικῆς 'Εκκλησίας, τὴν ὁποίαν καὶ ὁμολογοῦμεν εἰς τὸ κοινὸν ἡμῶν Σύμβολον πίστεως. Πᾶν ὅ,τι ἀκολουθεῖ εἶναι μία ἁπλῆ εὐλαβὴς δήλωσις περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐν τῇ πορείᾳ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν τῶν 'Ορθοδόξων ἡμῶν 'Εκκλησιῶν.

Αἱ καθ' ὅλου συζητήσεις ἡμῶν εἶχον ὡς κοινὴν βάσιν τὴν φράσιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρὸς 'Αγίου Κυρίλλου 'Αλεξανδρείας: «Μία φύσις (ἢ μία ὑπό-

στασις) τοῦ Θεοῦ-Λόγου σεσαρκωμένη» καὶ τὴν ρῆσιν αὐτοῦ ὅτι ἀρκεῖ διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως λέγειν καὶ ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον (Ὁμιλ. 15. Πρβλ. Ἐπ. 39).

Μέγα ὄντως ἐστὶ τὸ θαυμαστὸν μυστήριον τοῦ Πατρός, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἑνὸς ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἢ προσώποις ἀληθινοῦ Θεοῦ. Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Μέγα ὄντως ἐστὶ καὶ τὸ ἄφατον μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν.

Ὁ Λόγος, ὁ ἀϊδίως ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, κατὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἐσαρκώθη ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ τῆς ηὐλογημένης Παρθένου Μαρίας, τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐγένετο οὕτως ἄνθρωπος ὁμοούσιος ἡμῖν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, ἐκτὸς ἁμαρτίας. Εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ἐν ταὐτῷ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, τέλειος ἐν τῇ θεότητι αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ. Καλοῦμεν τὴν ηὐλογημένην Παρθένον Θεοτόκον, διότι ὁ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς σκηνώσας ὑπῆρξε πλήρης Θεὸς καὶ πλήρης ἄνθρωπος.

Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ μιᾶς «συνθέτου ὑποστάσεως» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν λέγομεν ὅτι συνυπάρχουν ἐν αὐτῷ μία θεία ὑπόστασις καὶ μία ἀνθρωπίνη ὑπόστασις, ἀλλ' ὅτι ἡ μία ἀΐδιος ὑπόστασις τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος προσέλαβε τὴν ἡμετέραν κτιστὴν φύσιν, ἑνώσας οὕτως αὐτὴν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀκτίστου θείας φύσεως, ἵνα μορφώσῃ μίαν ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένην πραγματικὴν θεανθρωπίνην ὕπαρξιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ φύσεις διακρίνονται «τῇ θεωρίᾳ μόνῃ».

Ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου πρὸ τῆς Ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετ' αὐτῆς εἰσέτι τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ, δὲν ἦτο βεβαίως σύνθετος. Ἡ ὑπόστασις καὶ ὡς διακεκριμένη ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου δὲν εἶναι ἐπίσης σύνθετος. Τὸ μοναδικὸν Θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ προαιωνία ὑπόστασις, ἡ ὁποία προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς Ἐνανθρωπήσεως. Οὕτω καλοῦμεν τὴν ὑπόστασιν αὐτὴν σύνθετον λόγῳ τῶν φύσεων, αἱ ὁποῖαι ἡνώθησαν διὰ νὰ μορφώσουν μίαν σύνθετον ἑνότητα. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐχρησιμοποίησαν ἐναλλακτικῶς τοὺς ὅρους φύσις καὶ ὑπόστασις καὶ ἂν συνέχεαν τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλον. Ὁ ὅρος ὑπόστασις δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ νὰ περιγράψῃ τόσον τὸ πρόσωπον ὡς διακεκριμένον ἐκ τῆς φύσεως, ὅσον καὶ τὸ πρόσωπον μετὰ τῆς φύσεως, διότι ἡ ὑπόστασις πράγματι οὐδέποτε ὑπάρχει ἄνευ φύσεως.

Πρόκειται διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ ὁποῖον γεννᾶται αἰωνίως ὑπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐνηνθρώπησε, σαρκωθεὶς ἐκ τῆς ηὐλογημένης Παρθένου. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ὑποστατικῆς ἑνώσεως, τὸ ὁποῖον ὁμολογοῦμεν ἐν λατρευτικῇ ταπεινώσει, ἤτοι ἡ πραγματικὴ ἕνωσις τοῦ θείου μετὰ τοῦ ἀνθρωπίνου μεθ'

ὅλων τῶν ἰδιοτήτων καὶ λειτουργιῶν τῆς ἀκτίστου θείας φύσεως, ἐν αἷς καὶ τῆς φυσικῆς θελήσεως καὶ φυσικῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἡνώθη ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως μετὰ τῆς κτιστῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μεθ' ὅλων τῶν ἰδιοτήτων καὶ λειτουργιῶν αὐτῆς, ἐν αἷς καὶ τῆς φυσικῆς θελήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτῆς. 'Ο σαρκωθεὶς Λόγος εἶναι τὸ ὑποκείμενον πάσης θελήσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ.

Συμφωνοῦμεν εἰς τὴν καταδίκην τῶν αἱρέσεων τοῦ Νεστοριανισμοῦ καὶ τοῦ Εὐτυχιανισμοῦ. Δὲν χωρίζομεν, οὔτε διαιροῦμεν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὴν θείαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὔτε δεχόμεθα ὅτι ἡ πρώτη κατεπόθη ὑπὸ τῆς δευτέρας καὶ ἐπαύσατο οὕτως ὑπάρχουσα.

Τὰ χρησιμοποιηθέντα διὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ μυστηρίου τῆς ὑποστατικῆς ἑνώσεως τέσσαρα ἐπιρρήματα ἀνήκουν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν παράδοσιν, ἤτοι ἄνευ φυρμοῦ συγχύσεως (ἀσυγχύτως), ἄνευ τροπῆς (ἀτρέπτως), ἄνευ χωρισμοῦ (ἀχωρίστως) καὶ ἄνευ διαιρέσεως (ἀδιαιρέτως). Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, δὲν ἀρνοῦνται δι' αὐτοῦ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀδιαίρετον ἕνωσιν αὐτῶν. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ὁμιλοῦν περὶ μιᾶς ἡνωμένης θεανθρωπίνης φύσεως ἐν Χριστῷ δὲν ἀρνοῦνται οὕτω τὴν συνεχῆ δυναμικὴν παρουσίαν ἐν Χριστῷ τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως.

'Η ἀμοιβαία συμφωνία ἡμῶν δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Χριστολογίαν, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ὅλην πίστιν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου 'Εκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων. Συμφωνοῦμεν ἐπίσης εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ 'Αγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ συνδοξάζεται πάντοτε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Μητροπολίτης 'Ελβετίας, Δαμασκηνός, Συμπρόεδρος.	'Επίσκοπος Bishoy, Συμπρόεδρος.
Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, Γραμματεὺς	Μητροπολίτης Δρ. Paulos Mar Gregorios, Γραμματεὺς

'Η Μικτὴ 'Επιτροπὴ ὥρισεν ἐπίσης τὴν Μικτὴν 'Υποεπιτροπὴν διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν 'Εκκλησιῶν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν ἑξῆς δέκα μελῶν:

Μητροπολίτης Δαμασκηνὸς	Συμπρόεδρος, ex officio
'Επίσκοπος Bishoy	Συμπρόεδρος, ex officio
Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς	Γραμματεύς, ex officio
'Επίσκοπος Mesrob Krikorian	Γραμματεύς, ex officio
Μητροπολίτης Ὄρους Λιβάνου Georges Khodr	
Μητροπολίτης 'Αξώμης Πέτρος	

Καθηγητὴς Stoyan Gosevic (Σερβία)
Καθηγητὴς Δρ. K.M. George (Ἰνδία)
Ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ignatius Zakka Iwas τῆς Συρίας.
Μητροπολίτης Shoa Gregorios (Αἰθιοπία).

Ἡ Μικτὴ Ὑποεπιτροπὴ θὰ πραγματοποιήση τὴν πρώτην συνάντησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς 5ης μέχρι καὶ τῆς 9ης Δεκεμβρίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Anba Bishoy καὶ θὰ προετοιμάση ἔκθεσιν διὰ τὴν ἑπομένην συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀπεφασίσθη ἐπίσης ὅτι ἡ ἑπομένη συνάντησις τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθῆ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1990 εἰς Σαμπεζὺ Γενεύης, διὰ νὰ ἐξετάση:

α) Τὴν ἔκθεσιν τῆς Μικτῆς Ὑποεπιτροπῆς διὰ τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα,

β) Συνοδικαὶ διατυπώσεις καὶ ἀναθέματα (π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, Σεβ. Δρ. Paulos Mar Gregorios),

γ) Ἱστορικοὶ παράγοντες (Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς, πατὴρ Tadros Υ. Malaty),

δ) Ἑρμηνεία τῶν χριστολογικῶν δογμάτων σήμερον (Μητροπολίτης Ὄρους Λιβάνου Georges Khodr, Ἐπίσκοπος Mesrop Krikorian καὶ ὁ κύριος Joseph Moris Faltas),

ε) Μελλοντικαὶ προοπτικαί.

Ἀπεφασίσθη, ἐπίσης, ὅτι ἡ ὀνομασία τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς θὰ εἶναι Μικτὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Δαμασκηνὸς Παπανδρέου
Μητροπολίτης Ἑλβετίας,
Ὀρθόδοξος Συμπρόεδρος
τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς

Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς
Γραμματεὺς

Bishoy, Ἐπίσκοπος Δαμιέττης
Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
τῆς Κοπτικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας,
Συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς

Δρ Paulos Mar Gregorios
Μητροπολίτης Νέου Δελχὶ
Γραμματεὺς τῆς Συνόδου διὰ τὰς
Διεκκλησιαστικὰς Σχέσεις
κύριος Joseph Moris Faltas
πτυχιοῦχος θεολογίας - βοηθὸς Γραμματεὺς